

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1945

30 ΔΡΧ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γιὰ τὰ γνωρίσμε τὴν Ἑλλάδα	A. R. Burn	1
Ἡ Ἀγγλία στὸν πόλεμο	M. Olivier	12
Τὸ στρατόπεδο τοῦ Μπούχενβαλντ		17
Αὔριο θὰ πᾶμε στὸ φεγγάρι	A. M. Low	25
Μιά Ἀγγλίδα μὲ τὸ ἀλεξίπτωτο	«Daily Telegraph»	30
Τὸ χιούμορ καὶ ὁ πόλεμος	Lester Powell	35
Τὸ πρόβλημα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης	J. A. R. Marriot	40
Ὁ τάφος ἑνὸς ναυτῆ	James Sorley	49
Τὸ ἐμπορικὸ ναυτικὸ	Clare Wilcox	52
Οἱ φρεσικοὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀεροπόρου	«Times»	62
Ὁ Sir Thomas Beecham	Wentrop Sargeant	66
Οἱ διακυμάνσεις τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης	Jean Stoddard	71
Οἱ Ἀγγλίδες δουλεύουν στοὺς ἀγρούς	Sackville West	77
Ὁ τέλειος ἱστορικὸς	F. B. Macaulay	80
Ἡ Παγκόσμια Συνδιάσκεψη τῆς Νεολαίας	Youth News Letter	83
Οἱ διεθνεῖς γλώσσες στὴ θεωρία καὶ στὴ πράξη	E. M. Clark	85
Ἡ κοιτικὴ τῶν βιβλίων		91

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ A.G.I.S

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σὺν ἤρθεν ἡ βραδιά σου λέω τὴν προσευχή μου.
"Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἔβλαψα στὸν κόσμον ἀπ' τὴ δική μου.
"Εκεῖνοι ποὺ μὲ πλήγωσαν ἦταν ἀγαπημένοι.
Τὴν πίκρα μου τὴ βάστηξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.

Μ' ἀπαρνηθῆκαν οἱ χαρές. Δὲν τίς γυρεύω πίσω.
Προσμένω τὰ χειρότερα. Εἶν' ἁμαρτία νὰ ἐλπίσω.
Σὰν εὐτυχία τὴν ἀγαπῶ τῆς νύχτας τὴ φοβέρα.
Στὴν πόρτα μου ἄλλος δὲ χτυπᾷ κανεὶς ἀπ' τὸν ἀγέρα.

Δὲν ἔχω δόξα. Εἶν' ἡσυχὰ τὰ ἔργα ποὺ ἔχω πράξει.
"Ἀκουσα τὴ γλυκιὰ βροχή. Τὴ δύση ἔχω κοιτάξει.
"Ἐδωκα στὰ παιδιά χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρισα ποὺ γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ 'ναι τέτοια ἐλπίδα.
Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω...
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνὰ καὶ γιὰ τοὺς κάμπους ποὺ εἶδα.

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΕΚΛΟΓΗ

ΤΟΜΟΣ Ι

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1945

ΑΡΙΘΜΟΣ 6

Γιὰ νὰ γνωρίσομε τὴν Ἑλλάδα

ΤΟΥ Α. R. BURN

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο του: «Οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες»)

Οἱ ἈΝΘΡΩΠΟΙ, ποὺ μέσα σὲ ἑκατὸ καὶ λίγα ἀκόμα χρόνια χτίσανε τὴν ὁμορφὴν πολιτεία τῆς καινούριας Ἀθήνας — οἱ ἄνθρωποι ποὺ φτωχοὶ σὲ ἄρματα καὶ λειψοὶ σὲ ρούχα ἀπωθήσανε τὴς στρατιῆς τῆς Φασιστικῆς Ἰταλίας, στὴ χειμωνιάτικη ἐκείνῃ ὀρεινῇ ἐκστρατείᾳ ἐπιμένοντας σθεναρὰ στὸν ἐπιθετικὸν ἀγῶνα, κάτω ἀπὸ τραγικὴς συνθήκας μοναδικῆς ἴσως σὲ ὁλόκληρη τὴ στρατιωτικὴ ἱστορία — οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲ χρειάζεται νὰ φοβούνται καμιά ταπεινωτικὴ σύγκριση μὲ ἄλλα ἀνθρώπινα ὄντα, τωρινὰ ἢ ἄλλοτινὰ, τῆς ράτσας τῆς δικιάς τους ἢ καὶ ἀλλήνης. Ἄν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας ἀκολουθεῖ ξένα πρότυπα, τοῦτο δὲν πρέπει διόλου νὰ μᾶς παραξενεύει. Γιατί ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀκόμα πολὺ νεαρὴ ἀνάμεσα στὴς πολιτισμένους κοινωνίας. Τὸν Παρθενῶνα τὸν δημιούργησε μιὰ πόλη — κράτος, ποὺ εἶχε τουλάχιστον ἑξὶ αἰῶνες πολιτισμοῦ πρὶν τῆς. Ἡ σημερινὴ Ἀμερικὴ βρίσκεται ἀκόμα πάνω στὴν ἐξέλιξη τοῦ αἰσθηματικοῦ τῆς χαρακτῆρα — καὶ ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα εἶναι νεότερη ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ. Ἀσχίσαν κιόλας νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ Πεντελικὸ μάρμαρον στὴν Ἀθήνα, καὶ ἡ χρησιμοποίησή του δὲ γίνεται διόλου ἀνάξια. Θὰ ἔπρεπε νὰ κάνουν λοιπὸν ὑπομονή οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες γιὰ μερικὸς ἀκόμα αἰῶνες, καὶ τότε νὰ ἀπογοητευθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀρχιτέκτονες καὶ τοὺς οἰκοδόμους τους!

Τὸ ἴδιο καὶ στὴ λογοτεχνία καὶ σὲ κάθε ἄλλῃ ἐκδήλωσιν τῆς πολιτισμένης ζωῆς. Γιὰ τὴν ὥρα ὁ χαρακτῆρας τῆς Ἑλλάδας ἔχει μιὰ δική του ὁλοζώντανη γοητεία καὶ εἶναι, ἀπ' ὅπου καὶ ἂν τὸν κοιτάξεις, ὁ ἴδιος ὁ χαρακτῆρας τοῦ ἀρχαίου λαοῦ τοῦ Αἰγαίου, ποὺ ζεῖ

πάντοτε στην ίδια γῆς και πού οἱ εἰσβολές και οἱ ἐπιμιξίες Σλαύων, Ἀλβανῶν, Φράγκων και Τούρκων μικρή μόνο ἐπίδραση εἶχαν ἀπάνω του.

Ἄς ποῦμε λοιπὸν δυὸ λόγια γι' αὐτὸν τὸν ρωμαλεὸ λαό, πού τόσο ἐλάχιστα τὸν ξέρει ὁ ἔξω κόσμος, ἢ τὸν ξέρει μονάχα ἀπὸ τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς, πού εἶναι κακὸς τρόπος γιὰ νὰ γνωρίσει κανεὶς ἓνα λαό.

ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Κάτι πού ζεσταίνει τὴν καρδιά τοῦ ταξιδιώτη στὴν Ἑλλάδα, μόλις καταφέρει νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ τουριστικὰ δρομολόγια και προγράμματα και ἀπὸ τὰ ξενοδοχεῖα μετὰ τὴν κομποπολιτικὴ πολυτέλεια, εἶναι τὰ ἐξαιρετικὰ φιλικὰ και θερμὰ καλωσορίσματα, πού ὁ ξένος — ἰδιαίτερα, τοῖμω νὰ νομίζω, ἂν ἀνήκει σὲ μιὰ ἀπὸ τῆς ἀγγλόφωνες χῶρες — θὰ ἀνταμώσει σὲ κάθε γωνιὰ τῆς Ἑλληνικῆς ὑπαίθρου. Δὲν εἶναι τυχαῖο, πῶς ἡ Ἑλληνικὴ λέξη «φιλοξενία» ἔχει πλατύτερη σημασία ἀπὸ κείνη πού τῆς δίνουμε ἐμεῖς στὴ Δύση. Ἐρμηνεύει και ὅλες τῆς ἐκδηλώσεις φιλίας ἀπέναντι σ' ἓνα ξένο — ἐκδηλώσεις, πού ὄχι σπάνια σὲ βάζουν σὲ ἐξαιρετικὰ δύσκολη θέση, ὅπως, νὰ ποῦμε, σὰ ρωτᾷ: κάποιον ἀγρότη πούθε πέφτει ὁ δρόμος και τὸν βλέπεις νὰ παρατάει τὴ δουλειά του γιὰ τρεῖς ὁλόκληρες ὥρες (δουλειά πού ἔτσι και ἄλλοιῳς πρέπει νὰ γίνεῖ) και νὰ κουβαλιέται μαζί σου μέσα ἀπὸ τὰ μονοπάτια, γιὰ νὰ σιγουρευτεῖ πῶς δὲ θὰ ξεστράτισεις. Ἡ σὲ καλεῖ νὰ φορτώσεις τὸ σάκκο σου στὸ γαϊδάρό του, ἂν τυχαίνει νὰ εἶσαι στὸ δρόμο γιὰ τὸ χωριό. Καὶ βαδίζει και αὐτὸς δίπλα σου, ἐνῶ ἀλλοιώτικα θὰ πῆγαινε καβάλα. Ἄν τώρα τολμήσεις νὰ τοῦ κάνεις λόγο γιὰ πληρωμὴ, σοῦ ἀρνιέται μετέωρα ἀξιοπρέπεια, πού συλλογιέσαι, πῶς εἶταν πολὺ πρόστυχο ἀπὸ μέρους σου νὰ τὸ προτείνεις. Εὐχάριστο εἶναι σ' ὅποια χώρα και ἂν ταξιδεύεις νὰ μπαίνεις στὸ καπηλειὸ τοῦ χωριοῦ και νὰ κερνᾷς ἓνα κρασί σ' αὐτοὺς πού τυχαίνει νὰ ἀνταμώσεις και νὰ στρώνεις κουβεντολόι γιὰ τὴ συγκομιδὴ, γιὰ τὸ χωριὸ και γιὰ τὸν κόσμο γενικά. Μὰ δὲν ξέρω πουθενά — μήτε και σὲ χῶρες πολὺ πλουσιότερες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα — νὰ εἶναι ὁ χωριανὸς ἔτσι πάντα πρόθυμος νὰ σὲ κερᾷ ἐκεῖνος, και νὰ πειραχτεῖ μάλιστα στὸ φιλότιμο, ἂν ἐπὶ σκεφτεῖς νὰ τοῦ τὸ ἀνταποδώσεις. Μόλο πού δὲν εἶσαι παρὰ ἓνας τυχαῖος ξένος, ὅσον καιρὸ μένεις ἐκεῖ πέρα θὰ εἶσαι ὁ μουσαφίρης τοῦ χωριοῦ.

Αὐτὸς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους πού κάνουνε τὴν Ἑλλάδα ἰδανικὸ τόπο γιὰ ταξίδι ἀναψυχῆς — ἰδιαίτερα στὴν Ἑλλάδα, θὰ λέγαμε, τὴν ἔξω ἀπὸ τὰ συνηθισμένα δρομολόγια και ἀπὸ τὰ διεθνή τουριστικὰ κέντρα — αὐτὴ ἡ φιλοξενία, αὐτὸ τὸ συναίσθημα,

πού σμίγει τὴν ἀληθινὴ Χριστιανικὴ καλωσύνη και τὴν πέρα γιὰ πέρα ἐντιμὴ λαχτάρα νὰ δεῖξουμε μετὰ καμάρι τὸ σπῖτι μας ἢ τὸ χωριό μας στὴν καλύτερή του μορφή στὸν ξένο. Στ' ἀλήθεια, παντοῦ θ' ἀνταμώσουμε, ἀπὸ μέσα στὴν Ἀθήνα ἴσαμε πάνω στὸ πιὸ ἀπομακρο ἱσποπανοχώρι, τὰ ἴδια κείνα πού ἔχομε διαβάσει στὸν Ὅμηρο νὰ χαρακτηρίζουν τοὺς μυθικοὺς βασιλιάδες μιᾶς ἡρωικῆς ἐπαχῆς: τὴ φιλοξενία ἐκεῖνη, πού δὲν ξεχωρίζει ἀνάμεσα στὸν ὁλότελα ξένο και στὸ γιὸ τοῦ πιὸ καλοῦ φίλου, θ' ἀνταμώσει κανέναν ἀκόμα — κείνο πού βρίσκει ὁ Ἑγγλέζος πολὺ διασκεδαστικὸ διαβάζοντας μιὰ Ἑλληνικὴ τραγωδία — τὰ ρωτήματα, πού σὰ χεῖμαρος περιλοῦζουν κάθε καινούριο πρόσωπο, πού θὰ ἐμφανιστεῖ στὴ σκηνή: Πούθε ἔρχεσαι; Γιὰ πού τραβάς; Πῶς σὲ λένε; Πόσο χρονῶ εἶσαι; Γιατί ἦρθες; Εἶσαι παντρεμένος; Πόσα παιδιά ἔχεις; Καὶ τί νογᾷς γιὰ τὰ πολιτικά;

*Τίς ποθὲν εἰς ἀνδρῶν; Πόθι τοι γένος ἦδ' ἐτοκῆς;
'Οπποῖός δ' ἐπὶ νηὸς ἀφίκεο; Πῶς δέ σε ναῦται
ἤγαγον εἰς Ἰθάκην;*

Ἰδιαίτερα ὁ ἐπιφυλακτικὸς Ἀγγλος ἀνακαλύπτει σιγὰ-σιγὰ — και τοῦ εἶναι ἡ ἀνακάλυψη πολὺ ὠφέλιμη — πῶς ἡ περιέργεια αὐτὴ μπορεῖ σ' ἓνα ἄλλον τόπο ἀπὸ τὸ δικό του νὰ μὴ σημαίνει ἀναίδεια, ἀλλὰ ἀπλῶς εὐγενικὸ ἐνδιαφέρον.

Δὲ μπορῶ νὰ σκεφτῶ ὅλα τούτα ἔξω: Τὴν ἀρχαία μυθικὴ Ἑλλάδα, και τὸν τίμιο και γενναῖο Ἑλληνικὸ λαὸ πού γνωρίζομε. Ἡ τὴν ὁμορφιὰ τῆς Ἑλλάδας, τῆς θαλάσσης και τὰ βουνά, τὰ ρομάνια και τὰ λουλούδια, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ φιλοξενία. Τόσες στιγμὲς ἀλησμόνητες μένουν στὴ θύμησή. Ὁ γεροντάκος ὁ ἡγούμενος, στὰ τραχιά ψηλῶματα τῆς Χίου, Χίω ἐν παιπαλοέσση, πού μᾶς φίλεψε ψωμί και τυρί, καρδιά και μέλι — μιὰ θαυμάσια δίαιτα, κείνη ἀκριβῶς πού σοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ βαστάξεις τὸ βουνίσιο μονοπάτι — και μᾶς πῆγε κατόπι νὰ δοῦμε τὸ κάστρο. Ἀπὸ κεῖ ἔχανε πολεμῆσει τοὺς Τούρκους σὲ χρόνια παλιά, κι' ἀπὸ κεῖ μποροῦσες ν' ἀγναντέψεις τὴ θάλα: τὴν τραχιά λαγκαδιά, πού λαμπύριζε πρᾶσινο τὸ ἀνοιξιάντικο πεῖκο, κάτω ἀπὸ τὸν ἐλιῶνα τοῦ μοναστηριοῦ, πού ἀπλωνόταν στοχτῆς, και πάνω ἀπ' ὅλα ἡ ζωερὴ φλόγα τοῦ ἡλιοῦ. Πέρα μακριὰ ἡ λαγκαδιά τέλειωνε στὰ ἄσπρα σπῖτια τῆς χώρας και στὴ ζαφειρένια θάλασσα.

Ἄλλος ἡγούμενος, στὴ Πελοπόννησο τὴ φορὰ τούτη, ψηλὸς και ἐπίσημος, μετὰ γερακίσιο πρόσωπο και λευκὸ γένι — ἄλλοτε ἀξιωματικός, ὕστερότερα δικαστὴς και ἐπιχειρηματίας — μᾶς ἔβγαλε ψωμί και φροῦτα, κι' ἀπολογήθηκε (μάλιστα, ἀπολογήθηκε) πού δὲν

είχε νὰ προσφέρει κρασί, μιὰ καὶ τὸ μοναστήρι εἶχε ἀποσώσει τὸ ἀπόθεμα τοῦ κρασιοῦ του καὶ οἱ καλόγεροι θὰ ζοῦσαν Σπαρτιατικὰ ἴσαμε τὸν τρύγο.

Ἄλλοτε πάλι νὰ πίνεις ρετσίνα σὲ μιὰ μικρὴ ταβέρνα κοντὰ στὸ θαυμαστὸ παλιὸ κάστρο τῆς Ἀκόσταινας, μὲ τὰ κύματα τοῦ Κορινθιακοῦ ν' ἀπλώνονται ἀφρίζοντας πάνω στὰ χαλίκια τοῦ γιαιοῦ, δέκα μέτρα πρὸ πέρας. Γιὰ δ' Ὑμητὸς τὸ Γενάρη: ἀπ' ἔξω χιονοστρόβιλος, πάνω ἀπ' τὰ κρινάκια ποὺ ἀνθίζουν κοντὰ στὶς παγωμένες πέτρες καὶ στὰ δέντρα ποὺ ριζώνουν στὸ βράχο — καὶ μέσα ἡ λάμψη ἀπὸ τ' ἀναμένα κούτσουρα τῶν πεύκων νὰ φωτίζει πορφυρένια Ἑλληνικὰ κι' Ἑγγλέζικα πρόσωπα καὶ τὴν πέτρινη καμάρα τοῦ τζακιοῦ — ὅλ' αὐτὰ στὸ μικρὸ ἔρειπωμένο μοναστήρι τοῦ Ἀστεριοῦ, πάνω ἀπ' τὴν Κασσαριανή, ἐκεῖ ποὺ ζεῖ ὁ δασοφύλακας μὲ τὴ φαμέλια του.

Σ' ὅλους ἐκείνους — χιλιάδες ἀνθρώπους — ποὺ ταξιδέψαν ἀπὸ τὴ Δύση γιὰ νὰ γνωρίσουν τὸ Αἰγαῖο καὶ τ' ἀρχαῖα καὶ ποὺ πιαστήκαν στὰ μάγια τῆς ζωντανῆς Ἑλλάδας, ἡ ἀνάμνηση τῆς καθῆ Ἑλληνικῆς γωνιάς, τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, τῆς θάλασσας, τοῦ ἡλιοῦ καὶ τῶν βουνῶν θὰ εἶναι πάντα ὕφασμένη μαζί μὲ μιὰ ἀνάμνηση ἀπὸ τὸ φιλόξενο Ἑλληνικὸ καλωσόρισμα. Τὸ ἕνα ξεπηδάει ἀπὸ τ' ἄλλο, ὅπως ἡ μυρωδιὰ τοῦ θυμαριοῦ στὸ πέραςμα τοῦ διαβήτη, σὲ μιὰ λιοκαμένη Ἑλληνικὴ πλαγιά.

Κι' ἄς ποῦμε κι' αὐτὸ γιὰ στερνόλογο: πὼς ἡ Ἑλληνικὴ φιλία δὲν εἶναι εὐαίσθητο τροπικὸ λουλουδί, ποὺ νὰ μαραθεῖ στὸν πρῶτο κρύο ἀγέρα μιᾶς κακοκαιρίας. Ὁ συγγραφέας εἶπε τὸ τελευταῖο του χαῖρε — τὸ τελευταῖο του au revoir — στὴν Ἀθήνα, τὸν καιρὸ ποὺ τὸ βάρος τῆς Γερμανικῆς ἐισβολῆς καὶ τῆς πανίσχυρης Λουφτβάφφε πάνω στὴν ἀποσταμένη χώρα, μᾶς ἀνάγκασε νὰ ὑποχωρήσουμε. Μᾶς εἶχε κάνει τότε ἐντύπωση πόσο οἱ φίλοι μας κι' ἀκόμα οἱ μακρινές μας γνωριμίες τσακίζονταν γιὰ νὰ μᾶς φανοῦν χρήσιμοι. Μῆτε λέξη παράπονου ἢ κριτικῆς δὲν ἀκουγόταν, μῆτε νύξη πὼς «τοὺς εἴχαμε ξεγελάσει», καθὼς ἡ Βρεταννία δὲν μποροῦσε νὰ στείλει μεγαλύτερη βοήθεια.

Κεῖνο ποὺ τότε εἴχαμε δεῖ ἡμεῖς στὴν Ἀθήνα, τὸ εἶδαν κάτω ἀπὸ πρὸ τραγικῆς συνθήκης χιλιάδες Βρεταννοί, Αὐστραλοὶ καὶ Νεοζηλανδοὶ στρατιῶτες, τώρα σώοι κι' ἀκέριοι, ποὺ χροστᾶνε τὴ ζωὴ τους στὴ βοήθεια, στὴν τροφὴ καὶ στὶς ὁδηγίες ποὺ τοὺς δῶσαν οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες, χωροφύλακες, ἀγρότες καὶ ψαράδες, συχνὰ μὲ ἄμεσο δικό τους κίνδυνο στὴν ὥρα τοῦ ὁλέθρου.

Η ΤΙΜΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ὑστερα ἀπὸ ὅλα ποὺ γράψαμε γι' αὐτοὺς, ντρέπεται σχεδὸν κανένας νὰ προσθέσει, πὼς οἱ Ἕλληνες εἶναι τίμιοι. Καὶ ὅμως χρειά-

ζεται νὰ εἰπωθεῖ, γιὰ ὅσους δὲν τὸ ξέρουν, πὼς οἱ Ἕλληνες εἶναι γενικὰ ἕνας ἀπὸ τοὺς πρὸ τίμιους λαοὺς τῆς γῆς. Καὶ οἱ φτωχότεροι χωριάτες εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ ἰδιαίτερα ἔχουν τὸ σαράκι τῆς τιμιότητος.

Ἄν σὲ ἕνα Ἑλληνικὸ χωριὸ παρατήσεις τὰ μπαγιάτσια σου κάπου σὲ μιὰ γωνιά, ὄχι μόνο δὲ θὰ τὰ χάσεις (ἴπως θὰ σοῦ ἄξιζε καὶ ὅπως σὲ κάθε ἄλλῃ χώρα σχεδὸν θὰ τὸ πάθαινες), ἀλλὰ θὰ βρεθεῖ συχνὰ κάποιος φτωχὸς χωριάτης, ποὺ θὰ μπεῖ στὸν κόπο νὰ τὰ μαζέψει καὶ νὰ τὰ φέρει στὸν ἀνάξιο ἰδιοκτήτη τους. Τὸ ἴδιο θὰ συμβεῖ καὶ σὲ μιὰ μεγάλη πόλη, μόλο ποὺ στὶς περισσότερες χώρες τὸ ἐπίπεδο τῆς τιμιότητος εἶναι χαμηλότερο μέσα στὶς μεγάλες πολιτείες παρὰ ἔξω ἀπ' αὐτές. Πρὶν ἀπὸ χρόνια στὴν Ἀθήνα μιὰ ξένη κυρία ἔχασε τὴν τσάντα της καὶ μαζί ἕνα σεβαστὸ χρηματικὸ ποσό. Ἡ τσάντα δὲν εἶχε μέσα καμιὰ ἔνδειξη γιὰ ὄνομα ἢ διεύθυνση. Δέκα μέρες ἀργότερα ἡ κυρία ἔτυχε νὰ βρεθεῖ σ' ἕνα μεγάλο μαγαζί, ἀπ' ὅπου δὲν εἶχε ξαναπεράσει παρὰ μιὰ μονάχα φορὰ. Εἶδε μιὰ νεαρὴ πωλήτρια νὰ βγάζει τὴν τσάντα ἀπὸ ἕνα συρτάρι λέγοντας: «Ἐλπίζαμε πὼς θὰ ξαναρχόσαστε, γιὰτὶ τὴν ἄλλῃ φορὰ εἴχατε ξεχάσει αὐτὸ πάνω στὸ ταμειο».

Ὅπως στὰ μικρά, ἔτσι καὶ στὰ μεγάλα. Εἶναι κάποιο γεγονὸς στὴν ἱστορία τῆς νέας Ἑλλάδας, ποὺ ἐλάχιστα εἶναι γνωστὰ: πὼς δὲ βρεθῆκε μῆτε ἕνας μεγάλος πολιτικὸς ἡγέτης ἀπὸ τὰ 1821 καὶ ὕστερα — κι' ὁ Βενιζέλος, ὁ Τρικούπης, ὁ Δελγιάννης εἶναι τρεῖς μονάχα μέσα στοὺς τόσους ἑκατομύριους Ἕλληνες πρωθυπουργοὺς — ποὺ νὰ πλούτισε κάπως ἀπὸ τὴν πολιτικὴ του καριέρα.

Τί μπορεῖ νὰ κάνει κανένας γιὰ ἕνα τέτοιο λαό; Λίγα πράγματα. Μὰ τουλάχιστον μπορεῖ κανένας νὰ ἐπιμείνει μὲ κάθε τρόπο σὲ αὐτὲς τὶς ἀλήθειες καὶ νὰ μὴν ἀφήσει νὰ συκοφαντιεῖται ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἐπιπόλαιη κρίση τοῦ πρώτου περιηγητῆ, ποὺ καταδικάζει ἕναν ὁλόκληρο λαό, ἐπειδὴ κάποιος Πειραιώτης σωφὲρ τοῦ γύρεψε πολλὰ ἢ ἐπειδὴ εἶταν ἀρκετὰ ἐλαφρόμυαλος νὰ πληρώσει 80 δραχμὲς γιὰ ἕνα μικρὸ κουτί λουκούμια. Κάτι ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ νοητὸ στὴ Δύση, καὶ χρειάζεται ἀδιάκοπα νὰ τὸ ἐξηγεῖ κανεὶς εἰναι πὼς, ὅταν ἕνας βαρκάρης σοῦ γυρῆσι δέκα φορὲς παραπάνω ἀπὸ τὰ κανονικὰ ναῦλα γιὰ νὰ σοῦ μεταφέρει τὰ μπαγιάτσια στὴ στεριά, τοῦτο δὲν πᾶει νὰ πεῖ πὼς εἶναι ἄτιμος, μὰ ἀπλουστερά ἐμπορας καὶ πὼς εἶναι «στὸ χέρι» τοῦ ταξιδιώτη — πράγμα φυσικὰ ἀδύνατο ἂν εἶναι ὁλότελα ξένος — νὰ μὴ «γίνῃ κορόμηδο». Τὸ ἴδιο ἐφαρμόζεται καὶ σὲ κάθε ἄλλῃ συναλλαγῇ, ἀπὸ τὸ νοίκιασμα ἑνὸς μουλαριοῦ ἴσαμε τὴ σπουδαιότερη στρατιωτικὴ σύμβαση. Εἶναι ἡ παλιὰ καλὴ νομικὴ ἀρχὴ τοῦ caveat emptor. Στὸ κάτω κάτω, καὶ μεῖς στὴ Δύση χρησιμοποιοῦμε τὴν ἴδια διεκδικητικὴν γιὰ νὰ βροῦμε τὴν ἀλήθεια στὰ δικαστήρια. Εἶναι «δουλειὰ» τοῦ ἀγοραστῆ τῶν

ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν νὰ κοιτάζει νὰ εἶναι τὸ συμβόλαιό του (α) ἱκανοποιητικὸ καὶ (β) πλήρες καὶ ξεκάθαρο. Ὁ Ἕλληνας δὲ θὰ ἀθετήσῃ ποτὲ τὸ λόγο του. Ἄν ὅμως ἔχεις κάνει σύμβαση πὺν χωράεῃ ἐξελίστῃ, τότε νὰ προσέχεις.

Τὰ φλυτζάνια τοῦ καφέ, πὺν βρίσκονται πάντα ἀνάμεσα σὲ δυὸ Ρωμιοὺς πὺν παζαρεύουν — ἔχοντας συχνὰ τριγύρω κάμποσους φίλους νὰ παρακολουθοῦν μὲ φίλαθλο ἐνδιαφέρον τὴ μάχη τούτῃ τῆς θέλησης καὶ τῆς καταποσύνης — συμβολίζουν ἀκριβῶς, πῶς τὸ παζάρεμα κάθε ἄλλο σημαίνει παρὰ ἔχθρα.

Δυὸ πράγματα πὺν ὁ κάτοικος τῆς Δύσης θὰ μάθει, ἂν μείνῃ ἀρκετὸ καιρὸ στὴν Ἑλλάδα, εἶναι: 1) πῶς ὁ ἀντισημιτισμὸς δὲ σαράκωσε ποτὲ τὸ Ρωμιό, γιατί ὁ Ρωμιὸς εἶναι ὁ μόνος ἴσως μέσα στοὺς Εὐρωπαίους, πὺν μπορεῖ νὰ νικήσῃ τὸν Ἑβραῖο σὲ ὅποια-δήποτε ἐμπορικὴ περίπτωσις καὶ 2) πῶς στὴν Ἑλλάδα τὸ νὰ ζητᾷς γιὰ τὰ ἀγαθὰ σου ἢ τίς ὑπηρεσίες του πὺν πολλὰ λεφτὰ ἀπ' ὅ,τι εἶσαι ἔτοιμος νὰ δεχτεῖς εἶναι ἕνα τίμιον ἐπαγγελματικὸ σύστημα, ἐνῶ ἀντίθετα στὴ Δύση θεωρεῖται μᾶλλον κακόπιστο — καὶ μολτατὰ συχνότατα γίνεται.

«ΤΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΕΓΙΝΕ;»

Ναί, οἱ ἀρετὲς τοῦ σημερινοῦ Ἕλληνα θυμίζουν καταπληκτικὰ τὸν ἀρχαῖο τύπο, τὸν Ὀδυσσεϊκὸν — ξύπνιος καὶ γοργὸς σὲ ἀντίληψη ὅσο κανένας σχεδὸν ἄλλος λαός, μέγας ταξιδευτής, πὺν ἔχει ἀγάπη ὅμως γιὰ τὸ σπιτί του ὅση καὶ γιὰ τοὺς μακρινοὺς ὀρίζοντες (σὲ ἀμέτρητα χωριά καὶ πολιτείες τῆς Ἑλλάδας θὰ δεῖς σχολεῖα καὶ δημόσια χτῖρια νὰ λαμπραίνουν τὸν τόπο, χορισμένα ἀπὸ ξηνητεμένους πατριῶτες, πὺν κάνανε βιὸς στὴν Ἀλεξάνδρεια ἢ στὸ Λονδῖνο ἢ στὴ Νέα Ὑόρκη), συμφεροντολόγος ὅταν παζαρεύει, μὰ ἀνοιχτοχέρης ὅταν χαρίζει. Καὶ πάντα του παθιασμένος γιὰ νὰ ἀκούσῃ τὰ τελευταῖα νέα — χαρακτηριστικὸ τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες πρὸ Χριστοῦ.

«Ξέρεις, μητέρα, οἱ ἄνθρωποι πάντα ἀγαποῦν τὰ τελευταῖα τραγούδια,» λέει ὁ Τηλέμαχος στὴν Ὀδύσσεια. Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο τὸ τραγούδι ἀνιστοροῦσαν τὰ πρόσφατα πολεμικὰ γεγονότα.

«Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες,» γράφει ὁ σύντροφος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «δὲ νοιάζονται γιὰ ἄλλο τίποτα παρὰ γιὰ νὰ ἀκούσῃ ἢ νὰ ποῦν τὸ τί καινούργιο ἔγινε.»

«Καὶ σεῖς,» βροντοφωνάζει ὁ Δημοσθένης στὸ λόγο του ἐνάντια στὸ φιλειρηνικὸ κόμμα τῆς Ἀθήνας, «τὴν ὥρα πὺν ὁ Χίτλερ καταβροχθίζει τὴ μιὰ χώρα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲ βρίσκετε ἄλλο κα-

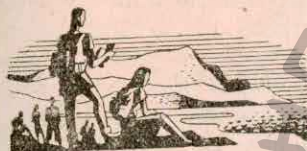
Μὲ συγχωρεῖτε, ἤθελα νὰ πῶ ὁ Φίλιππος...

λύτερο νὰ κάνετε παρὰ νὰ χάσετε ρωτώντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἂν ὑπάρχει κανένα νέο σήμερα τὸ πρωτ'.

Εἶναι παράξενο νὰ συλλογιέται κανένας, πῶς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τοῦ Περικλῆ, τοῦ Ἡρόδοτου, τοῦ Ἀριστοφάνη καὶ τοῦ Δημοσθένη, ἔλειπε κάτι πὺν εἶναι τόσο μέσα στὸ πνεῦμα τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς παραδόσεως: ἡ ἐφημερίδα.

Εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιο ἀχόρταγο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν τριγύρω κόσμον, πὺν σπρώχνει τὸν Ἕλληνα νὰ κατηχήσῃ εὐθὺς τὸν κάθε ξένο, καὶ ἀκόμα πὺν τὸν κάνει κριτικὸ ἀμείλιχτο, τόσο γιὰ τὸν ἑαυτοῦ, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς γειτόνους του καὶ γιὰ τὴν σύγχρονη κατάσταση τοῦ κόσμου, ἰδιαίτερα στὰ πολιτικά. «Ὁ κάθε Ρωμιὸς εἶναι πολιτικός», λένε συνήθως κοροηδευτικά — πρὸ πάντων οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες. Μὰ κεῖνο πὺν ἔχει πὺν μεγάλη σημασία δὲν τὸ λένε: πόσο, δηλαδή, ξύπνια κι' ἐνημερωμένα μπορεῖ καὶ κρίνει τὰ πολιτικά, ἀκόμα κι' ὁ καλόγερος στὴν ἀητοφωλιά του κι' ὁ ζευγᾶς κι' ὁ μουλαράς τοῦ πὺν ἀπόμακρου χωριοῦ. Σεργιάνισα τὴν Ἑλλάδα λίγο πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο. Σὲ κάθε χωριὸ (ὕστερα βέβαια ἀπὸ τὴν ἐντατικὴ ἀνάκριση πάνω σ' ὅλες σου τίς προσωπικὲς ὑποθέσεις) ἐρχόταν ἡ ἐρώτηση: «Θὰ γίνῃ πόλεμος;» καὶ «Τί γνώμη ἔχεις γιὰ τὸν Τσάμπερλαϊν;» Κι' ὁμολογῶ πῶς οἱ Ἕλληνες χωριάτες εἶχανε κιόλας βγάλεϊ μοναχοὶ τοὺς τὸ σωστὸ συμπέρασμα γιὰ τὸ πὺν θὰ ὀδηγοῦσε ἡ φιλειρηνικὴ αὐτὴ πολιτικὴ, τὸν καιρὸ πὺν μορφωμένοι ἄνθρωποι ἀνάμεσα στοὺς πατριῶτες μου ζοῦσαν ἀκόμα στὸν παράδεισο τῶν «ἀθῶων».

ΑΝΕΒΑΙΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ

Ἔτσι λοιπὸν μάθαμε νὰ σεβόμαστε τοὺς Ἕλληνες τόσο γιὰ τὴν ἐξυπνάδα τους, ὅσο καὶ γιὰ τὴ φυσικὴ τους ἀντοχή, πολὺ πρὸ τοῦ νὰ ξεσπάσῃ τὸ δράμα τοῦ Ἀλβανικοῦ Πολέμου. Τὴν ἀντοχὴ τούτῃ εἶταν ἕνας χοντρός μεσόκοπος ἄμαξᾶς στὰ Γιάννινα πὺν μᾶς ἔκανε πὺν πλατιά νὰ τὴν ἀντιληφθοῦμε. Εἶχαμε συμφωνήσει νὰ μᾶς πᾶει μὲ τ' ἄμαξι ἴσαμε κεῖ πὺν ἀρχινάει τὸ ψήλωμα γιὰ τὴ Δωδώνη καὶ νὰ μᾶς δεῖξῃ τὸ δρόμο. Φανταζόμαστε πῶς αὐτὸ σημαίνει νὰ μᾶς βάλῃ στὸ μονόπατι κ' ὕστερα νὰ κάτσει στ' ἄμαξι του ἢ στὴν κοντινὴ ταβέρνα, ὥσπου νὰ γυρίσομε. Κάθε ἄλλο. Καθὼς τινάζομαστε μέσα στὰ λειβάδια, πήδηξε ἀπὸ τ' ἄμαξι καὶ βάλθηκε νὰ βαδίζει στὸ πλάι τρώγοντας ἕνα κομμάτι ψωμί καὶ φρέσκα κροκνῖδια. Καταλάβαμε ὕστεροτερα, πῶς αὐτὸ εἶταν τὸ μεσημεριανό του καὶ πῶς τὸ ἔτρωγε τώρα γιὰ νὰ μὴ μᾶς ἀργοπορήσῃ μετὰ. Δὲ θάπρεπε νὰ σκοτίζεται. Κα-

τόπι ξεκίνησε να κάνει μαζί μας (αφού πρώτα ξέξεψε τ' αλόγο του) όλο τὸ δρόμο ὡς τὴ Δωδώνη, μιλώντας ἀδιάκοπα — καὶ βοηθώντας τις λίγες μας γνώσεις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας με μιὰ πλούσια ἀφθονία ἀπὸ χειρονομίες—γιὰ τὴν στρατηγικὴ πού εἶχε ἀκολουθήσει ἡ Ἑλληνικὴ προέλαση πάνω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς λόφους, ὅταν στὰ 1912 κυρίεψε τὰ Γιάννινα. Εἶχε παίξει τότε κι' ὁ ἴδιος ὁ Μῆτσος τὸ ρόλο του... Καὶ μετὴν κοινβέντα, κρατοῦσε βῆμα γερό σ' ὅλο τὸ δύσβατο ἐκεῖνο μονοπάτι (δίχως νὰ σταθεῖ παρὰ μιὰ φορὰ μονάχα, πού ἐδίωξε με πέτρες ἓνα τρομαχτικὸ Ἡπειρώτικο μαντρόσκυλο), ἔτσι πού ἐμεῖς, οἱ περήφανοι Δυτικοὶ Εὐρωπαῖοι, νὰ εἴμαστε πολὺ εὐχαριστημένοι—σὰ φτάσαμε στὸ ξωκλήσι τ' Ἀθ-Νικόλα στὴν κορφὴ τοῦ λόφου—νὰ ξαπλώσουμε καὶ νὰ στρωθοῦμε με χουζοῦρι στὸ μεσημεριάτικο φαγί, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ξαναβροῦμε τὴν ἀνάσα μας.

Εἶταν μιὰ ζεστὴ Ἀπριλιάτικη μέρα, κι' ὁ Μῆτσος φόραγε λεπτό-σολα παπούτσια τῆς πόλης καὶ κόμποσα πουλόβερ με μακριὰ μανίκια. Εἶτανε παχύς, κι' ὁ ἰδρώτας τὸν ἔλουζε. Κι' ὅμως δὲ χαλάρωσε τὸ βῆμα μήτε στιγμὴ, τὸ ἴδιο σι' ἀνέβασμα καὶ στὸ γυρισμό, ἔτσι πού ἐμεῖς τσακίζομαστε νὰ τὸν ἀκολουθήσουμε, γιὰ νὰ κρατήσουμε ψηλὰ τὴν «τιμὴ τῆς σημαίας».

Ὑστερότερα στὸ χωρισμό σὰν εἶχαμε κάτσει σὲ μιὰ ταβέρνα (στὴ Ραψίστα) γιὰ νὰ δροσιστοῦμε κομᾶτι, τὸν ἀκούσαμε πού ἔλεγε στοὺς φίλους του—ὑποτιμώντας τὰ Ἑλληνικά μας—πὼς περπατούσαμε πολὺ σιγά.

Ἀναρωτιέμαι ποῦ νὰ εἶναι τώρα ὁ γέρο Μῆτσος. Κι' ὁ νεαρὸς Μιλτιάδης Κοντοδήμος, πού εἶτανε ἄλλοτε στὸ ἐστιατόριο στὸν ἀπάνω δρόμο γιὰ τοὺς Δελφούς, καὶ μᾶς εἶχε ὀδηγήσει μετὸ ἴδιο γοργὸ βῆμα ψηλὰ στὸν Παρνασσό, ἴσαμε τὸ Κορυΐκειον Ἄντρον... Ἔτσι λοιπὸν ἀνακαλύψαμε πὼς, ἐνῶ οἱ Ἑλβετοὶ ἢ καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Yorkshire—κοτσωνάτοι ἄνδρες σι' ἀλήθεια—τὸ θεωροῦνε πιὸ σω-στό νὰ ἀνεβαίνουν ἓνα ψήλωμα με ἀργὸ βῆμα, οἱ Ἑλληνες προτι-μοῦνε τὸ ζωηρὸ καὶ γρήγορο βάδισμα, ὅμοια σὰ νὰ εἶτανε τὸ μέρος πεδινό, κι' οὔτε καθόλου σταματᾶν νὰ πάρουν ἀνάσα.

Αὐτὰ ὅλα πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο, φυσικά. Μὰ τὸ εἶχαμε παρατη-ρήσει ἀκόμα καὶ τότε. Ἄν σὲ τέτοια φόρμα βρίσκεται ὁ κοινὸς Ρω-μὸς στὴ συνηθισμένη του καθημερινὴ ζωὴ, θὰ χρειάζεται, ἀλήθεια, νὰ εἶσαι ἀξιὸς ἀθλητῆς γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ κρατήσεις βῆμα μ' ἓνα βιαστικὸ σύνταγμα εὐζώνων.

Οἱ Ἕλληνες στὸν Πόλεμο

Καὶ ἦρθε ὁ πόλεμος, καὶ ἐμεῖς, πού τόσο εἶχαμε μάθει ν' ἀγα-ποῦμε τὴν Ἑλλάδα, τότε μονάχα μάθαμε καὶ νὰ τὴ θανατώμε.

Οἱ Ἑλληνες παρακολούθησαν με ἔντονη κατάπληξη τὴν πτώση τῆς Γαλλίας—τῆς Γαλλίας, πού ἀποτελοῦσε γι' αὐτοὺς τὴν κύρια πηγὴ τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ μέσα σ' ὅλο τὸ 19ο αἶωνα, τῆς Γαλλίας μετὴν ἐπιβλητικὴ στρατιωτικὴ δύναμη. Παρακολούθησαν μ' ἓνα δει-λὸ ξανανάμα ἐλπίδας τὴν ἀπόφαση τῶν Βρεταννῶν νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγώνα, παρακολούθησαν καὶ τὴ Μάχη τῆς Ἀγγλίας. Κι' ὕστερα ἦρθε ἡ δικὴ τους δοκιμασία: μιὰ χώρα με πληθυσμὸ πενταπλάσιο καὶ με ἀσύγκριτα μεγαλύτερη βιομηχανικὴ καὶ οἰκονομικὴ συγκρό-τηση, ἀπαιτοῦσε αὐθαίρετα νὰ τῆς παραχωρηθοῦν στρατηγικὰ ση-μεῖα στὴν Ἑλλάδα.

Νὰ μὴν ξεχνᾶμε, εἶταν πολὺ πρὶν ἀπὸ τις νίκες τοῦ Wavell, τὴν πτώση τῆς Ἰταλικῆς Αὐτοκρατορίας στὴν Ἀνατολικὴ Ἀφρική, καὶ τὸ ξεσκέπασμα τῆς Φιτιστικῆς κενότητος καὶ ματαιότητος. Σὰν ἓνας ἄνθρωπος ὅμως οἱ Ἑλληνες κάθε τάξης καὶ κάθε κόμματος χαιρέ-τισαν τὸ φημισμένο Ὅχι τοῦ κυβερνήτη τους.

Ἀξίζει νὰ βροῖσκει κανένας στὴν Ἀθήνα κείνες τις μέρες.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ὁ Μτάρων ἔγραψε τὸν δημοφὺς μᾶ ἀπελι-σμένο θρήνο—τού γιὰ τὴ σκλαβωμένη Ἑλλάδα, ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία γνώρισε πολλὰ δείγματα ἀπεγνωσμένου ἡρωισμοῦ ἀπὸ ἄνδρες καὶ γυναῖκες—ὄχι Σπαρτιάτες με μιὰ ζωὴ δλόκληρη ἐξασκημένη στὴν στρατιωτικὴ ἀρετὴ—πού ξεπερνοῦν σχεδὸν τις ἐπικὲς Θερμοπύλες: τὸ Μεσολόγγι, πού ἀντιστάθηκε ἴσαμε τὸ θάνατο, οἱ Ψαριανοί, πού τίναξαν τὸ ὄγκρο τους καὶ τοὺς ἑαυτοὺς τους, ἀντάμα με τοὺς πο-λιορκητές, οἱ Κοῦτες, πού κᾶναν τὸ ἴδιο στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀρκα-διοῦ πρὶν ἀπὸ ὀγδόντα μόλις χρόνια, ἡ μαύρη ἀντοχὴ πού δείξαν οἱ Μωραῖτες, ὅταν γιὰ τρία δλόκληρα χρόνια δυνάστευε τὴ χώρα τους ὁ Ἱμπραήμ... Οἱ Ἑλληνες τοῦ 1940 στάθηκαν ἀντάξιοι τῶν πατέ-ρων τους.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι ἐξαιρητικὰ ἐνεργητικὸς καὶ συναισθη-ματικὸς. Εἶναι ἄγνωστο στοὺς Ἑλληνες τὸ Ἀγγλικὸ φλέγμα. Τὸ θάρρος τους εἶναι ἀλλοιώτικο, βγαίνει ἀπὸ τὴν ἐξυπαρὰ τους, βγαί-νει ἀπὸ σκέτο ὑπολογισμὸ—εἶναι ὁ ἡρωισμὸς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πού μοιλονότι βλέπουν καθὰ σὲ πρὶες δοκιμασίες θὰ τοὺς ὀδηγή-σουν τὰ ἱδανικά τους, ἔχουν ἀποφασίσει πὼς χειρότερη εἶναι ἡ ὑπο-ταγὴ—συμφωνώντας ἔτσι μετὸ Σωκράτη, πὼς ὑπάρχουνε πράγματα πού εἶναι ἀδύνατο στὸν ἄνθρωπο, πού ἔχει μέσα τοῦ σταλιά ἀξία, νὰ τὰ ποσοκυνήσει, ἀκόμα κι' ἂν πρόκειται ἔτσι νὰ σώσει τὴ ζωὴ του.

Εἶταν ἀληθινὰ ἐντυπωσιακὸ νὰ βλέπεις τις μέρες ἐκεῖνες στοὺς δρόμους τῆς Ἀθῆνας γκοιζομάληδες λοχαγοὺς καὶ ὑπαξιωματικούς, με τις κορδέλες ἀπὸ τὰ παράσημα τῶν Βαλκανικῶν πολέμων στὸ στήθος πλάι στὸ Μετάλλιο τῆς Συμμαχικῆς Νίκης, πού ἑκατομμύ-ρια ἀνθρώπων τὸ φοροῦν στὴ Βρεταννία καὶ στὴ Βρεταννικὴ Αὐτο-

κρατορία, στη Σερβία, στην Αμερική, στη Γαλλία. Ένας απ' αυτούς (που χαρακτήρισε ο ίδιος τον έναν του σαν υπόλειμμα μιᾶς περασμένης εποχής, ένα είδος περιφερόμενου αναχρονισμού) μᾶς εἶπε: «Μπορεί νὰ μᾶς ἀπωθήσουν—μπορεῖ νὰ χάσουμε τὰ Γιάννινα—μπορεῖ νὰ μᾶς διώξουν στὰ βουνά—μὰ δὲ θὰ σταματήσουμε νὰ πολεμᾶμε. Θὰ τὸ δείτε».

Καὶ πραγματικὰ τὸ εἶδμε.

Ἐκεῖνο πὺν χρειάζεται νὰ ξαναεπωθεῖ, μὴ καὶ πέρασε καιρὸς εἶναι πὺν ὅτι γράψαν οἱ δημοσιογράφοι γιὰ τὸν ἥρωισμό τῆς Ἑλληνικῆς ἐκστρατείας στὴν Ἀλβανία δὲν εἶταν ἀπλὴ δημοσιογραφία. Εἶταν ἡ ἀλήθεια. Ὁ χειμῶνας τοῦ 1910 στάθηκε ἐξαιρετικὰ βαρὺς, καὶ οἱ στρατιῶτες—ἐφοδιασμένοι οἱ πὺν πολλοὶ μὲ ροῦχα καὶ παπούτσια κατὰλληλα γιὰ καλοκαιρινὸ πόλεμο στὸ Αἰγαῖο—ὑποφέραν ἀφάνταστα. Ἀμφιβάλλω ἂν ποτὲ κανένας ἄλλος στρατὸς κατάφερε ὄχι μόνον νὰ κρατήσῃ τις θέσεις του στὰ βουνά, μὰ καὶ νὰ συνεχίσει ἐπὶμονα τὸν ἐπιθετικὸ πόλεμο, κάτω ἀπὸ συνθηκῆς παρόμοια σκληρῆς.

Καὶ σιγὰ, σιγὰ ἀρχίσαμε νὰ ἀντιλαμβανόμεστε κείνα, πὺν λίγοι μονάχα—ἔξω ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο—περίμεναν: πὺν οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνον δὲν ἀπωθήθηκαν ἀπὸ τὰ Γιάννινα, μὰ ἀπεναντίας καταδίωκαν τὸν ἐχθρὸ καὶ ἐπαιρναν αὐτοὶ τὴν πολεμικὴ πρωτοβουλία. Μερικὲς εὐδράπελες ἱστορίες ἀρχισαν τότε νὰ κυκλοφοροῦν, ὅπως ἐκείνη γιὰ τὰ δυὸ εὐζωνικὰ τάγματα, πὺν ἀρχινώντας ἀπὸ μιὰ περιορισμένη τοπικὴ ἀντεπίθεση κυριέψαν δυὸ ὁλόκληρα βουνά, προτοῦ προφτάσουν οἱ ἀξιωματικοὶ τους νὰ τοὺς σταματήσουν. Μὲ περηφάνεια διαβάσαμε γιὰ τὴν ἀφάνταστη καὶ δραματικὴ μάχη τῆς Πίνδου. Οἱ Ἴταλοι εἶχαν ἓνα θαυμάσιο σχέδιο: νὰ ρίξουν μιὰ ἐπιλεκτικὴ μεραρχία Ἀλπίνων, πὺν θὰ ὑποστηρίζονταν καὶ θὰ ἐφοδιάζονταν ἀπὸ τὸν ἀέρα, πάνω ἀπὸ τὴ μακριὰ κοιλάδα τοῦ Ἀώου, στὴν καρδιά τῶν βουνῶν, κί ἔτσι νὰ φτάσουν στὸ Μέτσοβο τὴ μεγάλη δημοσίᾳ, πὺν πάει πρὸς τ' ἀνατολικά ἀπὸ τὰ Γιάννινα στὴ Θεσσαλία. Ἡ ἐπίθεσή τους στὴν Ἑλλάδα εἶταν προδοτικὴ καὶ ὁλόξαφνη, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν εἶχε κινητοποιηθῇ. Ἡ πορεία τῆς Μεραρχίας Julia θὰ εἶχε ἐπιτύχει, ἂν δὲν εἶχαν οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες τέτοια δύναμη στὴ δικιά τους πορεία, καὶ ἂν οἱ χωρικοὶ τῆς Ἠπείρου δὲν τοὺς εἶχαν δώσει τέτοια λαμπρὴ βοήθεια. Καθὼς οἱ Ἀλπίνι προχωροῦσαν στὴ λαγκαδιὰ καὶ ἡ μικρὴ Ἑλληνικὴ ἀμυντικὴ δύναμη ὑποχωροῦσε προξενώντας τὴ μεγαλύτερη ἀργοπορία, ἄλλα Ἑλληνικὰ τμήματα—καὶ πάλι ὅμως ὄχι πολλὰ—ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὰ μονοπάτια, διανύοντας τὴ δύσβατη χώρα μὲ γρηγοράδα ἀφάνταστη, κάτω ἀπὸ φοβερὴ χιονοθύελλα καὶ βροχή. Δὲν ὑπῆρχαν ἀεροπλάνα γιὰ νὰ τοὺς ἐφοδιάσουν καὶ αὐτοὺς. Μὰ ἡ Ἑλλάδα ἔχει τὸ δικό της τρόπο γιὰ νὰ βαστάει τοὺς στρατιῶτες της.

Καθὼς οἱ λαφριὲς φάλαγγες προχωροῦσαν, ὁλόκληρη ἡ ὄρεινὴ περιοχὴ κινήθηκε γιὰ νὰ τις ὑποστηρίξει. Οἱ χωριάτες φέρναν τὰ πρόβατά τους καὶ τὰ γίδια τους γιὰ νὰ φᾶνε οἱ στρατιῶτες, προμηθεῦαν καινούργια μουλάρια, καὶ τέλος, ἐκεῖ πὺν μῆτε καὶ τὰ μουλάρια μποροῦσαν νὰ βαδίσουν, γέροι καὶ γυναῖκες παίρνανε τὰ κατσάβραχα, διπλωμένοι κάτω ἀπὸ βάρος τῶν πυρομαχικῶν. Ἔτσι, ὅταν οἱ Ἴταλοι καταφέρανε πὰ νὰ φτάσουν στὸ τέλος τῆς στενωποῦ, ἐκεῖ πὺν διακλαδώνεται σὲ πλατεῖα χέρσα στὰ βόρεια τοῦ Μέτσοβου, βρέθηκαν ὁλόξαφνα παγιδεμένοι, νὰ σφυροκοποῦνται ἀπὸ τὰ πλευρὰ καὶ ἀπὸ τὰ νῶτα καὶ ψηλὰ ἀπὸ τις ἀητοσπηλιές, ὅπου δὲν ὄνειρεύονταν πὺν θὰ ἔφτανε ποτὲ κανόνι.

Καταπονεμένοι σὲ δρόμο καὶ σὲ μάχη οἱ ἐπιλεκτοὶ Ἀλπίνι ὑποχώρησαν μὲ βαριὲς ἀπώλειες ἔξω ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ ἔδαφος.

Καὶ τότε ἀρχισε ἡ ἄγρια, μεθοδικὴ καὶ τεχνικὴ ἐξάירתη Ἑλληνικὴ ἀντεπίθεση. Μὲ ὅλη τους τὴν ὑπεροχὴ στὸν ἀέρα καὶ τὰ συγχρονισμένα τους ὅπλα, οἱ Ἴταλοι δὲ μπόρεσαν μῆτε τις ὀχυρῆς τους θέσεις νὰ κρατήσουν. Σὲ δυὸ μῆνες μέσα εἶχανε χάσει τὴν Κορυτσά, τὸ Ἀργυρόκαστρο, τὸ λιμάνι τῶν Ἀγίων Σαράντα, τὸ ἓνα τρίτο σχεδὸν τῆς Ἀλβανίας. Καὶ ἦρθε ὁ χειμῶνας—βαρὺς χειμῶνας, μὲ τέτοιο χιόνι καὶ πάγο, πὺν δὲν εἶχαν ματαδεῖ ἄλλη φορὰ τὰ ἄγρια τοῦτα βουνά. Οἱ Ἕλληνες μὲ τὸ φτωχὸ τους ρουχισμὸ ὑποφέραν ἀφάνταστα ἀπὸ τις δαγκωματιὲς τῆς παγωνιάς, κί ὕστερότερα—καθὼς ὁ μοναδικὸς δρόμος ἀνεφοδιασμοῦ εἶταν τὰ χιονοστρωμένα μονοπάτια—κί ἀπὸ τὴν ἑλλειψὴ τροφῆς. Παρ' ὅλ' αὐτὰ ὅμως ἡ προέλαση δὲ σταμάτησε, μέχρις ὅτου μέσα στὴν καινούργια χρονιά ἀναγκάστηκε νὰ σημάνει ἀνάπαυλα στὸ Τεπελένι, μπροστὰ στὸ φοβερὸ φράγμα πὺν σχηματίζει ὁ αἰχένος τῶν βουνῶν.

Καὶ ἡ τελευταία πράξη τοῦ Ἀλβανικοῦ πολέμου παίχτηκε σὴν οἱ μέρες πὰ εἶχαν μεγαλώσει. Μὲ τις γερὲς ἐνισχύσεις πὺν τοὺς στάλθηκαν, οἱ Ἴταλοι ρίχνουν μεραρχία πίσω ἀπὸ μεραρχία ἐνάντια στὰ εἰκοσι ἀκάλυπτα μίλια τοῦ Ἑλληνικοῦ κεντρικοῦ μετώπου... Δὲν πήραν πίσω οὔτε ἓνα σημαντικὸ χωριό. Ὅπως καὶ στὴν ἐπίθεση, ἔτσι καὶ στὴν ἀμυνα ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχε νικήσει τὸν Ἴταλικό, ἄξια καὶ πλέρια, προτοῦ ἡ Γερμανικὴ ἐπίμβαση, ἡ ὁλέθρια προώθηση μέσα ἀπ' τὴ Βουλγαρία καὶ τὴ Μακεδονία καθὼς καὶ ἡ ὑπεροχὴ στὸν ἀέρα ματαιώσουν προσωρινὰ ὅλη τοῦτη τὴ λεβεντιά καὶ τὴν ἀξιοσύνη.

Ἡ Ἀγγλία στὸν πόλεμο

Διάλεξη τῆς Κας Μ. OLIVER πού ἔγινε στὸν Ἀγγλοελληνικό
Σύνδεσμο Ἀθηνῶν τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1945.

ΓΙΑ νὰ ἀναμετρήσουμε τίς μεγάλες μεταβολές, πού ἔγιναν στὴν Ἀγγλία στὸ διάστημα τοῦ πολέμου, πρέπει νὰ κοιτάξουμε πίσω μας καὶ νὰ θυμηθοῦμε γιὰ λίγο τὴν προπολεμικὴ Ἀγγλία. Ἡ χώρα εἶταν κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος βιομηχανικὴ, καὶ τὰ τέσσερα πέμπτα τοῦ πληθυσμοῦ ζοῦσαν σὲ μεγάλες πόλεις καὶ ἐσχύνονταν τὸ Σαββατοκύριακο μὲ αὐτοκίνητα καὶ ποδήλατα στὴν ἐξοχή. Ἡ ὕπαιθρος πάλι εἶταν κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος γεμάτη πράσινα λειβάδια, γιὰ λίγα μόνο κομάτια γῆς χρησιμοποιούσαμε γιὰ τὴ γεωργία.

Ἡ γενιὰ τῶν νέων τοῦ 1939 στὴν Ἀγγλία εἶταν σχεδὸν ὁλόκληρη ἡ γενιά, πού γεννήθηκε στὸ διάστημα τοῦ περασμένου πολέμου. Φαινόταν σχεδὸν κυνικὴ Νέοι καὶ νέες, πού ἔμοιαζαν νὰ ἔχουν ξεχάσει τίς παλιές ἀρετὲς τοῦ θάρρους, τῆς τιμιότητος καὶ τῆς συναίσθησης τῆς εὐθύνης. Μιά γενιά, πού δὲν ἤξερε σὲ τί πιστεύει. Μιά γενιά, πού ἔνοιωθε πὼς κατὶ δὲν εἶταν σωστὸ στὸν κόσμο, μὰ πού δὲν σκέφτηκε ποτὲ ν' ἀποδώσει αὐτὸ τὸ σφάλμα στὸν ξαυτὸ της, παρὰ μόνο στοὺς ἄλλους.

Ὅταν κηρύχθηκε ὁ πόλεμος τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1939, πέρασαν οἱ πρῶτοι ἵσυχος μῆνες, καὶ μ' ὅλο πού ἡ νέα γενιά εἶχε φορέσει κιόλας τὸ χακί, δὲ φάνηκε νὰ ἔχει ἀλλάξει τίποτε. Ὑστερα ἦρθε ἡ Μάχη τῆς Ἀγγλίας, ἡ Δουνκέρκη, καὶ ὁ Τοῦρκοι, πού λέγοντας πὼς δὲν ἔχει νὰ προσφέρει πορὰ «αἷμα καὶ δάκρυα, μόχθους καὶ ἰδρώτα» πῆρε τὸ ἔθνος στὸ πλευρὸ του. Ἡ Ἀγγλία εἶχε ξαναβρῇ τὴν ψυχὴ της.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Δουνκέρκης ἔγιναν πολλὲς καὶ ριζικὲς μεταβολές στὴν Ἀγγλία. Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ ὕπαιθρος δὲν εἶναι πιά πράσινη — τὰ λειβάδια ἔχουν γίνει χωράφια. Μεγάλες χέρσες περιοχές ἔχουν ἐπίσης καλλιεργηθῇ. Ἀλλὰ ἀντίθετα πάλι μεγάλες καλ-

λιεργήσιμες ἐκτάσεις ἔχουν μεταβληθῇ σὲ ἀεροδρόμια, πού κυριαρχοῦν παντοῦ μὲ πλατιά πεδία προσγειώσεων φτιαγμένα ἀπὸ μπετόν. Καὶ ἀντικρῶς μέσα στὰ στάχνα τῶν χωραφιών νὰ ἀναπαύονται σὰ μυθικὰ πουλιὰ τετρακινήτρια βομβαρδιστικά.

Οἱ πόλεις τῆς Ἀγγλίας ἔχουν γίνει πιά ἀσκήμες μὲ τοὺς βομβαρδισμούς. Εἶναι ὅλες βρώμικες. Δὲν ἔχουν κτιστὴ καινούρια κτίρια, δὲν ἔχουν διορθωθῇ οὔτε ἀσπριιστὴ τὰ σπίτια ἐδῶ καὶ πέντε χρόνια. Οἱ τσιμινιέρες τῶν ἐργοστασίων εἶταν ἐλεύθερες νὰ καπνίζουν ὅσο ἤθελαν, γιὰ νὰ δημιουργοῦν σάν ἓνα προπέτασμα καπνοῦ. Στὶς περισσότερες πόλεις τὰ θλιβερά ἐρεῖπια τῶν βομβαρδισμένων σπιτιῶν ἔχουν ξεκαθαριστῇ, ἔτσι πού δὲν φαίνονται παρὰ μόνον στὶς μεγάλες καταστραμμένες περιοχές.

Μέσα στὶς πόλεις καὶ στοὺς μεγάλους δημόσιους δρόμους στὴν ὕπαιθρο δὲν ὑπάρχει μεγάλη κίνηση, ἀν ἐξαιρέσεις τὰ στρατιωτικὰ φορητὰ καὶ ἄλλα ὀχήματα. Ἀκόμη καὶ στὸ Λονδίνο τὸ Ρήτζεντ Στρίτ, ὅπου πρὶν τὸν πόλεμο ἔπρεπε νὰ περιμένεις δέκα λεπτά πρὸς τοῦ μπορέσεις νὰ περάσεις, ἔχει λιγότερη κίνηση ἀπὸ τοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας. Ἀπὸ τὸ 1940 ὡς τὸ 1944 ὅλες οἱ πινακίδες τῶν δρόμων στὴν ὕπαιθρο εἶχαν ἀφαιρεθῇ, ἔτσι πού εἶταν δύσκολο νὰ βοεῖς τὸ δρόμο. Ἰδιαίτερα τὸ 1940, ὅποταν σὲ ὑποψιάζονταν ὅλοι γιὰ Γερμανὸ ἀλεξιπτωτιστὴ, μόλις τολμοῦσες νὰ ρωτήσεις κανένα γιὰ νὰ σοῦ δείξει τὸ δρόμο.

Καὶ οἱ ἄνθρωποι στὴν Ἀγγλία ἀλλάξαν κι' αὐτοί. Ἄν τοὺς προσέξεις σὲ ὅποια μεγάλη πόλη, θὰ δεῖς φυσικὰ ἑκατοντάδες ἄνδρες καὶ γυναῖκες μὲ στολή — ὄχι μόνο μὲ Ἀγγλικὲς ἀλλὰ καὶ μὲ στολὲς ὅλων τῶν συμμάχων, καὶ ὄχι μόνο μὲ στολὲς τοῦ στρατοῦ ἀλλὰ καὶ μὲ τίς βαθυνάλας στολὲς τῆς Παθητικῆς Ἀερίμυνας, τῆς Πυροσβεστικῆς Ὑπηρεσίας, τίς βαθυπράσινες στολὲς τῆς Γυναίκας Ἐθελοντικῆς Ὑπηρεσίας καὶ ἄλλες. Στὸ Λονδίνο πρὶν τὴν εἰσβολὴ ἔβλεπες χιλιάδες Ἀμερικανούς. Οἱ Ἀγγλοὶ ἀστετεύονταν τότε λέγοντας, πὼς ἂν ἔφτανε κι' ἄλλος ἓνας Ἀμερικανὸς στὴν Ἀγγλία, θὰ βούλιαζε τὸ νησί. Μὰ καὶ πολῖτες γυρίζουν πολλοὶ στοὺς δρόμους. Ἰδιαίτερη ἐντύπωση κάνουν οἱ πολλὲς γυναῖκες, πού φοροῦν μακριὰ παντελόνια. Αὐτὸ εἶναι σπάνιο πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Στὸ διάστημα ὅμως τοῦ πολέμου οἱ γυναῖκες ἀναλάβανε τόσες ἐργασίες στὰ ἐργοστάσια, στὰ χαλυβουργεῖα, στοὺς σιδηροδρόμους, πού τὸ ἀνδρικό παντελόνι ἔγινε ἀπαραίτητο, ὄχι μόνο γιὰ εἶναι πρακτικὸ καὶ εὐκόλο, ἀλλὰ καὶ γιὰ εἶναι γίνεται οἰκονομία στὰ κουπὸνια γιὰ τίς κάλτσες.

Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων στὴν Ἀγγλία ἀλλάξε ἐπίσης πολὺ. Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἐργάζονται πολὺ περισσότερα. Ὅλοι οἱ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀπὸ 18-50 (γιὰ τίς γυναῖκες 45) χρόνων ἐπιστρατεύθηκαν

στο διάστημα του πολέμου, και οι περισσότεροι εργάζονται όλη την ημέρα. Χιλιάδες ανθρώπων, που είχαν είτε πολύ νέοι είτε πολύ γέροι είτε ακατάλληλοι για να καταταχθούν στο στρατό, επιστρατεύθηκαν στην Έθνοφυλακή, και έθελοντικά ασκήθηκαν σε στρατιωτικά γυμνάσια. Χιλιάδες γυναίκες, που δεν μπορούσαν να αναλάβουν εργασία για όλη την ημέρα, γιατί έπρεπε να φροντίσουν τα σπίτια τους, προσφέρθηκαν να εργάζονται λίγες ώρες την ημέρα στον Έρευθρό Σταυρό είτε στη Γυναικεία Έθελοντική Ύληρεσία.

Έτσι στη ζωή του έθνους μας στο διάστημα του πολέμου κυριαρχούσε η εργασία. Έργασία, που έφτασε ένα αφάνταστο κορύφωμα το καλοκαίρι της Δουνκέρκης, αλλά που συνεχίστηκε αδιάκοπα επί πέντε σκληρά χρόνια, με νέα ένταση πριν από τη βορειοαφρικανική επιχείρηση και την απόβαση στην Ευρώπη. Έκτός απ' αυτήν την πρόσθετη εργασία, οι άνθρωποι στην Αγγλία πέρασαν ζωή γεμάτη περιορισμούς και ελέγχους. Τα τρόφιμα μοιράζονταν με δελτίο σ' όλο το διάστημα του πολέμου, έτσι που για τα γεύματα της ημέρας έπρεπε να καταστρώνεις κάθε φορά ένα σχέδιο. Πάντα τα τρόφιμα ήταν άρκετά, αλλά όρισμένα είδη «πολυτελείας» σπάνιζαν και για να τα αγοράσεις έπρεπε να σταθείς στην ουρά. Κάνομε ουρά για ντομάτες, για ψάρια, για μπισκότα χωρίς ζάχαρη, για όλα τα πράγματα που νοστιμίζουν και πλουτίζουν τη διατροφή μας. Για πορτοκάλια δεν κάνομε ουρά, γιατί τα μοιράζουν με το δελτίο, μα υπολογίζεται πως οι περισσότεροι στην Αγγλία έχουν πάρει πέντε πορτοκάλια στα πέντε αυτά χρόνια. Και τα ρούχα μοιράζονται με δελτίο. Καθένας παίρνει ένα βιβλιάριο με κουπόνια για ρουχισμό κάθε χρόνο. Για τους πολίτες έδωσαν το 1945 45 κουπόνια. Δεν είναι και πολλά, αν σκεφτεί κανείς πως ένα παλτό κοστίζει 26 κουπόνια. Όλα τα είδη πολυτελείας είτε δεν κατασκευάζονται πια καθόλου είτε μοιράζονται με διατακτικές σε κάθε κατάσταση. Κάθε κατάσταση παίρνει ένα όρισμένο ποσοστό της παραγωγής. Το σύστημα αυτό λειτουργεί καλά, αλλά πρέπει να περνάς τακτικά από το κατάστημα, για να παρακολουθείς πότε θα παραλάβουν τα είδη και να προλάβεις να πάρεις. Επίσης και για τα παπούτσια υπάρχει ένα ανάλογο σύστημα. Και αν δεν περάσεις από το κατάστημα ως τις 9 το πρωί, δεν θα βρεις ασφαλώς τίποτα.

Πάλι όμως αυτοί οι περιορισμοί είχαν την καλή τους πλευρά. Το δελτίο των τροφίμων και οι διατιμήσεις για όρισμένα βασικά είδη διατροφής, όπως η πατάτα, επιτόρψαν σ' όλο τον κόσμο να τα αγοράζει κανονικά. Κατασκευάστηκαν έτοιμα φορέματα σε φτηνές τιμές. Είναι εξαιρετικά καλοραμμένα, από υφάσματα πολεμικά φυσικά, αλλά γερά, και μ' αυτά ντύθηκαν πολλές γυναίκες, γιατί τα άλλα φορέματα έφτασαν αφάνταστες τιμές.

Χώρια από τους περιορισμούς στη διατροφή και στο ρουχισμό, την υποχρεωτική εργασία κλπ. οι άνθρωποι είχαν και άλλα υποχρεωτικά καθήκοντα όπως π.χ. τα πυροσβεστικά. Διαπιστώθηκε, όταν άρχισαν οι μεγάλες επιδρομές με έμπρηστικές βόμβες, πως δεν υπήρχαν άρκετά πρόσωπα στην παθητική αεράμυνα, για να παρακολουθούν όλες τις πυρκαϊές που άνοβαν. Έτσι όλοι με τη σειρά τους είχαν υποχρεωμένοι να παρακολουθούν την έκρηξη πυρκαϊών, και σε κάθε κτίριο υπήρχε ένας «οικοπυροσβεστής» στη στέγη. Αν σκεφτεί κανείς, πως οι επιδρομές γίνονταν συνήθως τη νύχτα, καταλαβαίνει, πως αυτή η δουλειά ήταν εξαιρετικά κοπιαστική, αλλά όλοι την έκτελεσαν με προθυμία.

Δημιουργήθηκε χώρια απ' αυτό ένα τεράστιο και περίπλοκο σύστημα για την αντιμετώπιση των επιδρομών. Τα επιστρατευμένα μέλη της Παθητικής Αεράμυνας και της Πυροσβεστικής Ύληρεσίας καταπολεμούσαν τις πυρκαϊές, οργάνωναν ομάδες διασώσεως, ουσίματα για τους άστέγους κλπ. Μα εκτός απ' αυτούς τους επιστρατευμένους υπήρχαν αναρίθμητοι βοηθοί. Ιδιαίτερα σε κάθε δρόμο ή κάθε τμήμα ενός δρόμου ένας πολίτης είχε αναλάβει μια ομάδα παθητικής αεράμυνας. Ήταν υποχρεωμένος να ξέρει, ποιοι ζούσαν σε κάθε σπίτι, και στο διάστημα των επιδρομών να βοηθεί για τη διάσωση των τραυματιών, μα σύγχρονα και να διαπιστώνει ποιός έλειπε μετά την επιδρομή.

Έκτός απ' αυτά είχαμε και τα καταφύγια. Πολλοί είχαν άτομικά καταφύγια, όπως π.χ. το λεγόμενο «καταφύγιο Άντερσον», που κατασκευάστηκε από την Κυβέρνηση. Ήταν μια περίεργη μικρή καλύβα από άτσάλι που την τοποθετούσαν στη γη, στον κήπο, και που συχνά άντεχε, ενώ το σπίτι γκρεμιζόταν. Όπου δεν υπήρχαν τέτοια καταφύγια, έχτιζαν καταφύγια στο δρόμο. Ήταν μακροστάνα κτίσματα σκεπασμένα με μπετόν, και ήταν άρκετά μεγάλα, ώστε να χωρούν όλους τους κατοίκους της γειτονιάς. Μα καλύτερα απ' όλα ήταν τα τεράστια υπόγεια καταφύγια του Λονδίνου, που μερικά είχαν κατασκευαστεί ειδικά, άλλα ήταν απλώς τα υπόγεια του ηλεκτρικού σιδηροδρόμου. Τα τραίνα κυκλοφορούσαν ακόμη, και έτσι έβλεπες πίσω από τους ανθρώπους, που στέκονταν και περιμέναν το τραίνο, άλλους καθισμένους σε μια μακριά σειρά στον τοίχο να παίζουν χαρτιά ή να τρώνε και άλλους πόλιν στις μεγάλες στοές να κοιμούνται. Όλοι οι σταθμοί είχαν συνεργεία πρώτων βοηθειών και κινητές καντίνες για τα καταφύγια. Σε μερικά μάλιστα είχαν και ραδιόφωνα και πιάνο. Αυτή η ζωή στα καταφύγια έχει γίνει τέτοια συνήθεια σε πολλούς, που τώρα παρ' όλο που δεν πέφτουν πια βόμβες, περίπου 10 000 άτομα, που ζουν σχεδόν αδιάκοπα στα καταφύγια επί πέντε χρόνια, δεν θέλουν να γυρίσουν πίσω να κοιμηθούν σε κοινό σπίτι!

Αυτή είναι η 'Αγγλία στὸν πόλεμο. Δουλειά και πάλι δουλειά για όλους. Δὲν πεινάσαμε βέβαια, μὰ ὅπωςδήποτε μᾶς ἔλειψαν καὶ τρόφιμα καὶ ἄλλα ἀπαραίτητα εἶδη. Ἡ ζωὴ ἔγινε πρὸς δυσκόλη, μᾶς ἀπασχολεῖ περισσότερο, χρειάζεται περισσότερη ὁργάνωση καὶ περὶ σκοπῆς καὶ εἶναι περισσότερο ἐκνευριστικὴ ἀπὸ ἄλλοτε. Καὶ τὸ 1945 ὕστερα ἀπὸ πέντε καὶ πλέον χρόνια ὁ λαὸς τῆς 'Αγγλίας, ἂν καὶ δυνατὸς ἀκόμη στὴν καρδιά, εἶναι κουρασμένος. Εἶναι μιὰ κούραση, ποὺ ξεχνιέται τὴ μέρα τῆς Νίκης, ἀλλὰ ἡ ἀντίδραση θὰ παρουσιαστεῖ μετὰ, γιατί πολλοὶ πολεμικοὶ περιορισμοί, ὅπως τὰ δελτία θὰ συνεχιστοῦν, καὶ ἡ ἔλλειψη σπιτιῶν κάνει τὴ ζωὴ πραγματικὰ δύσκολη. Κανεὶς δὲν ξέρει πότε θὰ περάσουν ὅλα αὐτά. Ἐλπίζουμε καὶ παρακαλοῦμε αὐτὴ ἡ νέα κοινωνικὴ συνείδηση νὰ σταθεῖ δυνατότερη ἀπὸ τὴ φυσικὴ κόπωση. Ἐλπίζουμε πὼς ἡ γενιά, ποὺ ξαναβρῆκε τὴ συναίσθηση τῆς εὐθύνης, τὴν τιμιότητα καὶ τὸ θάρρος στὸν πόλεμο, θὰ τὰ διατηρήσει καὶ θὰ συνεχίσει τὸν ἀγῶνα, γιὰ νὰ κερδίσουμε καὶ τὴν εἰρήνη.

2

ΜΙΑ ὁμάδα ἀπὸ Βρεταννοὺς ἀλεξιπτωτιστὲς ἐτοιμαζόταν νὰ φύγει γιὰ τὴ Γαλλία. Οἱ ἄνδρες ἀφοῦ διάβασαν μιὰ σύντομη προσευχὴ καὶ ζητωκραύγασαν, πῆγαν στὸ ἀεροδρόμιό καὶ νὰ ἐπιβιβάστούν τραγουδώντας τὸν Ἐθνικοσοσιαλιστικὸ Ὕμνο.

Εἶναι διασπαστικὸ νὰ φανταστοῦμε, πὼς μερικοὶ Γερμανοὶ θὰ χαρακτηρίζαν αὐτὸ τὸ γεγονός. Ἐνας ἀσφαλῶς θὰ παρατηροῦσε — καὶ θὰ εἶχε δίκιο — πὼς τοῦτο δείχνει φτώχεια τοῦ ἀγγλικοῦ ρεπερτορίου σὲ στρατιωτικὰ ἐμβατήρια. Ἀκόμα θὰ ἔβγαζε τὸ συμπέρασμα, πὼς ἀπὸ τὸ Βρετανικὸ στρατὸ λείπει ἡ αὐτοπεποίθηση. Ἄλλος θὰ ἔλεγε πὼς, ἂν οἱ ἄνδρες αἰσθάνονταν μεγάλη ἔχθρα γιὰ τοὺς Γερμανοὺς, δὲν θὰ τραγουδοῦσαν ποτὲ ἓνα τέτοιο ἐμβατήριον.

Ἀναμφισβήτητα θὰ βρισκόταν ἓνας τρίτος γιὰ νὰ κάνει τὴν παρατήρηση πὼς, ἀφοῦ πρὶν νὰ τραγουδήσουν τὸν Ἐθνικοσοσιαλιστικὸ Ὕμνο ἔκαναν προσευχὴ, αὐτὸ δείχνει χωρὶς ἀμφιβολία διανοητικὴ ταρῆχ καὶ ἀγίατρευτὴ ὑποκρισία. Ἰσως ἓνας τέταρτος θὰ εἶχε τὴν τελευταία λέξη στὴ συζήτηση λέγοντας, πὼς αὐτὸ τὸ γεγονός μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ ἐκδήλωση τοῦ Ἀγγλικοῦ χιούμορ, καὶ μὲν στὰ σὲ μυστήριό του πρέπει νὰ ὑποκλιθοῦμε.

Πραγματικὰ ποῦ συμπέρασμα μποροῦσαν νὰ βγάλουν; Προσβολὴ γιὰ τὸ Γερμανικὸ πνεῦμα; Περιφρόνησι; Ἀσέβεια γιὰ τοὺς θεοὺς τοῦ πολέμου; Οἱ ψυχολόγοι δὲ θὰ τὸ μάθουν ποτέ. Θὰ αἰσθάνονται ἀμνηστία ἔχοντας κατὰ βάθος, πὼς τοὺς ξεφεύγει μιὰ ἀλήθεια γιὰ τὸν Ἀγγλικὸ χαρακτήρα. Ἡ ἴδια ἀνικανότητα νὰ ἀνακαλύψει αὐτὴ τὴν ἀλήθεια ἔκανε τὴ Γερμανία δυὸ φορές μέσα σὲ εἰκοσι πέντε χρόνια νὰ χάσει τὴν κυριαρχία τοῦ κόσμου.

Τὸ Στρατόπεδο τοῦ Μπούχενβαλντ

Ἐπίσημη ἐκθεσὴ τῆς Βρεταννικῆς Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ποὺ ἐπισκέφθηκε τὸ Μπούχενβαλντ.

1. ΣΤΙΣ 19 Ἀπριλίου 1945 μιλώντας στὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων γιὰ τὰ Γερμανικὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως ὁ Πρωθυπουργὸς εἶπε:

«Σήμερα τὸ πρωὶ πῆρα ἓνα ἐπίσημο μήνυμα τοῦ στρατηγοῦ "Αἴζενχαουερ, ποὺ λέει ὅτι οἱ νέες ἀποκαλύψεις, ἰδιαίτερα στὴ Βυλμάρη, ξεπερνοῦν κάθε τι ποὺ εἶχε ἐκτεθεῖ προῦτερα. Μὲ προσκαλεῖ νὰ στείλω μιὰ ὁμάδα βουλευτῶν ἀμέσως στὸ Στρατηγεῖο του, γιὰ νὰ διαπιστώσουν μὲ τὰ μάτια τους καὶ νὰ σχηματίσουν ἀπ' εὐθείας ἀντίληψη γιὰ τὶς βαρβαρότητες αὐτές... Ἀποφάσισα νὰ σχηματιστεῖ μιὰ Κοινοβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπὸ δικτῶ μέλη τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων καὶ δύο μέλη τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων, γιὰ νὰ ταξιδεύουν ἀμέσως ὡς τὸ Ἀνώτατο Στρατηγεῖο... Θὰ παρουσιάσωμε φωτογραφίες τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς στὸν τόπο τῶν φρικτῶν αὐτῶν σκηρῶν... Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ αὐτοῦ εἶναι νὰ διαπιστωθεῖ ἡ ἀλήθεια...» (Ἐπίσημα πρακτικά, στήλη 390-391).

Πολλὰ μέλη τῶν δύο Βουλῶν ἀμέσως πρότειναν ἐθελοντικὰ νὰ συμμετάσχουν σ' αὐτὴ τὴν ἐπιτροπὴ. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων διαλέξαν τέσσερα μέλη τοῦ Συντηρητικοῦ Κόμματος, τρία μέλη τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος, ἓνα Φιλελεύθερο, ἓναν Ἐθνικοφιλελεύθερο καὶ ἓναν ἀνεξάρτητο βουλευτὴ.

2. Εἶχε αποφασισθῇ, πὼς ἀποστολὴ μας δὲν θὰ εἶταν νὰ ἐνεργήσωμε σὰ δικαστικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ νὰ ἀνακρίνομε ἢ νὰ τιμωρήσωμε τὶς ναζιστικὲς φοικαλεδότητες γενικά. Μιὰ τέτοια ἐνέργεια θὰ χρειάζοταν πολλὲς ἑβδομάδες ἢ καὶ μῆνες ἀκόμη, καὶ θὰ ἀπαιτοῦσε ὁλόκληρο ἐπιτελεῖο ὑπαλλήλων καὶ διερρηνέων. Σκοπὸς μας εἶταν «νὰ διαπιστώσωμε τὴν ἀλήθεια», προτοῦ ἔξαφανιστοῦν οἱ ἀποδείξεις ἀπὸ τὸ στρατόπεδο — τὸ πρῶτο μεγάλο στρατόπεδο συγκεντρώσεως ποὺ καταλάβαν οἱ Ἀμερικανικὲς καὶ Βρεταννικὲς δυνάμεις. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ πιστοποιήσωμε τὴν ἀκρίβειά τῶν ἐκθέσεων, ποὺ δημοσιεύτηκαν κιάλας. Γι' αὐτὸ ἀποφασίσωμε νὰ ἀποκλείσωμε ἀπὸ τὴν ἐκθεσὴ μας διαπιστώσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες δὲν εἴχουμε ἀπὸ ὑλικὲς ἀποδείξεις. Πρέπει νὰ σημειώσωμε, πὼς στὴν ἐπιτροπὴ μας εἶταν μιὰ γυναίκα, δυὸ γιατροί, ἓνας δικηγόρος καὶ ἓνας Ἰσραηλῆς. Ἐπίσης δύο τουλάχιστον ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς μιλοῦσαν γερμανικά, ὥστε μπο-

ροῦσαν ἐλεύθερα νὰ συζητοῦν μὲ τοὺς αἰχμαλώτους τοῦ στρατοπέδου, ἀλλὰ χώρια ἀπ' αὐτὸ ἀνάμεσα στοὺς διαφόρους κρατουμένους ἀπὸ κάθε σχεδὸν Εὐρωπαϊκὸ κράτος ὑπῆρχαν πολλοὶ ποὺ μιλοῦσαν ἀγγλικά. Ἄν καὶ ἡ ἐπίσκεψή μας εἶταν πολὺ σύντομη, ἡ προκαθορισμένη διάρκεια παρατάθηκε ἀρκετά, καὶ εἴχαμε ὅλη τὴ δυνατότητα νὰ συγκεντρώσουμε στοιχεῖα. Οἱ φωτογράφοι πῆραν μπροστὰ μας ὁρισμένες φωτογραφίες, ποὺ θὰ δημοσιευτοῦν.

3. Ἐγκαταλείψαμε τὸ Λονδῖνο μὲ ἀεροπλάνο τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς, 20 Ἀπριλίου. Πρέπει νὰ τονίσουμε μὲ πόση φροντίδα καὶ ἀποτελεσματικότητα ὁργανώθηκε τὸ ταξίδι μας ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς τῆς Ὑπηρεσίας Μεταφορῶν καὶ νὰ εὐχαριστήσουμε τὰ πληρώματα τῶν ἀεροπλάνων «Ντακότα», ποὺ μᾶς μεταφέραν. Ἐπίσης εὐχαριστοῦμε τὰ μέλη τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατηγείου, τόσο τοὺς Ἀμερικανούς ὅσο καὶ τοὺς Βρετανούς, καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, ποὺ φρόντισαν γιὰ νὰ ὁργανώσουν τὴν ἐπίσκεψή μας — πράγμα ποὺ δὲν εἶταν τόσο εὐκόλο σὲ μιὰ προχωρημένη ζώνη ἐπιχειρήσεων. Φτάνοντας στὴ Γαλλία (μεῖναμε ἐκεῖ τὴ νύκτα τῆς Παρασκευῆς) μᾶς ὑποδέχτηκε καὶ μᾶς φιλοξένησε εὐγενικὰ ὁ στρατηγὸς Ἀϊζενχάουερ μὲ τὸ ἐπιτελεῖο του. Τὴν ἐπομένη συνεχίσαμε τὸ ταξίδι μας πρὸς τὴ Βαϊμάρη, καὶ φτάσαμε στὸ στρατόπεδο τοῦ Μπούχενβαλντ στὶς 11 π. μ. τὸ Σάββατο 21 Ἀπριλίου.

4. Τὸ στρατόπεδο τοῦ Μπούχενβαλντ εἶναι σὲ μιὰ περιοχὴ γεμάτη λόφους καὶ δάση, περίπου 15 λεπτὰ μὲ τὸ αὐτοκίνητο ἀπὸ τὴ Βαϊμάρη. Χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1934. Εἶναι καλοχτισμένο πάνω σὲ ἀνώμαλο ἔδαφος. Οἱ τοῖχοι καὶ οἱ δρόμοι δὲν συντηροῦνται καλά. Οἱ δρόμοι τὴν ἡμέρα ποὺ τοὺς εἶδαμε εἶταν γεμάτοι σκόνῃ, ποὺ τὴ σήκωνε ὁ ἄνεμος. Μὲ ὑγρὸ καιρὸ τὸ στρατόπεδο θὰ πρέπει νὰ εἶναι βυθισμένο στὴ λάσπη. Τὰ παραπήγματα τοῦ στρατοπέδου εἶναι πρόχειρα κατασκευασμένα ἀπὸ ξύλο μὲ χῶμα στὸ πάτωμα, χωρὶς παράθυρα καὶ ὑπονόμους. (Τὰ ἀποχωρητήρια ἀποτελοῦνται ἀπὸ σανίδια πάνω σὲ χαντάκια). Ὑπάρχουν ἐπίσης μερικὰ πιὸ γερά διώροφα κτίρια κτισμένα ἀπὸ τοῦβλα. Πάνω ἀπὸ τὴν κεντρικὴ εἰσοδο τοῦ στρατοπέδου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή «Recht oder Unrecht - mein Vaterland». (Δίκιο εἶτε ἄδικο — εἶναι ἡ πατρίδα μου).

5. Τὸ μέγεθος τοῦ στρατοπέδου φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς, πὼς μπορεῖ, ὅπως λένε, νὰ περιλάβει 120.000 περίπου αἰχμαλώτους. Τὴν 1η Ἀπριλίου ὁ ἀριθμὸς τῶν κρατουμένων εἶταν 80.813. Μερικὲς μέρες πρὶν φτάνουν τὰ Ἀμερικανικὰ στρατεύματα (11 Ἀπριλίου) οἱ Γερμανοὶ μεταφέραν ἀπὸ κεῖ μεγάλον ἀριθμὸ αἰχμαλώτων, ὅπως ὑπολογίζεται 12 - 22.000. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς κρατουμένους, ποὺ ἤθελαν νὰ τοὺς μεταφέρουν (γιατὶ «ἤξεραν πολλὰ»), μπόρεσαν νὰ κρυφτοῦν. Δὲν μπορέσαμε νὰ ἐξακριβώσουμε τὰ ποσοστὰ τῶν δια-

φόρων ἐθνικοτήτων στὸ στρατόπεδο. Συναντήσαμε πολλοὺς (Ἰσραηλίτες καὶ μὴ) Γερμανούς, Πολωνούς, Οὐγγρους, Τσέχους, Γάλλους, Βέλγους, Ρώσους καὶ ἄλλους. Μιὰ λεπτομερειακὴ ἐκθεση, ποὺ μᾶς παρουσίασαν οἱ ἐκπρόσωποι μιᾶς ἀντιφασιστικῆς ἐπιτροπῆς, ἰσχυρίζεται, πὼς ὡς τὴν 1η Ἀπριλίου ὁ ἀριθμὸς τῶν προσώπων, ποὺ πέθαναν ἢ σκοτώθηκαν στὸ Μπούχενβαλντ ἢ μεταφέρθηκαν ἀπὸ κεῖ σὲ βοηθητικὰ «στρατόπεδα θανάτου», εἶταν 51.572. Ἀπ' αὐτοὺς τουλάχιστον 17.000 ἀναφέρονται στὴν περίοδο μετὰ τὴν 1η Ἰανουαρίου 1945. Τὸ στρατόπεδο ἔμεινε ἀφρούρητο, καὶ ἓνας ἀριθμὸς κρατουμένων ἀσφαλῶς ἔφυγε, χωρὶς νὰ τὸ ξέρομε. Λεπτομερειακὰ ἔγγραφα τοῦ στρατοπέδου καὶ ὀνομαστικοὶ κατάλογοι ἐγκαταλείφθηκαν ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς Γερμανούς. Ἀλλὰ ὅταν ἐπισκεφθῆκαμε τὸ στρατόπεδο, δὲν εἶταν δυνατόν νὰ ἀρχίσει ἡ σύνταξη ὀνομαστικῶν καταλόγων τῶν κρατουμένων, ποὺ εἶχαν ἀπομείνει, ἐπειδὴ οἱ Ἀμερικανικὲς ἱατρικὲς καὶ ὑγειονομικὲς ἀρχὲς εἶχαν φυσικὰ τὴ σημαντικότερη ἀσχολία νὰ λύσουν τὰ ἐπισιτιστικὰ καὶ ἱατρικὰ προβλήματα καὶ νὰ καθαρίσουν τὸ στρατόπεδο (αὐτὸ ἔγινε κατὰ ἓνα μέρος ἀπὸ Γερμανοὺς πολίτες τῆς περιοχῆς, καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ὁδηγήθηκαν ἐκεῖ γιὰ νὰ δοῦν τὶ ἔγινε στὸ ὄνομά τους καὶ ἀνάμεσά τους).

6. Ἄν καὶ τοὺς κρατουμένους τοῦ στρατοπέδου ἀποκαλοῦμε συχνὰ αἰχμαλώτους, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι πρόκειται περὶ στρατιωτικῶν αἰχμαλώτων πολέμου.

Ὑπῆρχαν τρεῖς κύριες κατηγορίες: α) Πολιτικοὶ κρατούμενοι καὶ Ἰσραηλίτες ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ Γερμανία, β) μετὰ τὴν ἐπέκταση τοῦ Τρίτου Ραῖχ πολιτικοὶ κρατούμενοι καὶ Ἰσραηλίτες ἀπὸ τὴν Αὐστρία, Τσεχοσλοβακία, Πολωνία κλπ., γ) ἀπὸ τὸ 1940 καὶ πέρα ἄνδρες καὶ παιδιὰ, ποὺ μεταφέρθηκαν γιὰ ἀναγκαστικὴ ἐργασία ἀπὸ τὶς κατεχόμενες χώρες. Λίγοι μόνο Βρεταννοὶ πέρασαν ἀπὸ τὸ στρατόπεδο. Ὑπολογίζονται σὲ λίγες δεκάδες. Ὅλοι σχεδὸν ἀπ' αὐτοὺς εἶταν πολῖτες. Μᾶς διηγήθηκαν γιὰ ἓναν Γάλλο ἀλεξιπτωτιστὴ τὸν Maurice Pertschuk, ποὺ πιάστηκε αἰχμάλωτος τὸ 1943, μεταφέρθηκε μὲ πολιτικὰ ρούχα ἀπὸ τὴν Κομπιέν στὸ Μπούχενβαλντ, καὶ ἐκεῖ ἀπαγχονίστηκε λίγο πρὶν φτάσουν τὰ Ἀμερικανικὰ στρατεύματα. Λάβαμε ἐπίσης ἔγγραφο ποὺ ὑπογράφουν οἱ σημαντοὶ F. Geo-Thomas, ὁ λοχαγὸς Harry Poole καὶ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Stephane Hessel (τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν), ποὺ πιστοποιοῦν ὅτι σώθηκαν ἀπὸ ἐκτέλεση «ὑπὸ ἐπικίνδυνες περιστάσεις καὶ μόνο χάρις στὸ καταληκτικὸ ἔσπαστο σχέδιο τῶν Heinz Baumeister καὶ dr. Eugen Kogon», ποὺ κρατοῦνται ἀκόμα στὸ στρατόπεδο.

7. Ἄν καὶ ἡ ἐργασία γιὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ στρατοπέδου γινόταν ἐντατικὰ μιὰ ἐβδομάδα ἀκόμη προτοῦ φτάσουμε — καὶ γι' αὐτὸ οἱ συνθήκες πρέπει νὰ καλυτέρευαν σημαντικὰ — ἡ ἀμνηστία καὶ ἀδιάκοπη

ἐντύπωσή μας εἶταν μιὰ τρομερή γενική ἀκαθαροσία. Ἡ ἀποφορὰ τῆς σήψης καὶ τῶν ἀσθενειῶν πλημύριζε ὅλη τὴν περιοχὴ. Τὰ πρῶτα παραπήγματα πού ἐπισκεφτήκαμε εἶταν ἀπὸ τὰ καλύτερα. Εἶταν χωρισμένα σὲ μικροὺς χώρους, εἶχαν πάτωμα ἀπὸ τσιμέντο καὶ φροντίδα. Τέσσερα ἀπὸ αὐτά, ὅπως μᾶς πληροφορήσαν οἱ Ἀμερικανικὲς ἀρχές, χρησιμοποιοῦνταν γιὰ πορνεία. Ἐκεῖ οἱ καλύτεροι κρατούμενοι—πού ἐργάζονταν σὲ διάφορες ἐποπτικὲς ἐργασίες μὲ πρόσθετες μερίδες φαγητοῦ καὶ ἄλλα προνόμια—εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ μείνουν ἐπὶ εἴκοσι λεπτὰ. (Γενικὰ τὸ στρατόπεδο τοῦ Μπούχενβαλντ εἶταν μόνο γιὰ ἄνδρες καὶ παιδιὰ. Οἱ γυναῖκες, πού βροθήθηκαν ἐκεῖ, εἶταν κρατούμενες ἄλλων στρατοπέδων, πού μεταφέρθηκαν στὸ Μπούχενβαλντ εἴτε μὲ ἀπειλὲς εἴτε μὲ ὑποσχέσεις, γιὰ νὰ ἐργάζονται ὡς πόρνες, ἀλλὰ ὕστερα τὶς σκότωναν. Ὅταν ἔφτασαν οἱ Ἀμερικανοὶ ὑπῆρχαν δεκαπέντε γυναῖκες στὸ στρατόπεδο. Παραδόθηκαν στὴ φροντίδα τοῦ Δημάρχου τῆς Βαϊμάρης).

Ἐνα ἀπὸ τὰ παραπήγματα αὐτὰ χρησιμοποιεῖται τώρα σὰν προσωρινὸ νοσοκομεῖο γιὰ τὶς σοβαρότερες περιπτώσεις ἀσιτίας. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κρατούμενους δὲν μποροῦσαν νὰ μιλήσουν. Εἶταν σχεδὸν σὲ ἀφασία ἢ μᾶς παρακολουθοῦσαν μόνο μὲ τὰ μάτια. Ἄλλοι μιλοῦσαν ἐλεύθερα, καὶ μᾶς ἔδειξαν σοβαρὲς πληγές, οὐλές καὶ κατάγματα, πού μποροῦσαν νὰ προέρχονται ἀπὸ κλωτσιές ἢ καὶ χτυπήματα. Εἶταν ξαπλωμένοι στὸ πάτωμα πάνω σὲ κουρέλια. Ὅλοι εἶταν σὲ κατάσταση ἀφάνταστης ἀδυναμίας. Οἱ Ἀμερικανικὲς ἀρχές μᾶς εἶπαν, ὅτι ἀπὸ τότε πού ἔφτασαν, ὁ ἀριθμὸς τῶν θανάτων κατέβηκε ἀπὸ 100 σὲ 35 τὴν ἡμέρα. Τὰ ροῦχα τους εἶταν συνήθως ἓνα κουρελιασμένο πουνάμισο, ἓνα γιλέκο ἢ ἓνα βαμβακερὸ σακάκι, καὶ κάτω ἀπ' αὐτὸ φαίνονταν οἱ μηροί, ὅχι παχύτεροι ἀπὸ καρπὸ χεριοῦ. Ἐνας μισόγυμνος σκελετωμένος ἄνθρωπος τρικλίζοντας στὸ διάδρομο ἀναστηλώθηκε, μόλις εἶδε τὴν ὁμάδα μας, καὶ μᾶς χαιρέτησε στρατιωτικά. Οἱ γιατροὶ τῆς ἐπιτροπῆς μας ἔχουν τὴ γνώμη, πὼς ἓνα ποσοστὸ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων δὲν μποροῦν νὰ ἐπιζήσουν, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν περίθαλψη πού τοὺς παρέχεται τώρα, καὶ ἓνα μεγαλύτερο ποσοστὸ ἀκόμη θὰ ἐπιζήσουν, ἀλλὰ θὰ μείνουν πιθανότατα ἄρρωστοι καὶ ἀνάπηροι γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ. Ἀνάμεσα στοὺς κρατούμενους σ' αὐτὸ τὸ παράπηγμα εἶταν ἀρκετοὶ συγγραφεῖς καὶ φοιτητές, καθὼς καὶ ἕνας ἀξιωματικὸς τοῦ Γαλλικοῦ «Δευτέρου Γραφείου», πού εἶχε συλληφθῇ στὴ Βαρσοβία.

8. Τὰ κοινὰ παραπήγματα πού εἶδαμε εἶχαν ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ τέσσερις σειρὲς ἀπὸ σανίδια ἀπανωτά, πού τὰ στηρίζαν καὶ τὰ χώριζαν κατακόρυφοι στύλοι. Σὲ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ χωρίσματα, πού σχηματίζονταν ἔτσι, μὲ περίπου 1.80 βάθος, 1.20 πλάτος καὶ 0.60 ὕψος, ἔπρεπε νὰ κοιμούνται πέντε ἢ ἕξι ἄτομα. Ἀκόμη καὶ μὲ τὴν

ἀδυναμία τῶν κρατουμένων δὲν μποροῦσαν νὰ κοιμηθοῦν παρὰ σὲ μιὰ μόνο θέση, στὸ πλευρό. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς μᾶς ἔδειξαν, πὼς γινόταν αὐτό. Γιὰ σκεπάσματα εἶχαν μερικὰ κουρέλια, ὅσα μποροῦσαν νὰ μαζέψουν. Σωροὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ κουρέλια κήκταν σὲ διάφορα σημεῖα τοῦ στρατοπέδου. Τὰ παραπήγματα εἶταν ἀκόμα γεμάτα ζωῦφα.

9. Παρόμοιο συνωστισμὸ παρατηρήσαμε καὶ στὸ Τετράγωνο 61, πού χρησίμευε γιὰ πρόχειρο νοσοκομεῖο κυρίως γιὰ ὅσους ἔπασχαν ἀπὸ πυμαίωση ἢ δυσεντερία. Τὸ παράπηγμα αὐτὸ εἶχε μᾶκρος περίπου 24 μέτρα καὶ 7.5 μέτρα πλάτος. Ὑπολογίζεται, ὅτι κανονικὰ οἱ ἄρρωστοι ἐκεῖ εἶταν 700 ὡς 1300. Τέσσερις, πέντε ἢ καὶ ἕξι ἄρρωστοι, ἀκόμη καὶ ἐγχειρισμένοι, κείτονταν στὰ μικρὰ χωρίσματα, πού εἶχαν γιὰ κρεβάτια. (Οἱ ἐγχειρήσεις γίνονταν χωρὶς ἀναισθησία ἀπὸ κρατούμενους γιατροὺς σὲ ἓνα πρόχειρο τραπέζι στὴν ἄκρη τοῦ παραπήγματος, μπροστὰ στὰ μάτια τῶν ἄλλων κρατουμένων). Κι' ἐδῶ δὲν εἶχαν στρώματα. Τὰ περιττώματα τῶν ἄρρωστων ἀπὸ δυσεντερία κυλοῦσαν κάτω ἀπὸ σανίδι σὲ σανίδι. Ἄν οἱ ζωντανοὶ εἶχαν δύναμη, ἔσπρωχναν τοὺς νεκροὺς ἔξω στὸ διάδρομο. Κάθε νύχτα ἔρριχναν τοὺς νεκροὺς σὲ μιὰ ἄκρη τοῦ παραπήγματος, καὶ κάθε πρωὶ τοὺς μαζεύαν γιὰ νὰ τοὺς μεταφέρουν στοὺς φούρνους ἢ στὰ ἀνατομικὰ ἐργαστήρια τῶν Γερμανῶν γιατρῶν, ἂν χρειάζονταν τέτοιο ὕλικό.

10. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κοινούς αἰχμαλώτους δούλευαν σὲ ἓνα μεγάλο ἐργοστάσιο πυρομαχικῶν κοντὰ στὸ στρατόπεδο ἢ στὰ λατομεῖα. Αὐτοὶ μποροῦσαν νὰ παίρνουν περισσύτερη τροφὴ καὶ ὄχι μόνο τὴ νερόσουπα καὶ τὸ ξεροκόμματο, πού ἔπαιρναν οἱ ἄλλοι κάθε μέρα. Μόνο ὅσοι εἶχαν τὴ μακρόστενη μεταλλινὴ πλάκα, πού ἔγραφε ἐπάνω Essmarke KLB, εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ παίρνουν ἔγγραφο ἐπίσης χαρτονόμισμα τοῦ στρατοπέδου, πού μποροῦσαν νὰ κερδίζουν οἱ κρατούμενοι μὲ πρόσθετη ἐργασία καὶ νὰ ροῦσαν νὰ κερδίζουν οἱ κρατούμενοι μὲ πρόσθετη ἐργασία καὶ νὰ ξοδεύουν στὴν κανίνα. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς κρατούμενους ἐκφράσαν τὸ θαυμασμό τους γιὰ τὴν εὐστοχία, μὲ τὴν ὁποία βουβάρδιζε ἡ Ρ.Α.Φ. τὸ ἐργοστάσιο (σκοτώθηκαν, ὅπως ἔλεγαν, 200 Γερμανοὶ, 400 κρατούμενοι καὶ 150 Γερμανίδες γυναῖκες, πού ἔμειναν κοντὰ στὸ στρατόπεδο, ἀνάμεσα σ' αὐτὲς ἡ γυναῖκα καὶ ἡ κόρη τοῦ Διοικητῆ). Τὰ παιδιά ὅπως καὶ οἱ μεγάλοι δούλευαν 8 ὥρες τὴν ἡμέρα ἢ καὶ περισσότερο χωρὶς Κυριακὴ ἀργία. Ἐνα παιδί 14 χρόνων, ὃ ἢ καὶ περισσότερο χωρὶς Κυριακὴ ἀργία. Ἀβραὰμ Κίρχενμπλαττ ἀπὸ τὸ Ράντομ τῆς Πολωνίας, ἔκανε ἐντύπωση στὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ἐξυπνάδα του καὶ τὴν ἀκρίβεια τῶν καταθέσεών του. Βεβαίως, πὼς εἶδε τὸν πατέρα του καὶ τὸν ἀδελφὸ του νὰ ἐκτελοῦνται, καὶ τοὺς συγγενεῖς του νὰ μεταφέρονται πιθανότατα γιὰ τὰ κρεματόρια. Δὲν ξαναεἶδε κανέναν ἀπὸ αὐτοὺς.

11. Τὸ κτίριο τῶν ἐκτελέσεων ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ πατώματα, ἰσόγειο καὶ ὑπόγειο. Στὸ ὑπόγειο φτάνει κανεὶς ἀπὸ μιὰ ἀπότομη πέτρινη σκάλα ἢ μὲ μιὰ καταπακτή. Μᾶς εἶπαν, πὼς ἀπὸ κεῖ ἔρχονταν τοὺς ἀνάγκους ἢ ἀχρηστους μελλοθάνατους. Ὁ ἀπαγχονισμὸς φαίνεται, πὼς εἶταν ἡ συνηθισμένη μέθοδος τῶν ἐκτελέσεων. Στὴν αὐτὴ κοντὰ σὲ ἓνα σωρὸ ἀπὸ ἄσπερη στάχτη εἶταν μιὰ ἀγγόνη. Στὸ ὑπόγειο εἶδαμε μεγάλους γάντζους σὲ ὕψος περίπου 2,5 μέτρων ἀπὸ τὸ πάτωμα καὶ ἄλλη μιὰ ἀγγόνη. Μᾶς εἶπαν πὼς ὑπῆρχαν πάνω ἀπὸ 40 γάντζοι, ἀλλὰ οἱ Γερμανοὶ φεύγοντας ἔβγαλαν τοὺς περισσότερους. Μᾶς ἔδειξαν ἓνα βαρὺ ξύλινο ρόπαλο, περίπου 60 πόντους, ποὺ ὅπως ἔλεγαν, τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ ἀποτελειώσουν ὅσους δὲν πέθαιναν γρήγορα. Τὸ ρόπαλο εἶχε κηλίδες αἵματος. Τὰ σώματα μεταφέρονταν ἀπὸ τὸ ὑπόγειο στὸ κρεματόριο, ποὺ εἶταν στὸ ἰσόγειο, μὲ ἓνα μεγάλο ἠλεκτρικὸ ἀνελκυστήρα (σὰν αὐτοὺς, ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὰ φορεῖα στὰ νοσοκομεῖα).

Στὴν αὐτὴ ἔξω ἀπὸ τὰ κρεματόρια εἶταν καροτσάκια γεμάτα μὲ πτώματα κρατουμένων ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο καὶ ἀπὸ ἄλλα παραπήγματα. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶταν ἀπογυμνωμένα ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὰ λεπτὰ ἄσπρα καὶ μπλε ρούχα, ποὺ εἶταν ἡ συνηθισμένη στολὴ τοῦ στρατοπέδου. Ἐξετάσαμε τὸ τελευταῖο ἀπ' αὐτὰ τὰ φορτία, ἐνῶ περιέμενε τὴν κανονικὴ ἀτομικὴ ταφή, ποὺ κατὰ προσωπικὴ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ "Αἰζενχαουερ ὑποχρεώθηκαν οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς νὰ δώσουν μόνοι τους. Εἶχε ἀρχίσει ἡ ἀποσύνθεση, ἀλλὰ ἀπ' ὅσα εἶδαμε, κανένα σῶμα δὲν εἶχε σημεῖα βιαίου θανάτου. Ὅλα φαίνονταν νὰ εἶχαν πεθάνει ἀπὸ ἀσιτία ἢ ἀρρώστεια. Στὸ κρεματόριο εἶταν μιὰ σειρά ἀπὸ μεγάλους θολωτοὺς φούρνους, ποὺ εἶχαν ἀκόμη μισοκαμένες πλευρές, κρανία καὶ σπονδυλικὲς στῆλες. Ὁ κρατούμενος, ποὺ εἶχε ἀναλάβει νὰ ρίχνει τὰ σώματα στοὺς φούρνους, εἶχε προνομιακὴ θέση, γιατί εἶχε δικό του δωμάτιο μὲ ἐπιπλα καὶ κουρτίνες δίπλα στὸ κρεματόριο. Μᾶς εἶπε, πὼς εἶταν κομμουνιστὴς ἀπὸ τὸ Βερολῖνο, ἡλικίας 30 ἐτῶν, μὲ τὸ ὄνομα Kurt Faulhaber. Εἶταν στὸ στρατόπεδο ἐπὶ δέκα χρόνια, ἀλλὰ εἶχε ἀναλάβει αὐτὴ τὴ δουλειὰ μόλις τὸν Ἰανουάριο. Βεβαίωσε, πὼς δυὸ ἄλλοι Γερμανοὶ κρατούμενοι εἶχαν ἀναλάβει νὰ κρεμοῦν τοὺς μελλοθανάτους. Τὰ ὀνόματά τους εἶταν Heinrode ἀπὸ τὸ Ἀμβούργο καὶ Josef Müller ἀπὸ τὸ Ντόρτμουντ. Οἱ ναζίδες φεύγοντας τοὺς πῆραν μαζί τους. Μᾶς εἶπαν, πὼς οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἀναλάβαν ποτὲ τέτοια εἰδικὰ καθήκοντα.

12. Μᾶς διηγήθηκαν ἐπίσης γιὰ ἐπιστημονικὰ πειράματα, ὅπως π. χ. μόλυνση κρατουμένων μὲ μικρόβια ἐξανθηματικοῦ τύπου, γιὰ νὰ πάρουν οἱ ναζίδες γιατροὶ τοῦ στρατοπέδου ὁρρὸ ἀπ' αὐτούς. Ἀλλὰ δὲν μπορέσαμε νὰ ἔχομε σαφεῖς καὶ ἀναμφισβήτητες ἀποδεί-

ξεις γι' αὐτό. Εἶδαμε ἓνα ἐργαστήριο μὲ πολλὲς γυάλες, ὅπου διατηροῦσαν διάφορα ὄργανα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Οἱ τοῖχοι τοῦ ἐργαστηρίου καὶ ἄλλοι ἱατρικοὶ χώροι εἶταν στολισμένοι μὲ νεκρικὲς μιάσκες τῶν πρὸ σημαντικῶν κρατουμένων ὅπως μᾶς εἶπαν. Πολλὲς ἀπ' αὐτὲς ἔδειχναν ἀξιόλογη εὐγένεια καὶ λεπτότητα. Βεβαιώνεται, πὼς στοὺς Ἑβραίους ἔκαναν διάφορα πειράματα γιὰ στείρωση. Δύο ἀπὸ μᾶς εἶδαν (στὸ πρόχειρο Ἀμερικανικὸ νοσοκομεῖο) ἓναν Πολωνὸ Ἑβραῖο στὸ κρεβάτι του. Εἶχε τὸ νούμερο 23397, εἶταν ἡλικίας 29 χρόνων καὶ εἶχε ὑποστῇ μιὰ τέτοια ἐγχείρηση. Εἶδαν τὴν οὐλὴ τῆς ἐγχείρησης, καὶ διαπίστωσαν ὅτι εἶχε ἀφαιρεθῇ ὁ δεξιὸς ὄρχις. Ἄλλοι, ποὺ ἐγγχειρίστηκαν ἔτσι, πέθαναν. Καὶ μᾶς διαβεβαίωσαν πὼς εἶχε ἐπικρατήσῃ νὰ ἐξοντώνονται καὶ ὄχι νὰ στεριώνονται οἱ Ἑβραῖοι. Μᾶς εἶπαν, ὅτι ἡ κυρία Κόχ, ἡ γυναῖκα τοῦ Γερμανοῦ Διοικητῆ, μάζευε ἀντικείμενα καμωμένα ἀπὸ ἀνθρώπινο δέρμα. Μᾶς ἔδειξαν δερμάτινα ἀντικείμενα, ποὺ ὁ σὲρ Bernhard Spillsbury διαπίστωσε, πὼς εἶταν ἀπὸ ἀνθρώπινο δέρμα. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ τὰ κομμάτια εἶταν φανερό, πὼς ἀποτελοῦσε μέρος ἑνὸς ἀμπαζούρου.

13. Μιὰ ἀπὸ τίς συχνότερες διαβεβαιώσεις τῶν κρατουμένων εἶταν, πὼς ἡ κατάσταση σὲ ἄλλα στρατόπεδα, ἰδιαίτερα στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη εἶταν πολὺ χειρότερη ἀπὸ τὸ Μπούχενβαλντ. Τὸ χειρότερο στρατόπεδο ἔλεγαν πολλοί, πὼς εἶταν στὸ "Αουσβιτς. Πολλοὶ μᾶς ἔδειχναν τοὺς ἀριθμοὺς τους τοῦ στρατοπέδου τοῦ "Αουσβιτς, ποὺ εἶταν στιγματισμένοι μὲ μπλε χρῶμα στὸ ἀριστερὸ τους χέρι. Ἐνας νέος 19 ἐτῶν ὁ Josef Berman, γεννημένος στὴ Λιθουανία ἀλλὰ μεγαλωμένος στὴν Ἀγγλία εἶχε περάσει ἀπὸ διάφορα στρατόπεδα. Σὲ ἓνα στρατόπεδο εἶχε χάσει ἓνα δάχτυλο, ἐπειδὴ ἓνας Ναζὶ θυμωμένος γιατί δὲν δούλευε προσεκτικὰ τοῦ ἔβαλε τὸ χέρι στὴ μηχανή.

14. Παρὰ τὴν ἀπελπιστικὴ σωματικὴ κατάσταση πολλῶν κρατουμένων καὶ τὴν πολὺχρονη φυλάκισή τους ὑπῆρχαν σημάδια μιᾶς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἀνάρρωσης. Ἐξω ἀπὸ τὰ παραπήγματα εἶχαν γράψει ζωνρὰ συνθήματα χαιρετισμοῦ πρὸς τοὺς ἀπελευθερωτέους τους σὲ Ἀγγλικὴ καὶ ἄλλες γλώσσες. Σὲ πίνακες τοιχοκολοῦσαν φυλλάδια μὲ μορφωτικὴ καὶ δημοκρατικὴ προπαγάνδα κυρίως σὲ Γερμανικὴ γλώσσα. Κοντὰ στὴν εἴσοδο τοῦ στρατοπέδου εἶταν ἓνα μεγάλο ὁμοίωμα τοῦ Χίτλερ κρεμασμένο σὲ μιὰ κρεμάλα μὲ τὴ Γερμανικὴ ἐπιγραφή: «Πρέπει νὰ πεθάνει ὁ Χίτλερ, γιὰ νὰ ζήσει ἡ Γερμανία!»

Εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπαινέσουμε ὅσο ἀξίζει τὴν αὐτοθυσίαν τῆς 120ῆς Νοσοκομειακῆς Μονάδας μὲ διοικητὴ τὸν συν/χρ William B. Williams (ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἱατρικῶν ὑπηρεσιῶν) μὲ βοηθό του τὸν ταγ/χρ L. C. Schmuhl (ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν).

Είδαμε να γίνονται μεταγγίσεις αίματος, και πληροφορηθήκαμε, πώς γίνονται επίσης ενέσεις γλυκόζης, και πώς παρακολουθούσαν με προσοχή τη διαίτα των κρατουμένων, που δεν μπορούσαν να χωνέψουν κανονική τροφή.

15. Γράφοντας την έκθεση αυτή προσπαθήσαμε να γράψουμε επιφυλακτικά και αντικειμενικά και να αποφύγουμε υπερβολικές προσωπικές αντιδράσεις ή συναισθηματικές περιγραφές. Μπορούμε όμως να καταλήξουμε εκφράζοντας την δμόφωνη και αιτιολογημένη γνώμη μας, πώς η πολιτική της εξόντωσης και της απάνθρωπης βαρβαρότητας συνεχίστηκε για πολύ διάστημα στο Μπούχενβαλντ, και πώς τέτοια στρατόπεδα σημειώνουν τον κατώτατο βαθμό έκφυλισμού της ανθρωπότητας. Η ανάνηση των θσων είδαμε και ακούσαμε στο Μπούχενβαλντ θά μās καταδιώκει αδιάκοπα για πολλά χρόνια.

(Υπογραφή)

Stanhope, Addison, Tom Wickham, Archibald R. J. Southby, Mavis Tate, Ness Edwards, S. Sydney Silverman, Graham White, Henry Morris-Jones, Tom Driberg

76

ΟΙ ΒΡΕΤΑΝΝΟΙ έρευνήτες της επιστήμης εγκαινίασαν ένα καινούριο σύστημα για τη χρήση των υπερύθρων ακτίνων που θά βοηθήσει την αύξηση της Βρετανικής μεταπολεμικής παραγωγής.

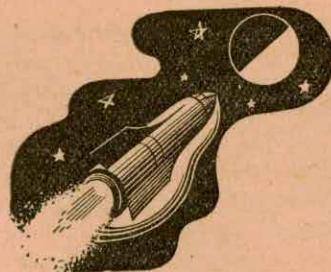
Σχεδόν κάθε κομμάτι του στρατιωτικού εξοπλισμού που γίνεται στα Βρετανικά εργοστάσια χρειάζεται ένα προστατευτικό κάλυμμα βαφής ή άλλης συνθετικής ουσίας. Όλα τα είδη έλρεπε να στεγνώσουν σε ειδικούς φούρνους, αλλά η δουλειά αυτή έπαιρνε πολύτιμο καιρό.

Το καινούριο σύστημα χρησιμοποιεί υπέρυθρες ακτίνες γι' αυτό το στέγνωμα. Όλα τα κομμάτια περνούν από ένα τούνελ με ακτινοβολία τοιχώματα. Είδη που πριν χρειάζονταν πέντε ώρες για να στεγνώσουν σε ηλεκτρικούς φούρνους, με το καινούριο σύστημα στεγνώνουν σε λιγότερο από 40 λεπτά.

Αύριο θά πάμε στο φεγγάρι...

Του καθηγητή Α. Μ. LOW,
προέδρου της Βρετανικής
Διαπλανητικής Έταιρείας

(Από το περιοδικό «Gen»)

ΒΑΡΕΘΗΚΑ να με ρωτούν «Πότε θά πάτε στο φεγγάρι»; Σχεδόν όλες τις καινούρες έφευρέσεις τις ειρωνεύτηκαν και τις χαρακτηρίσιν αδύνατες: τους σιδηροδρόμους, τα ατμόπλοια και τα αεροπλάνα. Μόλις εδώ και πενήντα χρόνια «αποδείχτηκε», πώς η πτήση με αεροπλάνα είταν αδύνατη, και αργότερα οι «αυμόδιοι κύκλοι» δήλωσαν, πώς; ό τωσδήποτε η αεροπορία δεν είχε «καμιά στρατιωτική σημασία». Και στόν τελευταίον αιώνα ακόμη οι γιατροί λέγαν, πώς η ταχύτητα των 60 μιλίων την ώρα θά είταν θανατηφόρα για τόν άνθρωπο. Λίγοι πίστευαν εδώ και είκοσιπέντε χρόνια, πώς μιá μέρα θά μπορούσαμε να καθόμαστε άνετα σ' ένα επιβατικό αεροπλάνο πετώντας πάνω από τόν 'Ατλαντικό και να βλέπομε τους φίλους μας ή να μιλάμε με την οίκογένειά μας.

Τί είναι πιό «φυσικό»; Ένα άλογο, ένα ποδήλατο, ένα αυτοκίνητο ή μιá βολίδα προς το φεγγάρι; Η βολίδα μπορεί να έχει κι' άλλα αποτελέσματα κι' όχι μόνο να μικραίνει τις αποστάσεις ανάμεσα στα δυό αντιμαχόμενα στρατεύματα που απέχουν πολλές εκατοντάδες μίλια και να κάνει τορπιλλακάτους να έχουν τέτοια βλητική δύναμη όση όλα τα κανόνια ενός θωρηκτού μαζί. 'Αλλά πέρα απ' αυτά θά αλλάξει την όψη όλου του κόσμου στην ειρήνη. Στο μέλλον θά πηγαίνομε μιá ευχάριστη βόλτα από την 'Αγγλία στην 'Αφρική για ούηκ. Ένι σε ένα άνετο στατισφαιρικό αεροπλάνο.

Στη Γερμανία υπάρχει μιá Διαπλανητική Έταιρεία (Verein fuer Raumschiffahrt), που υποστηρίχτηκε περίπου επί δεκαπέντε χρόνια από την Κυβέρνηση και είχε για μέλη της πολλούς κορυφαίους επιστήμονες στην αστρονομία, αεροπλοία, χημεία, φυσική και ραδιοφωνία. Αξίζει να σημειώσωμε, πώς σε ένα από τα πρώτα συνέδρια της Βρετανικής Διαπλανητικής Έταιρείας ένας Γερμανός προσκεκλημένος μας μās είπε, πώς η εταιρεία του εξέταζε το ζήτημα, αν μπορούσαν να εγκατασταθούν αργότερα άποικοι στο φεγγάρι.

Είναι άστείο να σκέπτεται κανείς, πώς υπάρχουν ακόμη άνθρωποι, που πιστεύουν πώς θά αποτρέψομε τόν πόλεμο, αν απαγορεύσομε τους έχθρους μας να παράγουν πολεμικά υλικά όπως το νίκελ

κ. ἄ. Δὲν ἔχουν καταλάβει ἀκόμη πὺς σὲ λίγα χρόνια μέσα αὐτὲς οἱ ὀνομαζόμενες «σημαντικὲς πρῶτες ὕλεις» ἔχουν πιά παλιώσει. Θὰ ἀπαγορεύσουμε τὰ ἀεροπλάνα καὶ θὰ παρουσιαστοῦν τὰ ρομπότ. Θὰ ἀπαγορεύσουμε τὰ ρομπότ καὶ θὰ παρουσιαστοῦν οἱ βολίδες.

Ἡ Βρεταννικὴ Διαπλανητικὴ Ἑταιρεία δὲν εἶχε ἀνάμεσα στὰ μέλη της τέτοιες προκαταλήψεις. Τὴν ἀποτελοῦσαν ἄνθρωποι ἐπιστήμονες, μαθηματικοί, γιατροί, καὶ εἶχαν ὅλοι—πρᾶγμα ποὺ εἶναι σημαντικὸ—μεγάλον ἐνθουσιασμό.

Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι «νὰ προωθήσει καὶ νὰ ὑποστηρίξει τὶς ἔρευνες γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν κατάκτηση τοῦ χώρου καὶ νὰ βοηθήσει καὶ νὰ κατευθύνει ὅλα τὰ ζητήματα τῆς ἐξωγειακῆς ἐξέλιξης καθὼς ἐπίσης καὶ νὰ ἐκτελεῖ κάθε ἔργο σχετικὸ μὲ τὰ παραπάνω».

Τὸ πρόγραμμα τῶν ἐρευνῶν ὡς τὴν ἔκρηξη τοῦ σημερινοῦ πολέμου περιλάμβανε τὴ λεπτομερεῖα θεωρητικὴ μελέτῃ τῆς κατασκευῆς ἑνὸς ἀεροπλοίου, ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ μεταφέρει καὶ νὰ ἐπαναφέρει μιὰ ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ στὸ φεγγάρι. Ἐπίσης τὴ σχεδίαση καὶ κατασκευὴ ὑποδειγμάτων τῶν ὁργάνων πλεύσεως γιὰ τέτοιους σκοποὺς. Ἐπίσης τὴν πειραματικὴ ἔρευνα τῆς θερμικῆς ἀξίας διαφόρων κινητηρίων ὑλῶν, καὶ τὴ σχεδίαση καὶ κατασκευὴ πειραματικῶν ἐγκαταστάσεων.

Ἡ Ἑταιρεία διάκοψε τὶς ἐργασίες της μὲ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου μὲ σκοπὸ νὰ ἐπαναλάβει ἀμέσως τὸ ἔργο της μόλις ἀποκατασταθοῦν ὁμαλὲς συνθήκες.

Ἀνάμεσα στὰ πρῶτα σχετικὰ πειράματα στὴν Ἀγγλίᾳ ἐκσφενδονίστηκε μιὰ βολίδα γιὰ νὰ μεταφέρει ταχυδρομεῖο στὸ Ἀϊλ ὀβ Οὐάιτ, σὲ ἀπόσταση δηλαδὴ λίγων μιλίων. Ἡ ρουκέτα ὅμως πῆγε σὰν τὸ πρῶτο ρομπότ, πέταξε πίσω πρὸς τοὺς ριποκίνδυνους θεατές, ἔσκασε προτοῦ πέσει στὸ ἔδαφος καὶ σκόρπισε ὅλα τὰ γράμματα σὰν ἄσπρα πουλιά. Ἡ ἀποτυχία ὀφείλεται σὲ ἀκατάλληλο κινητήριον ὕλη.

Ἡ κινητήρια ὕλη τῆς βολίδας ἐξετάστηκε σὲ ἅπειρα πειράματα. Τὸ ρευστὸ ὀξυγόνο καὶ τὸ ἀνθρακένιο δὲν εἶναι καινούρια, ἀλλὰ μόλις τώρα τελευταῖα τὸ ρευστὸ ὀξυγόνο ἔγινε ἐμπορικὰ χρησιμοποιήσιμο. Μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει σὲ πολλὰς νέες ἐκρηκτικὰς ὕλεις καὶ σὲ ἐντελῶς διαφορετικὰ συστήματα γιὰ τὴν αὐξηση τῆς ταχύτητας. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ πρῶτα πειράματα μὲ τὸ ὀξυγόνο ἔγιναν μὲ τὴ βοήθεια πετρελαίου, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τὰ πρῶτα πειράματα τῆς Γερμανικῆς Διαπλανητικῆς Ἑταιρείας τὸ πετρέλαιο ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸ ἄλκοόλ, ποὺ μπορεῖ φυσικὰ νὰ ἀναμιχθεῖ εὐκόλα μὲ τὸ ὀξυγόνο. Τὰ πρῶτα πειράματα μὲ κονιοποιημένη στερεὰ κινητήριον ὕλη ἔγιναν μὲ χρησιμοποίησιν δερμάτων μὲ κοινὴ πυρίτιδα. Μὰ δὲν εἶχαν

καμιὰ ἐπιτυχία. Γενικὰ ὅμως ἀναγνωρίζεται, πὺς ἡ ἔρευνα, ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὶς διάφορες διαπλανητικὰς ἑταιρεῖες, προώθησε κατὰ μεγάλο μέρος τὴ σημερινὴ ἐφεύρεση τῆς στρατιωτικῆς ρουκέτας-βόμβας.

Οἱ στρατιωτικὲς βολίδες ἀπὸ τεχνικὴ ἀποψη εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες προόδους τοῦ καιροῦ μας, ἀλλὰ εἶναι σχετικὰ μικρὲς, ἂν καὶ ἔχουν δύναμη ἑκατοντάδων χιλιάδων ἱππῶν. Ὅταν ἔχεις νὰ κάνεις μὲ χιλιάδες τόννους καύσιμα, τότε τὸ πρόβλημα εἶναι ἀσύγκριτα μεγαλύτερο, καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ ἐκπληκτικοῦ ἀεροπλάνου θὰ φτάσουν πολλὰ ἑκατομμύρια λίρες. Τὰ πρῶτα πειράματα ἀναμφισβήτητα θὰ γίνουν μὲ σχετικὰ μικρὲς βολίδες, ποὺ θὰ ἔχουν μόνο ὀρισμένα μηχανήματα γιὰ νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὴ γῆ. Ὅσο γιὰ βολίδες μὲ ἀνθρώπους μέσα οἱ δυσκολίες στὸ χειρισμὸ καὶ ἡ ἀπότομη ἐπιτάχυνση, ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ φτάσουμε ταχύτητα ἀρκετὴ νὰ περάσουμε τὸ πεδίο τῆς γήινης ἑλξης, δὲν εἶναι πιά ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια ὕστερα ἀπὸ τὴν τελευταία ἐξέλιξη στὰ ὑγρά καύσιμα.

Οἱ μεγάλες ταχύτητες δὲν χρειάζονται μόνον ἐπειδὴ ἔχομε νὰ καλύψουμε τεράστιες ἀποστάσεις, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἡ βολίδα εἶναι θερμικὰ ἀποτελεσματικὴ μόνο σὲ μεγάλες ταχύτητες. Τὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζονται εἶναι γιγάντια. Πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ ἀεροπλοιο, ὅταν θὰ βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ γῆ καὶ τὸ φεγγάρι, θὰ περάσει ἀπὸ μιὰ ζώνη, ὅπου δὲν θὰ ὑπάρχει βαρύτητα. Προτείνουν γι' αὐτὸ νὰ δοθεῖ μιὰ ἐλαφρὰ περιστροφικὴ κίνηση στὸ ἀεροπλοιο, ὥστε νὰ μπορεῖ τὸ πλήρωμα νὰ κινεῖται χωρὶς μαγνητικὰ παποῦσια ἢ ἄλλο παρόμοιο.

Οἱ δυσκολίες τῆς ὑπερβολικῆς θερμότητος ἀπὸ τὶς ἡλιακὰς ἀκτίνες θὰ ὑπερνικηθοῦν μᾶλλον εὐκόλα μὲ κατοπτρικὰς ἐπιφάνειες. Ἐπίσης οἱ δυσκολίες ποὺ παρουσιάζει ἡ ἀνάγκη νὰ ἀναπτυχθεῖ στὰ πρῶτα λεπτὰ μιὰ ἀρχικὴ ταχύτητα 25.000 μιλίων τὴν ὥρα δὲν εἶναι τόσο σοβαρὲς, ὅσο νομίζαμε, στὴν ἀρχή. Ἐγιναν μὲ κεντροφυγες μηχανὲς πειράματα καὶ διαπιστώθηκε, πὺς ἀνθρώπινα ὄντα μποροῦν νὰ ἀνθέξουν σ' αὐτὴ τὴν ἐπιτάχυνση. Ἄλλες λεπτομερεῖς ἔρευνες ἀποδείξαν, πὺς ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος, ὁ κίνδυνος ἀπὸ τοὺς μετεωρίτες, δὲν εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν κίνδυνον ποὺ διατρέχομε ὅταν περνᾶμε ἕνα σταυροδρόμι. Τὸ ποσοστὸ τῶν ἀσφαλίσεων θὰ εἶταν περίπου 1:1.000.000.

Οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς στὸ φεγγάρι γιὰ τὸν ἄνθρωπον θὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολες. Ἐπειδὴ ἡ πίεση εἶναι ἐξαιρετικὰ χαμηλὴ, θὰ ἔπρεπε νὰ πίνουμε τὸ τσάι μας πολὺ γρήγορα προτοῦ κρυώσῃ. Τὰ τραῖνα θὰ μποροῦσαν νὰ κινοῦνται μὲ ἡλεκτρισμό. Καιρικὲς μεταβολὲς μᾶλλον δὲν θὰ ὑπάρχουν. Οἱ συνθήκες τῆς βαρύτητας θὰ εἶναι ὅπως φαίνεται τέτοιες, ποὺ ὁ χορὸς θὰ μοιάζει σὰν τὰ ἀερο-

βατικά όνειρα σε μιὰ κινηματογραφική ταινία, πού γυρίζεται σιγά. Τò ξύλο θά είναι άγνωστη πολυτέλεια, καί ένας ογκόλιθος από μπετόν θά είναι πιό άναπαυτικό κρεβάτι από ένα πουπουλένιο στρώμα στη γή. Για τò γκόλφ θά έπρεπε νά χρησιμοποιούμε μικρές βόμβες αντί για μπάλλες, πού θά είταν φυσικά δύσκολο νά τις ξαναβρούμε. άφοϋ με ένα χτύπημα θά πήγαιναν τρία μίλλια μακριά.

Είναι ένα περίεργο όνειρο για μās στο 1945, αλλά δέν άμφιβάλλω πώς θά έρθει μιὰ μέρα πού θά τò σκεπτόμαστε σά μιὰ ευχάριστη περιπέτεια.

Η ιστορία της βολίδας είναι μεγάλη. Τήν άρχή της βολίδας είχαν κατανοήσει φαίνεται οί Κινέζοι, πού, για μεγάλη μας ίκανοποίηση, δέν τη χρησιμοποιούσαν σάν πυρρικό όπλο αλλά σά μέσο για μετάδοση σημάτων. Η πρώτη σοβορή άπόπειρα έγινε από τόν Von Eichstädt στα 1405. Πολλούς αιώνες άργότερα, στα 1806, οί Άγγλοι χρησιμοποίησαν στή βομβαρδισμό της Βουλώνης βολίδες πού είχε έφευρει ο Sir William Congreve. Υπάρχει ακόμη ένα σχέδιο για ένα βολιδοκίνητο άεροπλάνο του Ρώσου Κιμάλαιτς. Τò σχεδίασε στη φυλακή, όπου είχε κλειστή ως δολοφόνος του τσάρου Άλεξάνδρου Β'. Τò βραβείο της πρωτοτυπίας ανήκει άσφαλώς σ' έναν Άμερικανό μηχανικό Betty, πού σχεδίασε ένα βολιδοκίνητο όχημα ανάμεσα σε άεροπλάνο καί άερόπλοιο στα 1860.

Η πρώτη σοβορή πρόταση βασισμένη πάνω στα άναγκαία τεχνικά δεδομένα καί στοιχεία έγινε από έναν άλλο Ρώσο, τόν Ζιολκόφσκυ, τò 1903.

Τò 1914, ο δρ. Robert H. Goddard τών Ηνωμένων Πολιτειών δημοσίευσε τò περίφημό του έργο για τή χρησιμοποίηση βολίδων σε μεγάλα ύψη για τήν τεχνική έξερεύνηση του χώρου. Άναμφίβολα θά σχεδίαζε για άργότερα ταξίδια στον έξωγήνιο χώρο. Δέν έξορμε άκριβώς κατά πόσον η έργασία του αυτή συνοδευόταν με τις έρευνες σε άλλες χώρες, αλλά από τόν καιρό εκείνο η διαπλανητική έρευνα πήρε τò χαρακτηρισμό μιās άυστηρής επιστήμης. Η Άμερική, η Γερμανία καί η Γαλλία με τούς Goddard, Oberth καί Esnault-Pelterie άφιερώθηκαν με άφάνταστη προσπάθεια σε έντατική έρευνα. Η Γερμανική Διαπλανητική Έταιρεία ιδρύθηκε στο Μπρέσλαου τò 1927. Λίγο πριν ο δρ. R. H. Goddard είχε έπιτύχει τήν πρώτη πτήση με βολίδα κινούμενη με υγρό δξυγόνο καί βενζίνη. Καμμιά από τις πρώτες αυτές έρευνες δέν μπορούσε νά περιμένει μιὰ άλληθινή έπιτυχία, γιατί οί βολίδες εκείνες μπορούσαν νά λειτουργήσουν με άπόλυτη άποδοτικότητα μόνο στο κενό.

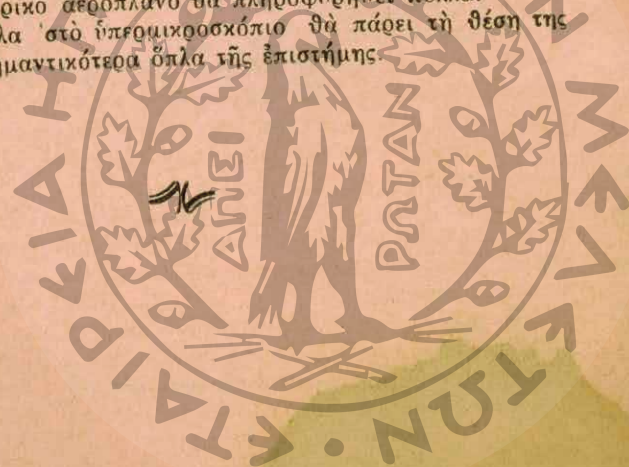
Γρήγορα έγινε άντιληπτό, πώς η φύση τών καυσίμων πού χρησιμοποιούσαμε έκανε άδύνατη τήν έρευνα σε έργαστηριακές συνθήκες. Τò δξυγόνο καί τò πετρέλαιο π.χ. είναι πολύ πτωχότερα από

τήν τρινιτροτολουόλη ή άλλες παρόμοιες έκρηκτικές ύλες. Γι' αυτό τò λόγο τò γενικό έπιτελείο τών Γερμανών έρευνητών μεταφέρθηκε στο Ράινικεντορφ στα προάστεια του Βερολίνου τò 1930, όπου ιδρύθηκε τò περίφημο «Βολιδοδρόμιο» (Raketenflugplatz). Καί δέν υπάρχει άμφιβολία, πώς όλες οί σημερινές βολίδες βασίζονται στα άποτελέσματα της έργασίας αυτών τών άνδρών εδώ καί 15 χρόνια.

Σε πενήντα χρόνια τὰ νέα καύσιμα, άν όχι καί η ένέργεια του ατόμου θά έχουν ασύγκριτα μεγαλύτερη άπόδοση για τò διαπλανητικό άερόπλοιο από όλα όσα έξορμε σήμερα. Οί ιδεολόγοι της διαπλανητικής έρευνας δέν δυσκολεύονται νά άπαντήσουν στην άναπόφευκτη έρώτηση : «Σε τί θά χρησιμεύσει αυτό. έστω κι' άν έπιτύχει ;» Μοϋ έρχεται στο νοϋ η γνωστή ιστορία του Φάρανταιϋ, πού σ' αυτόν καί στο ηλεκτροσκόπιο του όφείλεται κάθε ηλεκτρική μηχανή στον κόσμο. "Όταν ύστερα από μιὰ διάλεξή του στη Βασιλική Έταιρεία τόν ρώτησαν : «Σε τί θά χρησιμεύσει αυτό, κύριε Φάρανταιϋ ;» άπάντησε : «Σε τί θά χρησιμεύσει ένα νεογέννητο παιδί ;»

Οί στρατιωτικές βολίδες μπορεί νά άποκτήσουν τεράστια σημασία στην ειρήνη. Θά μās βοηθήσουν νά έρευνήσουμε τήν πτήση με μεγάλες ταχύτητες, θά χρησιμοποιηθοϋν για μεταφορά ταχυδρομείου, καί — τò σπουδαιότερο — θά μās πούν πολλά για τὰ στρατοσφαιρικά στρώματα, για τὰ όποια δέν έξορμε πολλά πράγματα. Με τήν λεπτομερειακή καί άκριβή γνώση τών κατώτερων στρατοσφαιρικών στρωμάτων θά μπορούμε ίσως νά προβλέπομε τόν καιρό για έβδομάδες, πρᾶγμα πού θά μετέβαλε τή μετεωρολογία από προφητική άπασχόληση σε χοήσιμη καί άυστηρή επιστήμη. "Ο κόσμος σήμερα δέν έξορει παρά λίγα πράγματα για τις κοσμικές άκτίνες. Με τò στρατοσφαιρικό άεροπλάνο θά πληροφορηθεί πολλά.

Η βολίδα δίπλα στο ύπερμικροσκόπιο θά πάρει τή θέση της σάν ένα από τὰ σημαντικότερα όπλα της επιστήμης.

Μιά 'Αγγλίδα με τὸ ἀλεξίπτωτο

('Από τὸ Daily Telegraph τοῦ Λονδίνου)

ΕΙΤΑΝ μιὰ μέρα τοῦ Γενάρη τοῦ 1944, ὅταν λίγες ὥρες μετὰ τὰ μεσάνυχτα μ' ἓνα ἀνάμικτο αἰσθημα χαρᾶς καὶ ἐκπληξης ἄγγιξα τὸ χῶμα τῆς Γαλλίας, πού πριν τριάντισι χρόνια τὸ εἶχα ἀφήσει. Μοῦ φάνηκε γνώριμο καὶ φιλικό.

Περίμενα αὐτὴ τὴ στιγμή δυὸ ὁλόκληρους μῆνες, ἀφοῦ εἶχα πιά τελειώσει τὴν εἰδική μου ἐκγύμναση, γιατί σ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ μῆνες ἢ καταχνιά εἶχε σκεπάζει τόσο ἐπίμονα τὴ χώρα, πού εἶταν ἀδύνατο νὰ γίνει νυχτερινὴ πτήση. Θὰ πηδοῦσα μαζί με ἓναν Παριζιάνο φοιτητὴ, τὸ Ζ'ιν - Κλώντ, πού εἶταν γιὰ νὰ πάει στὴν Ἀντίσταση σὰν καθοδηγητής. Καρτερώντας πότε θὰ ἔρθει ἡ ὥρα, μελετοῦσαμε τοὺς χάρτες καὶ τίς ὁδηγίες μας μ' ὅση μπορούσαμε ὑπομονή.

Τὸ πρῶτό μας ταξίδι εἶταν μιὰ ἀπογοήτευση. Δὲ στάθηκε δυνατό νὰ πηδήξουμε ἐξ αἰτίας τῆς ὁμίχλης. Στὸ δεύτερο χρειάστηκαν εἴκοσι τουλάχιστον λεπτά στὸν πιλότο νὰ πετύχει τὴν ἀπαραίτητη ἐπαφὴ με τοὺς κάτω στὴ γῆ. Γιὰ εἴκοσι λεπτά τὸ ἀεροπλάνο ἔγραφε κύκλους, ἐνῶ ἡμεῖς καθόμασθε δίπλα στὸ ἀνοιγμα μετὰ τὰ πρόσωπα ξυλιασμένα ἀπ' τὸν παγωμένο ἀέρα, κοιτώντας τὸν ἴσκιό πού ἔριχνε τὸ βαρὺ βομβαρδιστικό μας πάνω στοὺς κάμπους, τὰ δέντρα καὶ τὰ σπίτια.

«'Εν τάξει! Στείλε τους!»

Μιὰ διαταγὴ τοῦ πιλότου μᾶς ἔκανε νὰ ἐτοιμαστοῦμε.

«Υστερα ἀμέσως.

«'Εμπρός!»

Τὸ πλῆγμα, ἡ δίνη τοῦ ἀέρα πού μᾶς ἔκοβε τὴν ἀνάσα, κατόπι ἀπότομα ἡ σιωπὴ... Κι' ἄρχισα τὴ σιγανὴ μου καθόδο μέσα στὴν κορυὰ νύχτα, φωτισμένη ἀπ' τὸ φεγγάρι, κοιτώντας μ' εὐγνωμοσύνη τὴ θεώρατὴ τέντα πού ἀπλώνονταν πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μου. Τότε ἀνακάλυψα πὼς δὲν εἶχα διόλου φοβηθῇ.

Καθὼς τύλιγα τὸ ἀλεξίπτωτό μου ἓνας ὁμιλος ἀπὸ ἄντρες ἦρθαν νὰ μ' ἀνταμώσουν χαμογελώντας. Μᾶς εὐχηθῆκαν, στὸ Ζ'αν Κλώντ καὶ σὲ μένα, θερμότερα καλωσορίσματα καὶ μᾶς ὡδήγησαν σὲ μιὰ γειτονικὴ φάρμα.

Ὁ χωρικός καὶ ἡ γυναίκα του, γέροι καὶ σκυφτοί, μᾶς εἶχαν φυλάξει ζεστὸ καφὲ καὶ φαγὶ κοντὰ στὸ τζάκι. Μείναμε ἐκεῖ πέρα ὡς τὰ ξημερώματα κουβεντιάζοντας με τοὺς ἀνθρώπους, πού μᾶς εἶχαν ὑποδεχτῇ.

Τὴν αὐγὴ διασχίσαμε τοὺς παγωμένους κάμπους ὡς ἓνα χωριό, ὅπου ἓνας ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους μας εἶχε ἀφήσει τὸ αὐτοκίνητό του. Αὐτὸς μᾶς ὡδήγησε στὸ μέρος, πού εἶταν ν' ἀνταμώσουμε τοὺς συντρόφους μας.

Ἡ Γαλλία μᾶς ὑποδεχόταν με χαρὰ. Ὁ χειμωνιάτικος ἥλιος εἶταν ζεστός καὶ γλυκός, γυάλιζε πάνω στὰ κρυσταλλιασμένα τζάκια τοῦ αὐτοκινήτου κι' ἄναβε πάνω στοὺς λευκοὺς πάγους τοῦ κάμπου χιλιάδες μαγικὲς σπίδες. Κάποια στιγμή ὁ Ζ'ιν Κλώντ ἔσκυψε κοντὰ μου καὶ συνόπισε σὲ μερικές λέξεις ὁλόκληρο τὸ συναισθηματικό μου κυκεῶνα.

«Τί τὰ θέλετε, ἀξιζει ἡ Γαλλία!...»

Λίγες ὥρες ἀργότερα συνάντησα τὸν «ἀρχηγό» μου. Με ὡδήγησε σ' ἓνα ἀπομονωμένο χωριατόσπιτο στὴν κορυφὴ ἑνὸς λόφου, πού θὰ μοῦ χρησίμευε γιὰ κατοικία. Ὁ ἀρχότης πού ἔμενε ἐκεῖ καὶ ἡ οἰκογένειά του μᾶς δέχτηκαν με τὴν πιὸ φιλόξενη προθυμία, καὶ τσακίστηκαν νὰ φέρουν ἀμέσως ἀπὸ τὸ κελάρι τὸ πιὸ ἐκλεκτό τους κρασί γιὰ νὰ τιμήσουν τὸν ἐρχομό μας. Ἐκεῖ ἔμεινα τοὺς πέντε μῆνες, πού προσηχθήκα ἀπ' τὴ Συμμαχικὴ ἀπόβαση. Οἱ γέροι στάθηκαν γιὰ μένα ἀληθινοὶ γονεῖς, καὶ δὲ δέχτηκαν οὔτε μιὰ δεκάρα γιὰ τίς τόσες τους φροντίδες. Μῆτε καὶ ἔκαναν ποτὲ τὴν παραμικρὴ νύξη, πὼς θὰ μπορούσα ν' ἀλλάξω καταφύγιο γιὰ ἀσφάλεια δική τους. Δὲν ἄφησαν λέξη νὰ τοὺς ξεφύγει σ' ὅλο τὸ διάστημα γιὰ τὸν κίνδυνο πού διατρέχαν. Καὶ ἔφτανε μολαταῦτα πὼς ἂν τοὺς ἔπιαναν ὁ κίνδυνος θὰ εἶταν σοβαρός. Δὲν εἶναι παρὰ ἓνα παράδειγμα μονάχα ἀπὸ τίς τόσες οἰκογένειες, πού ἔκαναν ἀκριβῶς τὸ ἴδιο.

Τὸ ἔργο μου εἶταν νὰ χρησιμεύω γιὰ ταχυδρόμος στὸν ἀρχηγό μου καὶ γιὰ σύνδεσμος ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ στοὺς τοπικοὺς ἀρχηγούς. Μετέφερα, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, μῆνυματα, χρήματα καὶ κάθε εἶδος διαταγῆς.

Ἐπρεπε ἐπίσης νὰ συνοδεύω τοὺς πολιτικούς αἰχμαλώτους, πού εἶχαν ξεφύγει ἀπὸ τὴν Γκεστάπο, καθὼς καὶ τοὺς στυγνὰ ἀεροπόρους πού τοὺς εἶχαν κρύψει καὶ βιηθήσει Γαλλικὲς οἰκογένειες, καὶ νὰ τοὺς φέρνω σὲ ὁρισμένο μέρος, ὅπου θὰ συναντοῦσαν ὁδηγούς γιὰ νὰ τοὺς περάσουν ἀπὸ τὰ Πύρηναια.

Ὅταν δὲν μπορούσα ν' ἀποστήθισω τίς χρονογραφημένες διαταγές πού μοῦ ἔδιναν, τίς ἔκρυβα συνήθως ἀνάμεσα σὲ φύλλα χαρτοῦ καθαριότητος». Οἱ Γερμανοὶ μοῦ ἔκαναν δυὸ φορές ἔρευνα σὲ παρόμοια περίπτωση, καὶ ἴσως ἀπὸ ὑπερβολικὸ τάκτι ἀπέφυγαν νὰ ψάξουν ἐκεῖ ἀκριβῶς πού θὰ βρισκανε τὸ ποθοῦμενο.

Τὴν πρώτη φορὰ πού πήρα τὸ λεωφορεῖο γιὰ νὰ πάω σὲ μιὰ πόλη, ἔπιασα τὸν ἐαυτό μου νὰ λέει: Please... καὶ βιαστικά κοίταξα γύρω μου με τρόμο καὶ φόβη, μόλο πού δὲν ἔμοιαζε κανεὶς

νά με είχε ακούσει. Είναι κι' αυτό από τα χαρακτηριστικά λάθη, που γεννάει μια στιγμή νευρικότητας και άνησυχίας. Χρηιάστηκαν δυο μήνες για νά λυρωθώ από την έντυπωση πώς με παρατηρούσαν και πώς τραβούσα την προσοχή, όπου κι' αν πήγαινα.

Έπρεπε τὸ ντύσιμό μου και οἱ τρόποι μου νὰ ἐναρμονίζονται με τὸ περιβάλλον. Σίγουρα μήτε οἱ γονεῖς μου οἱ ἴδιοι δὲ θὰ με γνώριζαν, ἂν μ' ἔβλεπαν καθισμένη σ' ἕνα βαγόνι τρίτης θέσης, μ' ἕνα μπερὲ χωμένο ὡς τὰ μάτια κι' ἕνα παλιὸ ἀδιάβροχο. Εἶχα συνήθως ἕνα μισσηλίθιο ὕψος, μασουλώντας ψωμί με σαλάμι. Δὲ θὰ με γνώριζαν βέβαια οὔτε σὰν προσπαθοῦσα νὰ μοιάσω με γυναῖκα τῆς Τουλούζης—τὰ μαλιά μαζεμένα σὲ κότσο στὴν κοοφή τοῦ κεφαλιοῦ, μακριὰς μποῦκλες στ' αὐτιά και κοντὴ φούστα. Μὰ τὰ ρούχα ποὺ προτιμοῦσα εἶταν ἐκεῖνα ποὺ φοροῦσα στὴ φάρμα, ὅταν βοηθοῦσα τὸ ταῖσμα τῶν πουλερικῶν ἢ ὅταν πήγαινα τὴν ἀγελάδα στὴ βοσκή.

Ἀργότερα με ρώτησαν συχνὰ ποιά εἶταν ἡ πιὸ ἐπικίνδυνη στιγμή ποὺ πέρασα. Μοῦ ξανάρεται διαρκῶς στὸ νοῦ ἡ μέρα ποὺ ταξίδευα στὸ ἔξπρὸς μὲ τὸ Ζ' Κλὼντ μεταφέροντας δυὸ βαλίτσες γεμάτες με τὸ ἀπαραίτητο ὑλικὸ γιὰ τὴν προετοιμασία ἐκρηκτικῶν.

Μόλις εἶχε βγεῖ τὸ τραῖνο ἀπὸ τὸ σταθμὸ, ὁ Ζ' Κλὼντ με φώναξε στὸ διάδρομο γιὰ νὰ μοῦ πῇ πὼς οἱ ὑπάλληλοι τῆς Γκεστάπο ἐκάναν ἔρευνα στὰ βαγόνια. Εἶταν πολὺ ἄργα γιὰ νὰ τὸ σκάσουμε. Περίμενα με ἀγωνία. Κάποτε ἕνας ἀπ' αὐτοὺς μπῆκε και στὸ δικό μας διαμέρισμα. Μᾶς ἔκανε γιὰ κάμποση ὥρα ἐρωτήσεις και τέλος μᾶς εἶπε νὰ ἀνοίξουμε τὶς ἀποσκευές μας! Ἡ στιγμή αὐτὴ εἶταν φοβερὴ. Μὲ τὴ γωνιά τοῦ ματιοῦ εἶδαν τὸ Ζ' Κλὼντ νὰ ἀγγίζει τὸ πιστόλι μέσα στὴν τσέπη του και σκέφθηκα: «Πᾶει, τέλειωσε!...»

Καθὼς ἔβριζα προσπάθεια γιὰ νὰ φανῶ φυσικὴ κι' ἀδιάφορη, ὅλα τὰ σχετικὰ ποὺ εἶχα ἀκούσει μοῦ ξαναγύριζαν στὸ μυαλό.

Μὰ κείνη τὴ στιγμή μιὰ γυναῖκα ποὺ εἶταν στὸ διαμέρισμα με ἕνα τσοῦρμο παιδιὰ κι' ἄλλα τόσα μπαγάζια, παρακάλεσε τὸ Γερμανὸ νὰ μὴν τὴν ἀναγκάσει νὰ τ' ἀνοίξει ὅλα, γιατί δὲ θὰ τὴν ἔπαιρνε ὁ καιρὸς κατόπι νὰ τὰ ξαναβολέψει. Μὲ εὐγένεια ποὺ μᾶς ἔκανε ὅλους νὰ ἀπορήσουμε ὁ Γερμανὸς τὸ δέχτηκε, κι' ἔδειξε με τὸ δάχτυλο δυὸ μονάχα βαλίτσες ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνοιγοῦν. Καμιά ἀπ' τὶς δυὸ αὐτὲς δὲν εἶταν δική μας.

Μοῦ εἶχαν κοπεῖ τὰ γόνατα κι' ἐνοιωθα κρίο ἰδρώτα στὴν πλάτη κι' ὅταν ἀκόμα ὁ Γερμανὸς εἶχε βγεῖ ἀπ' τὸ διαμέρισμα. Πιστεύω πὼς κ' οἱ δυὸ μας, ὁ Ζ' Κλὼντ και ἐγώ, θὰ εἶχαμε κάπως ἀσπρίσει, γιατί ἡ γυναῖκα μᾶς χάρισε ἕνα χαμόγελο γεμάτο συμπόνια.

Ὑστερ' ἀπὸ τὶς 6 Ἰουνίου εἶχαμε ὅλοι ἐνωθῇ με μιὰν ὁμάδα

τῶν Μακί. Ἐγὼ ἐξακολουθοῦσα νὰ ἐκτελῶ χρέη συνδέσμου με τὸν ἔξωτερικὸ κόσμο, πότε με αὐτοκίνητο και πότε, σὰν αὐτὸ εἶταν ἐπικίνδυνο, με ποδήλατο. Ἐκανα ἔτσι ἑκατοντάδες χιλιόμετρα και κατάφερα πάντα νὰ περάσω ἀπαρατήρητη ἀπὸ τὶς Γερμανικὲς περιπόλους.

Κάποτε ὁ ἐχθρὸς ξεκίνησε νὰ χτυπήσει τὴν ὁμάδα μας. Μπορέσαμε νὰ τὸν ἀπωθήσουμε προξενώντας του βαριὲς ἀπώλειες. Ἐνας Νεοζηλανδὸς πιλότος τῆς ΡΑΦ. ποὺ εἶχε μείνει γιὰ κάμποσον καιρὸ με τὴν ὁμάδα μας, εἶταν ὁ ἥρωας τῆς ἡμέρας. Ἐριχνε γαλήνια μ' ἕνα αὐτόματο Μπρέν και σπάνια ἀστοχοῦσε. Στὴν ἐπιχείρηση αὐτὴ ἔχασα ὅλα μου τὰ ρούχα, και χρειάστηκε νὰ φορέσω κατόπι κάτι παλιά κουρέλια ποὺ μοῦ ἔδωσαν, ὅπως πάντα, οἱ φίλοι μας οἱ χωρικοί.

Στοὺς Μακί ἡ ἐκγύμναση εἶτανε δύσκολη, γιατί δὲν εἶχαμε ἀρκετὰ πολεμοφόδια γιὰ νὰ κάνουμε ἀσκήσεις πυρῶν, και συγχρόνως ἔλειπε—πρᾶγμα φυσικὸ, ἂν ἀναλογιστοῦμε τὶς συνθήκες τοῦ πολέμου ποὺ κάναμε—ἡ πειθαρχία ποὺ χαρακτηρίζει συνήθως ἕνα στρατό. Ἡ χειρότερη πλευρὰ τῆς ζωῆς τῶν Μακί εἶταν ἡ φοβερὴ ἀνία, ποὺ βασάνιζε ὅλους τοὺς ἄνδρες. Εἶταν ἄνθρωποι ποὺ ἀνῆκαν στὰ πιὸ διαφορετικὰ ἐπαγγέλματα και ποὺ εἶχαν βρεθῇ ριγμένοι ἐκεῖ φύρδην μίγδην σὲ μιὰ ζωὴ, ποὺ τῆς ἔλειπε κάθε εὐκολία και ποὺ δὲν παρουσίαζε κανένα ἐνδιαφέρον ἀνάμεσα στὶς ὥρες τοῦ φαγιοῦ και στὶς ὥρες τῆς μάχης.

Στέκονταν ὅλοι στὸ ὕψος τῆς φήμης τους σὲ θάρρος και τόλμη και οἱ Γερμανοὶ τοὺς φοβόνταν ὅπως συχνὰ τὸ ἔδειξαν με τὴ στάση, τοὺς. Ξεκινοῦσαν συχνὰ νὰ τοὺς πολεμήσουν, ἀλλὰ πάντα ἐξασφαλίζοντας σημαντικὴ ὑπεροχή σ' ἀριθμὸ (πολλὲς φορὲς σὲ ἀναλογία 10 πρὸς 1) και ἐξοπλισμὸ καλύτερο.

Συνήθως κάνανε τὴν ἐπίθεσή τους τὴν αὐγὴ, γιὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὸν αἰφνιδιασμό. Πάντα ὅμως ὕστερ' ἀπὸ δυὸ τρεῖς ὥρες ἀναποφάσιστης μάχης ὑποχωροῦσαν, κρίνοντας πὼς ἡ πολεμικὴ τους ἐπίδειξη θὰ ικανοποιῖτο τὴν ἀνώτατη διοίκηση κι' ἀναγγέλλανε πὼς ἡ τάδε ὁμάδα τῶν Μακί εἶχε ἐκμηδενιστῇ.

Κατὰ κανόνα οἱ Γερμανοὶ ἐλπίζαν νὰ κάνουν τοὺς Μακί νὰ παραλύσουν, στερώντας τοὺς ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια, ἰδίως ἀπὸ εἶδη διατροφῆς. Ἐκτελοῦσαν τοὺς χωρικοὺς, και ἔβαζαν φωτιά στὶς φάρμες, φέρνοντας μαζί τους ὅπου πηγαῖναν τὸν τροφὸ κι' ἀφίνοντας στὸ πέρασμά τους τὴ μαύρη συμφορὰ. Καμιά ὅμως ἀπὸ τὶς προσπάθειές τους δὲν ἔφτασε νὰ νικήσει τοὺς Μακί ἢ νὰ ἐνοχλήσει τὴν Ἀντίσταση με τρόπο ὥστε κάπως ικανοποιητικῶς.

Θὰ ἤθελα νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορία μιᾶς ἀκόμα ἀγριότητος τῶν Γερμανῶν—τὴν ἱστορία μιᾶς ὁμάδας Μακί ἀπὸ 80 ἄνδρες, ποὺ ἀνάμεσα τοὺς ἔχασα και πολλοὺς φίλους.

Οἱ ἄνδρες αὐτοὶ δέχτηκαν μιὰ μέρα, στὶς 4 τὸ πρωῒ, τὴν ἐπίθεση 1200 Γερμανῶν (δηλαδή μιὰ ἀναλογία περίπου 15 πρὸς 1). Κυκλώθηκαν, μὰ πολέμησαν ἴσαμε τὸ στερνὸ τους φυσίγγι. Τέσσερα αὐτόματα Μπρέν ἀποτελοῦσαν τὸ βαρὺ τους ὄπλισμό, ἐνάντια στὰ ὀκτὼ πολυβόλα καὶ σὲ ἄλλα τόσα ὀλμοβόλα, πὺν εἶχε κουβαλήσει ὁ ἐχθρὸς. Πενήντα ἀπὸ τοὺς δικoὺς μας εἶχαν κιόλας σκοτωθῇ πάνω στὴ μάχη. Οἱ Γερμανοὶ ρίχτηκαν στοὺς ὑπόλοιπους, πληγωμένους ἢ αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ἔσφαξαν ὅλους, ἐκτὸς ἀπὸ τρεῖς μονάχα, πὺν κατόρθωσαν νὰ φύγουν.

26

Η ΡΑΦ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΕΙ ΤΟ ΜΑΓΝΗΤΙΚΟ ΒΟΡΕΙΟ ΠΟΛΟ

ΕΝΑ Λάνκαστερ τῆς ΡΑΦ σὲ μιὰ τελευταία τοῦ ἐπιστημονικῆ ἀποστολῆς προσδιόρισε ἀκριβῶς τὴ θέση τοῦ βορείου μαγνητικοῦ πόλου, πὺν βρίσκεται, ὅπως διαπιστώθηκε, 200-300 μίλλια βορειοδυτικὰ ἀπὸ τὴ θέση πὺν τοῦ ἀποδίδαν ὡς τώρα. Ἡ ἀποστολὴ (μὲ ἀρχηγὸ τὸ σμήναρχο Μάκ Κίνλεϋ) διαπίστωσε, πὺς στὴν περιοχὴ ἐκεῖνῃ οἱ μαγνητικὲς πυξίδες τοῦ ἀεροπλάνου εἶταν σχεδὸν ἀχρηστες, πὺς ἡ βελὸν εἶχε ἀπόκλιση πάνω ἀπὸ 89 βαθμούς. Εἶταν ἀναγκασμένοι νὰ κατευθύνονται μὲ μόνο ὁδὸγὸ τὸν ἥλιο. Ἀντίθετα τὰ ραδιοφωνικὰ μηχανήματα δὲν παρουσίασαν καμιά ἀνωμαλία. Ἡ πτήση δὲν εἶταν τόσο ἐπικίνδυνῃ καὶ δύσκολῃ, ὅσο περίμεναν. Μὲ τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα τῆς ἀποστολῆς, πὺν θὰ γνωστοποιηθοῦν ἀφοῦ τὰ ἐπεξεργασθοῦν οἱ εἰδικοί, θὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ σύνταξη νέων χαρτῶν τῶν Ἀρκτικῶν περιοχῶν, καὶ θὰ διευκολυνθεῖ ἡ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν ἡπείρων μέσον τοῦ Βορείου Πόλου.

TIMES

Τὸ χιούμορ καὶ ὁ πόλεμος

Τοῦ Lester Powell

(Ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὸ London Calling)

ΤΟ ΧΙΟΥΜΟΡ σὲ καιρὸ πολέμου εἶναι πολύτιμο. Βοηθαί γιὰ νὰ κερδίσει κανένας τὸν πόλεμο. Σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα εἶχε φτάσει τὸ Γερμανικὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο, ὅταν τέλειωσε ὁ πόλεμος τοῦ 1914. Σχηματίστηκε ἡ γνώμη, πὺς τὸ χιούμορ τοῦ Βρετανοῦ Τόμ-μυ εἶχε μεγάλη σχέση μετὰ τὴ Γερμανικὴ ἥττα.

Στὸ ἐπίσημο σχετικὸ ὑπόμνημα, τὸ Γερμανικὸ ἀρχηγεῖο ἀναδημοσίευσε μιὰ γελοιογραφία τοῦ Bruce Bairnsfather σὰν τυπικὸ δείγμα γιὰ τὸ χιούμορ τοῦ Ἀγγλοῦ στρατιώτη. Ἡ γελοιογραφία δείχνει τὸν περίφημο τύπο τοῦ Bairnsfather, τὸν Old Bill καθισμένο σ' ἓνα δωμάτιο μισογκρεμισμένο ἀπὸ μιὰ ὀβίδα. Στὸν τοῖχο χάσκει μιὰ πελώρια τρύπα. Ἐνας περαστικὸς στρατιώτης τὸν ρωτᾷ: «Ποῖος ἔκαμε αὐτὴ τὴν τρύπα;»

Καὶ ὁ Old Bill ἀπαντᾷ: «Τὰ ποντίκια». Τὸ Γερμανικὸ Στρατηγεῖο αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπεξηγήσει ἀπὸ κάτω: «Σημ. Δὲν εἶταν τὰ ποντίκια, ἀλλὰ μιὰ ὀβίδα πὺν εἶχε τρυπήσει τὸν τοῖχο! !»

Φαντάζομε, πὺς τὸ ἴδιο θὰ τοὺς ἀπασχολεῖ καὶ τοῦ σημερινοῦ πολέμου τὸ Ἀγγλικὸ χιούμορ. Ἀς ρίξουμε μιὰ ματιὰ καὶ σ' αὐτό.

Ἄν κανένας πὺν τοῦ ἀρέσουν οἱ στατιστικὲς ἔκανε τὸν κόπο νὰ καταγράψει καὶ νὰ ἐξετάσει ὅλα τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ ἀνέκδοτα, πὺν κυκλοφόρησαν ἐδῶ κι' ἔξη χρόνια, θὰ παρατηροῦσε πὺς τὰ περισσότερὰ κοροϊδεύουν τὰ ἐπίσημα πρόσωπα καὶ τὶς ἀρχές. Φαίνεται πὺς τὸ Βρετανικὸ χιούμορ ἔχει ἀδυναμία σὲ τέτοια ἀστεῖα. Ὅχι γιὰτὶ αὐτὸ τοὺς κάνει νὰ αἰσθάνονται λιγότερο βαρεῖα τὴν πειθαρχία, μὰ ἔτσι, ἀπὸ παράδοση. Ὁ Ἀγγλὸς εὐχαριστιέ-

*Ὁ γελοῦς καὶ ὁμηλικὸς στρατιώτης: Ποῖος ἔκαμε αὐτὴ τὴν τρύπα;
*Ὁ βαρεστημένος συνάδελφος: Τὰ ποντίκια.

ται να κοροϊδεύει όλες τις μορφές της εξουσίας. Στις αρχές του πολέμου ευνουούμενος στόχος ήταν η λογοκρισία. Με επιτυχία είχαν μιμηθεί τα προσεκτικά και επιφυλακτικά εκείνα επίσημα ανακοινωθέντα, που δημοσίευε το Γενικό Στρατηγείο. Είταν έτσι διατυπωμένα, που με ένα περισπούδαστο ύφος δεν σου έλεγαν απολύτως τίποτα. Η μίμηση έλεγε: «Έχθρικά αεροπλάνα βομβάρδισαν χθές τη νύκτα μία πόλη στη Νότιο Αγγλία. Δυό άτομα έλαφρώς σκοτώθηκαν». Και τούτη η παρωδία για εβδομάδες διασκέδαζε τους στρατιώτες.

Οι ψυχολόγοι στάθηκαν χαρακτηριστικοί στόχοι των άστείων τούτου του πολέμου. Είχαν γίνει λίγο ένοχλητικοί για το κοινό και τούτο είναι ένας σίγουρος τρόπος για να προκαλέσεις κοροϊδεΐες στην Αγγλία. Φαίνεται πως η ψυχολογική μέθοδος που μεταχειρίζονται τώρα τελευταία για την πρόσληψη υπαλλήλων έβαλε σε μεγάλο πειρασμό τους Άγγλους. Η πιο νόστιμη σχετική ιστορία είναι το ανέκδοτο για το Στρατηγό και τη γραμματέα του. Ο Στρατηγός — ένας τύπος του στρατιωτικού γραφείου — έχει μείνει για λίγο καιρό χωρίς γραμματέα. Μια μέρα τηλεφώνησε στην αρμόδια υπηρεσία για να μάθει τί γινόταν αυτό το ζήτημα. Ο υπάλληλος του είπε: «Στρατηγέ μου, ο ψυχολόγος μας θα εξετάσει σε λίγο ένα - δυό υποψήφιες. Αν θέλετε έλατε να παρακολουθήσετε την εξέταση». Σε λίγο ο ψυχολόγος έλεγε στο στρατηγό, πως η μέθοδός του είναι πολύ απλή, παιδικά απλή μάλιστα. Φώναξε μέσα την πρώτη κοπέλλα και της είπε απότομα: «Πόσο κάνει δύο και δύο;» Η κοπέλλα απάντησε άμέσως: «Τέσσερα». Ο ψυχολόγος την ευχαρίστησε και φώναξε τη δεύτερη. «Πόσο κάνει δύο και δύο;» τη ρώτησε. Η κοπέλλα σκέφθηκε μια στιγμή, γιατί υποψιαζόταν κάποια παγίδα, και είπε: «Είκοσι δύο». «Έφυγε κι' αυτή και ήρθε η τρίτη και τελευταία. «Πόσο κάνει δύο και δύο;» ρώτησε ο ψυχολόγος. Η κοπέλλα απάντησε: «Τέσσερα, αλλά μπορεί να είναι και είκοσι δύο». «Όταν βγήκε έξω, ο ψυχολόγος είπε στο Στρατηγό: «Όλα αυτά είναι αποκαλυπτικά. Η πρώτη έχει ένα κοινό μυαλό. Γι' αυτήν δυό και δυό κάνει πάντα τέσσερα. Η δεύτερη όμως έχει φαντασία. σκέφθηκε ότι μπορεί να κάνει και είκοσι δύο. Η τρίτη συνδυάζει τα δύο. Είναι πρακτική μ' έχει και φαντασία. Φαίνεται πως θα είναι πολύ καλή γραμματέας. Λοιπόν εσείς ποιάν προτιμάτε, Στρατηγέ μου;» Και ο Στρατηγός απάντησε χωρίς δισταγμό. «Θα πάρω εκείνη την ξανθούλα».

Οι αεροπορικές επιδρομές έδωσαν αφορμή σε πολλά ανέκδοτα. Η επιμονή που έχουν οι Άγγλοι να βρίσκουν κάτι άστείο σε όλα τα πράγματα ξεπήδησε και μέσα απ' αυτό το όργιο της καταστrophής. Μερικά από τούτα τα ανέκδοτα ήταν σχεδόν μακάβρια. Το

Βρεταννικό χιούμορ γενικά αγαλιάζει κάθε εκδήλωση της ζωής και δε δειλιάζει να φτάσει και ως το θάνατο. Ο Άγγλος άστειεύεται ελεύθερα, πλατειά. Το χιούμορ σε τούτα τα νησιά πολλές φορές δε χαρακτηρίζεται από πολύ μεγάλη λεπτότητα.

Ένα καλό ανέκδοτο που άκουσα με θέμα τους βομβαρδισμούς, πιστεύω πως είναι αληθινό. Μου το είπε ένας καλός τύπος χορτατζή, ένας Λονδρέζος σωφέρ. Ένα βράδυ γύριζε σπίτι του την ώρα μιας επιδρομής. Γύρω έπεφταν βόμβες και βροντούσαν κανόνια. Οι δρόμοι ήταν έρημοι. Οι Λονδρέζοι πολύ σοφά συλλογίστηκαν, πως οι δρόμοι εκείνη την ώρα δεν ήταν κατάλληλοι για περίπατο. Ο σωφέρ προχωρούσε κρατώντας σφιχτά το βολάν. Η καρδιά του χτυπούσε δυνατά. Ομολόγησε πως δεν αισθανόταν και πολύ ευχάριστα. Καθώς έστριβε από τη γωνία του Χάιντ Πάρκ μια ψηλή μορφή ξεπρόβαλλε μπροστά του μέσα απ' το σκοτάδι. Αναγκαστικά σταμάτησε. Η ψηλή μορφή ήρθε κοντά του, έσκυψε και είπε με μια χοντρή φωνή. «Δε μ'ας κάνεις μια βόλτα γύρω στο πάρκο, φίλ-ράκο μου;»

Όλα τούτα είναι ιστορίες του λαού. Είναι το χιούμορ του λαού. Ξεπηδάει αυθόρμητα και δεν το κατευθύνει καμιά οργάνωση. Το ακούμε στα λεωφορεία, στις ταβέρνες, στο τραίνο, στις ούρες. Τα ανέκδοτα κυκλοφορούν από στόμα σε στόμα. Μαθαίνονται όμως τόσο γρήγορα όσο γρήγορα απλώνει η φωτιά στο ξερό χορτάρι.

Το χιούμορ είναι το τονωτικό που έχει ο λαός για το ήθικό του. Οι Άγγλοι νοιώθουν μια μεγάλη βασική αλήθεια: τίποτα δεν είναι άφορητο, όταν μπορείς να το κοροϊδεύεις. Είναι απλό μ' έχει βάθος.

Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η Έθνοφυλακή. Έχει περάσει πια στην ιστορία πως ο Βρεταννικός λαός έτρεξε να υπηρετήσει στην Έθνοφυλακή. Οι δύσκολες ώρες που πέρασε εκεί και η κουραστική δουλειά, όλα αυτά πέρασαν στην ιστορία. Και η Έθνοφυλακή βέβαια βγαλμένη από την αντίθετη πλευρά, μέσα από την Έθνοφυλακή. Την έλεγαν τις σκοτεινές εκείνες μέρες, που τίποτα φωτεινό δε βλέπαμε μπροστά μας. Και γ' η ιστορία:

Σε μια ταβέρνα του Λονδίνου ένας παλαίμαχος του περασμένου πολέμου έπινε ήσυχα τη μπύρα του. Φορούσε μια στολή της Έθνοφυλακής, που του έρχόταν αρκετά μεγάλη και έτσι δεν είχε και πολύ στρατιωτικό ύφος. Σε λίγο μπήκε μέσα ένας κομψός νεαρός στρατιώτης, κάθησε δίπλα του και παράγγειλε μια μπύρα. Κοίταξε για λίγα λεπτά το σήμα της Έθνοφυλακής του παλαίμαχου στρατιώτη, με αρκετή ανθράδα. Στο τέλος ήρθε πιο κοντά και είπε: «Έθνοφυλακή! Τί διάβολο σημαίνει πάλι αυτό;» Ο Έθνοφύλακας γύρισε κοίταξε το στρατιώτη προσεκτικά από πάνω ως κάτω, ήπιε μια γου-

λιά μπύρα και είπε με όση περιφρόνηση χρειάζονταν. «Τί σημαίνει Έθνοφυλακή; Θα σου το πω φίλε μου. Έσένα και τους φίλους σου σε ρίξανε στη θάλασσα στην Δουνκέρκη, σε ρίξανε στη θάλασσα στην Ελλάδα, το ίδιο και στην Κρήτη. Η Έθνοφυλακή είναι εδώ για να φροντίσει να μη σās ρίξουν στη θάλασσα και σε τούτη τη χώρα».

Όλες αυτές οι ιστορίες που σās διηγήθηκα δείχνουν μόνο τη μιὰ πλευρά του Άγγλικου χιούμορ. Τούτη η πλευρά είναι σαν ένα μικρό, βρώμικο σχολιαρόπαιδο, που βγάζει τη γλώσσα του σ' έναν αξιοπρεπή δάσκαλο. Με τούτη τη διαφορά, πώς το σχολιαρόπαιδο βγάζει τη γλώσσα του και στον εαυτό του. Έτσι βλέπομε τους Άγγλους να κοροϊδεύουν τον ίδιο τον εαυτό τους με το ίδιο κέφι. Και ακριβώς αυτό είναι ένα σημείο, που ένας λαός σαν τους Γερμανούς βρίσκει έντελως άκατανόητο. Οι Γερμανοί είναι άνθρωποι που παίρνουν τον εαυτό τους στα σοβαρά σε βαθμό απελπιστικό. Δεν άστειεύονται ποτέ με τον εαυτό τους, και έτσι φυσικά δεν μπορούν να καταλάβουν πώς μπορεί άλλοι να κάνουν κάτι τέτοιο.

Οι άνοητες απαιτήσεις των Νάζι δεν έφυγαν βέβαια την κοροϊδεΐα, μὰ είναι χαρακτηριστικό πώς ο Χίτλερ και τα παληκάρια του δεν στάθηκαν ικανοί να εμπνεύσουν όσο θα περιμένετε. Οι χιουμορίστες καλλιτέχνες μας ήταν εκείνοι, που γελοιοποίησαν πιδό πολύ τους Γερμανούς. Οι σκιτσογράφοι εκμεταλλεύθηκαν πέρα για πέρα τα κωμικά στοιχεία των Νάζι. Τις μεγαλύτερες επιτυχίες τις είχε ο Giles του Daily Express. Οι χοντροκαμωμένοι πιθηκόμορφοι Γερμανοί του φαίνεται πώς αντιπροσωπεύουν ακριβώς την ιδέα του κοινού Άγγλου για τους ναζίδες.

Άκουσα και ένα ανέκδοτο για τον Χίτλερ, που αξίζει να το αναφέρω. Είχε κυκλοφορήσει ακριβώς μόλις άρχισε η μεγάλη Ρωσική άντεπίθεση. Ο Χίτλερ έδιωξε τον Μάνσταϊν και πήρε τη θέση του. Ο στρατάρχης λοιπόν μιλάει με τον Φούρτβεγκλερ, το Γερμανό διευθυντή ορχήστρας. Ο μαέστρος λυπάται για τη δυσμένεια του στρατάρχη και θέλει να μάθει την αιτία. Και ο Μάνσταϊν λέει με πίκρα: «Αν ο Χίτλερ ήξερε να παίζει φουσαρόνικα, ούτε σὺ θὰ εξακολουθούσες να διευθύνεις ορχήστρες.»

Όσο το συνοπτικό μου αυτό άρθρο δὲ θὰ συμπληρωθεῖ ἂν δὲν ἀναφέρω τὸν Nathaniel Gubbins, χιουμορίστα τοῦ Sunday Express. Ἡ στήλη του «Sitting on the Fence» κάθε ἑβδομάδα ἔιταν μιὰ ἀπόλαυση γιὰ τοὺς ἀναγνώστες.

Κατὰ τὴ γνώμη μου ὁ Nat Gubbins ἀντιπροσωπεύει καλύτερα ἀπὸ ὅλους τὸ Βρεταννικὸ πολεμικὸ χιούμορ. Τὸ χιούμορ του εἶναι τὸ χιούμορ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου, που ἔχει χίλιες δυὸ σκοτοῦρες, τοὺς φόρους, τὴν ὑπηρεσία του στὴν Ἐθνοφυλακή, τὴ συσκότιση,

τὴν ἀναιμικὴ πολεμικὴ μύρα, τὰ τρόφιμα καὶ τὰ ρούχα τοῦ δελτίου καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλους περιορισμούς. Ὁ Gubbins τὸν δείχνει ὅπως πραγματικὰ εἶναι. Γκρινιάζει καὶ παραπονιέται, πάντα ὅμως τὰ βγάζει πέρα καὶ κάνει ἐκεῖνο που πρέπει. Ὁ Gubbins δὲ χαρίζει τίποτα, δὲν προσπαθεῖ νὰ δώσει αἴγλη ἢ ρομαντισμὸ στὸ Βρεταννικὸ χαρακτήρα. Καὶ δὲν κοροϊδεύει μόνο τὸν κοινὸ Ἑγγλέζο, μὰ ἀπλώνεται καὶ στὰ ψηλὰ σκαλιά. Κάποτε δημοσίευε ἓνα φυλλάδιο «Τὸ μεταπολεμικὸ Κοινοβούλιο» καὶ κεῖ ἔγραφε σατυρικὰ ἄρθρα γιὰ τὶς ἐκλογές τοῦ 1960. Τοῦ ἄρεσε πολὺ νὰ κοροϊδεύει τὴν ἐπιείκεια που ἔδειξαν δῆθεν οἱ Σύμμαχοι γιὰ τοὺς Γερμανοὺς ἡγέτες. Στὸ φανταστικὸ Κοινοβούλιο τοῦ 1930 που παρουσιάζει ὁ Gubbins, οἱ βουλευτὲς ζητοῦν τακτικὰ νέα γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ Χίτλερ καὶ τῆς συντροφιάς του, που ζοῦν προστατευμένοι ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Κανένα δὲν προσβάλλει τούτη ἡ σάτυρα, γιατί δὲν εἶναι μόνο ὁ χιουμορίστας, που φοβᾶται μήπως δείξουμε ἐπιείκεια γιὰ τοὺς Γερμανοὺς ἐγκληματίες. Εἶναι ἓνα ζήτημα που χρειάζεται προσοχή.

Τὸ πολεμικὸ μας χιούμορ ἔχει ἀπήχηση καὶ στὴν πολιτικὴ, γιατί δείχνει τί σκέπτεται ὁ κοινὸς ἄνθρωπος γιὰ τὰ διάφορα γεγονότα καὶ τὸ χειρισμὸ τῶν ὑποθέσεων. Αὐτὸ συχνὰ ἔχει σωτήρια ἀποτελέσματα. Ξέρω ἓναν περίφημο ὑπουργό, που εἶναι πολὺ εὐαίσθητος γιὰ ὅσα ἀστεῖα λένε γιὰ κείνον καὶ τὸ Ὑπουργεῖο του. Κάθε πρῶι που πάει στὸ γραφεῖο του ζητάει νὰ μάθει τὶς τελευταῖες χιουμοριστικὲς ιστορίες. Ὅ,τι μάθει τὸ παίρνει στὰ σοβαρά, καὶ τοῦτο δείχνει πὺς εἶναι πολὺ γνωστικός.

Ὅπως θὰ εἶδατε, τὸ πολεμικὸ μας χιούμορ ἀπλώνεται σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Εἶναι σὰν ἓνας σάκος γεμάτος ἀνακατωμένα πράγματα, τόσο ἀνακατωμένα που, φαντάζομαι, ἂν μερικοὶ σοβαροὶ Γερμανοὶ καταπιαστοῦν πάλι νὰ τὸ ἀναλύσουν θὰ βρεθοῦν πολὺ μπλεγμένοι καὶ θὰ παρατήσουν τὴ δουλειά. Καὶ καλὰ θὰ κάνουν. Ὑστερα ἀπὸ τὸν περασμένο πόλεμο ἔβγαλαν τὸ συμπέρασμα πὺς τὸ Βρεταννικὸ χιούμορ εἶχε κι' αὐτὸ μιὰ συμβολὴ στὴ νίκη τῶν Συμμάχων.

Ἄν ἔιταν δυνατό νὰ φτάσουν στὸ συμπέρασμα, πὺς ἀφοῦ δὲν ἔχουν ἐκεῖνοι χιούμορ, δὲν μποροῦν νὰ κερδίζουν τοὺς πολέμους, τότε ἴσως θὰ μπορούσαν νὰ κάτσουν φρόνιμα καὶ νὰ ζήσουν εἰρηνικά.

Τὸ πρόβλημα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης

Τοῦ Sir J. A. R. MARRIOT

(Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ Fortnightly)

ΛΕΓΟΝΤΑΣ «Κεντρικὴ Εὐρώπη» σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο ἐννοοῦμε τὴν παλιὰ Αὐτοκρατορία τῶν Ἀψβούργων μὲ τὰ κράτη ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν, τὴν Αὐστρία, τὴ Βοημία καὶ τὴν Οὐγγαρία στὰ ὅρια τοῦ 1914.

Ἡ Αὐτοκρατορία αὐτὴ ἀποτελέσει γιὰ τέσσερις τουλάχιστον αἰῶνες τὸ βᾶθρο τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Τὸ 1914 ὅμως τὸ βᾶθρο εἶχε ἀρχίσει πιά νὰ σαπίζει, ὥστε νὰ δικαιολογεῖ τὸν Λόυντ Τζῳρτζ, ποὺ τὸ εἶχε ἀποκαλέσει «ἐρείπιο». Τὰ εἰκοσιπέντε χρόνια κρίσεων, ποὺ προκάλεσαν τὰ διάδοχα κράτη, ἐπιβάλλουν νὰ ξαναδοῦμε τὸ ὅλο πρόβλημα. Μιὰ σύντομη ἱστορικὴ ἀνασκόπηση θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ λύσουμε μερικὰ ἀπὸ τὰ ζητήματα ποὺ προκαλοῦν τόση σύγχυση στὸ θέμα αὐτό.

Τὸ 1273 ἡ ψήφος τῶν ἑπτὰ ἐκλεκτόρων τῆς Ἀγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας δόθηκε στὸν Ροδόλφο, κόμητα τοῦ Habsburg καὶ ἡγεμόνα τῆς Ἀλσατίας. Διᾶλεξαν αὐτὸν τὸν ὑποψήφιο, γιατί δὲν εἶχε μεγάλες ἐδαφικὲς κτήσεις καὶ εἶταν σὰν προσωπικότητα ἄγνωστος. Μὲ τὴν ἐκλογὴ αὐτὴ ἄρχισε μιὰ καινούρια φάση στὴν ἱστορία τῆς Γερμανίας, ἂν ὄχι τῆς Εὐρώπης. Δυὸ χρόνια μετὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ ὁ Ροδόλφος νίκησε καὶ σκότωσε τὸν Ὁττοκαρ, βασιλεῖα τῆς Βοημίας, καὶ τὸ 1279 ἔδωσε στοὺς γιουὺς τοῦ Ἀλβέρτο καὶ Ροδόλφο τὶς χῶρες, ποὺ εἶχε κατακτήσει μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὰ Δουκάτα τῆς Αὐστρίας καὶ Στυρίας. Τὰ Δουκάτα αὐτὰ ἀπέτελεσαν τὸν πυρῆνα τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ἀψβούργων. Σ' αὐτὰ προσέθηκε στὸ 14ον αἰῶνα ἡ Καρινθία καὶ ἕνα τμήμα τῆς Καρνιόλας (1335), τὸ Τιρόλο (1363) καὶ τμήματα τῆς Ἰστρίας μὲ τὴν Τεργέστη.

Τὰ στέμματα τῆς Βοημίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας τὰ ἀποκτήσαν οἱ Ἀψβούργοι μὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐπιτυχημένους γάμους τῆς οἰκογενείας τους στὸ 16ον αἰῶνα. Τὸ αὐτοκρατορικὸ ἀξίωμα εἶχε γίνεи πιά κληρονομικὸ γιὰ τὴ δυναστεία τῶν Ἀψβούργων, καὶ δὲν παραβιάστηκε παρὰ μιὰ μόνον φορὰ (1740) καὶ πάλι μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὸ σύζυγο τῆς Μαρίας-Θηρεσίας, βασίλισσας τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας καὶ Ἀρχιδούκισσας τῆς Αὐστρίας. Τὸ 1521 ὁ Φερδινάνδος, ὁ μοναδικὸς ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορα Καρόλου Ε',

παντρεύτηκε τὴν Ἄννα, κόρη τοῦ Λαντισλαύου, βασιλιᾶ τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας. Ὁ ἄκλειρος ἀδελφὸς τῆς Ἄννας, Λουδοβίκος, διάδοχος τῶν δυὸ στεμμάτων τοῦ πατέρα του, σκοτώθηκε στὸ Μοχάτς (1526), ὅπου ὁ Σουλτάνος Σουλεϊμὰν θέρωσε τὸ ἄνθος τῆς Μαγναρικῆς ἀριστοκρατίας, καὶ προσάρτησε στὴν Τουρκικὴ Αὐτοκρατορία ὅλη σχεδὸν τὴν Οὐγγαρία. Ὁ Φερδινάνδος, ποὺ εἶταν κιόλας Ἀρχιδούκας τῆς Στυρίας, Καρινθίας καὶ Καρνιόλας στέφθηκε βασιλεῖα τῆς Βοημίας, καὶ ὕστερα ἀπὸ δώδεκα χρόνια νομιμοποίησε καὶ τὴν κατοχὴ τῆς μὴ τουρκοκρατουμένης Οὐγγαρίας καὶ τῆς Κροατίας.

Ἀπὸ τὰ στέμματα τοῦ Αὐτοκράτορα Φερδινάνδου τὸ παλαιότερο—καὶ γιὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἴσως τὸ σπουδαιότερο—εἶταν τὸ στέμμα τῆς Βοημίας, ποὺ περιλάμβανε τὴ Μοραβία καὶ τὴ Σιλεσία. Πολὺ νωρίτερα ὅμως ἡ Βοημία εἶχε κιόλας στειὲς σχέσεις μὲ τοὺς Γερμανοὺς τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἄν καὶ ἀρχικὰ οἱ Τσέχοι εἶχαν ἐκχριστιανισθῇ ἀπὸ Σλαῦους, ἡ Γερμανικὴ ἐπιρροὴ τοὺς ἔκανε νὰ δεχτοῦν τὸ Χριστιανισμὸ στὴ Λατινικὴ του μορφὴ. Στὸν 14ον αἰῶνα ὑποστήριξαν πολὺ τὴ διαμαρτυρόμενη κίνηση τοῦ Ἰωάννη Χοῦς—καὶ τοῦ Ἰερώνυμου τῆς Πράγας.

Στὸν 11ο κιόλας αἰῶνα ὁ Αὐτοκράτορας Ἑρρίκος Δ' εἶχε δώσει στὸ Δοῦκα τῆς Πράγας τὸν τίτλο τοῦ Βασιλιᾶ, ἂν καὶ ἡ Βοημικὴ Μοναρχία ἔγινε ὕστερα αἰρετὴ. Ὁ Αὐτοκράτορας Κάρολος Δ' (1346-1378) εἶταν ὁ πρῶτος βασιλεῖα τῆς Βοημίας, καὶ ἔκανε τὸ βασιλεῖο του πνευματικὰ καὶ πολιτικὰ τὸ ἰσχυρότερο κράτος τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Στὸ τέλος τοῦ 14ου αἰῶνα οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ H. A. L. Fisher «δέχτηκαν νὰ διευθετοῦνται οἱ ὑποθέσεις τους στὴ Βοημικὴ πρωτεύουσα τῆς Πράγας», ποὺ δὲν εἶταν μόνον ἡ ἔδρα τῆς κυβέρνησης, ἀλλὰ εἶχε καὶ ἕνα Πανεπιστήμιο, ποὺ συναγωνίζεταν τὰ Πανεπιστήμια τῆς Βολωνίας καὶ τῶν Παρισίων.

Ὅταν πέθανε ὁ Βασιλεῖα Βέντσλ Δ' (1419), ὁ ἀδελφὸς του Σιγισμόνδος, Αὐτοκράτορας καὶ Βασιλεῖα τῆς Οὐγγαρίας διώχτηκε ἀπὸ τὴ Βοημία. Τὸ στέμμα προσφέρθηκε στὸ Βασιλεῖα τῆς Πιλωνίας, ποὺ τὸ ἀρνήθηκε. Ἡ εὐκαιρία νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ μεγάλη σλαβικὴ συνομοσπονδία πῆγε ἔτσι χαμένη.

Ἡ Τσεχικὴ ἐπανάσταση ἔφτασε τὸ κορύφωμά της μὲ τὰ γεγονότα, ποὺ προκαλέσαν (1617-19) τὸν Τριακονταετὴ Πόλεμο. Οἱ Βοημοί, ποὺ ἀνάμεσά τους οἱ Καθολικοὶ εἶταν μόνον μιὰ μικρὴ μειοψηφία, εἶχαν ἐπιτύχει νὰ πάρουν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Ροδόλφο τὸν Βασιλικὸ Βοημικὸ Χάρτη (Majestätsbrief), ποὺ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἐξασφάλιζε στοὺς Βοημοὺς τὴν ἐλεύθερη ἐξάσκηση τῆς θρησκείας τους. Μὲ τὴν προστασία του ζητήθηκε ἀπὸ τὴ Βουλὴ, ποὺ ἐπίμονα διατηροῦσε τὴν ἀρχὴ τῆς αἰρετῆς βασιλείας, νὰ δεχθεῖ γιὰ βασιλεῖα τὸ Φερδινάνδο τῶν Ἀψβούργων (τὸν μετέπειτα Αὐτοκρά-

μικῶν, καὶ μιὰ μικτὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ 120 πρόσωπα θὰ ἐκπροσωποῦσε τὰ δυὸ κοινοβούλια.

Αὐτὴ ἡ ρύθμιση, ἂν καὶ δὲν εἶταν βέβαια καθαρὰ ὁμοσπονδιακὴ λύση, εἶταν πάντως μιὰ πρόοδος συγκριτικὰ μὲ τὴν ἀπλὴ προσωπικὴ ἔνωση, πού εἶταν ὁ μόνος σύνδεσμος ἀνάμεσα στὴν Αὐστρία καὶ τὴν Οὐγγαρία ἐπὶ αἰῶνες, καὶ εἶταν πάντως προτιμότερη παρὰ ἡ ἀπορρόφηση τῆς Οὐγγαρίας ἀπὸ τὴν Αὐστρία. Ὁ συμβιβασμὸς αὐτός, ἱκανοποιητικὸς γιὰ τὴν Οὐγγαρία καὶ παραδεκτὸς γιὰ τὴν Αὐστρία, κράτησε ὥς τὸ 1918, μὰ δὲν μπορούσε νὰ ἀποτελέσει ὁπωσδήποτε διαρκὴ λύση γιὰ τὸ πρόβλημα πού ἀντιμετώπιζε ἡ Αὐτοκρατορία τῶν Ἀψβούργων σὰ σύνολο. Σήμαινε στὴν πραγματικότητά μιὰ Γερμανομαγαυρική κυριαρχία πάνω σ' ὅλες τὶς διαφορὲς ἐθνικότητες, πού ἀποτελοῦσαν τὴν Αὐτοκρατορία τῶν Ἀψβούργων. Ἡ στάση τῶν δυὸ κυριάρχων λαῶν χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ παρατήρηση, πού λένε πὼς ἔκανε ὁ Beust στὸν Deak τότε: «Προσέχετε σεῖς τοὺς βαρβάρους σας, καὶ μεῖς θὰ προσέχουμε τοὺς δικούς μας». Δυστυχῶς γιὰ τοὺς κυριάρχους οἱ «βάρβαροι» εἶταν περισσότεροι. Ἀπὸ τὰ 51 ἑκατομμύρια ὑπηκόων τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ τὰ 30 ἑκατομμύρια τουλάχιστον εἶταν Σλαῦοι. Ἡ δυσκολία αὐτὴ αὐξήθηκε ἀκόμη περισσότερο τὸ 1908, ὅταν ἡ Αὐστρία προσάρτησε τὶς Σλαβικὲς περιοχὲς τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης.

Ὁ Φραγκίσκος Φερδινάνδος, διάδοχος τῆς Αὐстроουγγρικής Αὐτοκρατορίας, κατάλαβε αὐτὴ τὴν ἀλήθεια. Ἵσως ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν Τσεχικὴ ἀριστοκρατία, ἀπὸ τὴν ὁποία καταγόταν καὶ ἡ γυναῖκα του, ὁ Ἀρχιδούκας σκόπευε νὰ δώσει στοὺς Σλαῦους ἴση θέση, καὶ νὰ μεταβάλλει τὴ δυνάμει Αὐτοκρατορία του σὲ τριαδική. Τὸ ἂν οἱ προθέσεις του αὐτὲς τοῦ κόστισαν τελικὰ τὴ ζωὴ, μένει ἔνα ἀπὸ τὰ ἄλυτα μυστήρια τῆς ἱστορίας.

Οἱ δολοφόνοι, πού τὸν σκότωσαν στὸ Σεράγιεβο στὶς 28 Ἰουνίου 1914, εἶταν Σλαῦοι, ὅπως ἐπίσης εἶταν καὶ τὰ μέλη τῆς μυστικῆς ὁργάνωσης, πού σχεδίασε τὴ δολοφονία. Μὰ ἡ γνωστὴ ἀντιπάθεια πού αἰσθάνονταν οἱ πολιτικοὶ κύκλοι τῆς Βιέννης καὶ τῆς Βουδαπέστης γιὰ τὸν Ἀρχιδούκα ἔδωσε λοβὴ σὲ ὑπόνοιες, πού εἶτε εἶναι βάσιμες εἶτε ὄχι, πάντως δὲν διαλύθηκαν ποτέ.

Ὅπωςδήποτε ἡ δολοφονία τοῦ Ἀρχιδούκα ἐπισφράγισε τὴ μοῖρα τῆς δυναστείας του. Μετὰ τὴν κατάρρευση τῆς Γερμανίας τὸ Νοέμβριο 1918 δὲν ἄργησε τὸ τέλος. Σὲ λιγότερο ἀπὸ μιὰ βδομάδα ὁ Αὐτοκράτορας Κάρολος τῆς Αὐστρίας παραιτήθηκε καὶ σχηματίστηκαν δημοκρατίες στὴ Βιέννη, στὴν Πράγα καὶ στὴ Βουδαπέστη. Οἱ Σύμμαχοι στὸ Παρίσι δὲν εἶχαν παρὰ νὰ ἀναγνωρίσουν τὰ τετελεσμένα γεγονότα, νὰ καθορίσουν σύνορα καὶ νὰ ὑπογράψουν συνθήκες εἰρήνης μὲ τὴν Αὐστρία, τὴν Οὐγγαρία καὶ τὸ νεογέννητο

κράτος, πού μὲ τὸ ὄνομα Τσεχοσλοβακία περιλάμβανε τὸ ἱστορικὸ βασίλειο τῆς Βοημίας, τὴ Μοραβία, τὴν Αὐστριακὴ Σιλεσία, τὴ Σλοβακία καὶ τὴν Καραπαθορουνθία. Οἱ δυὸ τελευταῖες ἐπαρχίες ἀποσπάστηκαν ἀπὸ τὴν Οὐγγαρία, οἱ ἄλλες ἀπὸ τὴν Αὐστρία.

Ἡ Τσεχοσλοβακία παρουσιάζει χίλια δυὸ προβλήματα. Ἡ θέση της καὶ οἱ σκοποὶ της κρίνονται πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς φίλους ἢ τοὺς ἐπικριτὲς της. Ἐνας εἶχε τὴ γνώμη πὼς ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι «σὰ μιὰ μεγάλη μπανάνα», ἕνας ἄλλος τὴ θεώρησε «ἀντίθετη πρὸς τὰ διδάγματα τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας, τῆς οἰκονομικῆς, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς κοινῆς λογικῆς». Ἐνας τρίτος — ὀρμητικότερος — τὴν ἀποκάλεσε «μιὰ ἐλεεινὴ ὑπόθεση, πού δημιουργήθηκε ἀπὸ τὰ συντρίμματα τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων» καὶ δήλωσε πὼς «ἡ μόνη ἐλπίδα της νὰ ἐπιζήσει εἶναι ἡ ἀσημότητά της». Ὁ κ. Ε. Η. Carr, ἕνας λιγότερο προκατειλημμένος μελετητής, δήλωσε πὼς «ἀπ' ὅλα τὰ κράτη τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι τὸ πιὸ ἐτερόκλητο καὶ ἀπὸ στρατιωτικὴ ἀποψη τὸ πιὸ τρωτό». Ἐνισχύεται στὶς ἀπόψεις του ἀπὸ τὸν κ. Harold Butler, πού γράφοντας μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ γνώση καὶ σοφία του ἀποκαλεῖ τὸ Τσεχοσλοβακικὸ πρόβλημα «τὸ δυσκολότερο ἀπ' ὅλα». Ἡ πρώτη προσπάθεια νὰ διαμορφωθεῖ ἀπὸ τὸ μακρόστενο αὐτὸ κράτος μιὰ ἐθνικὴ ὀντότητα θὰ ἀπαιτήσῃ ὁπωσδήποτε πολὺ καιρό. «Τὸ πρόβλημα κυρίως εἶναι νὰ φτάσῃ τὸ ἐπίπεδο τῆς ζωῆς καὶ τῆς μόρφωσης τῶν Σλοβάκων στὸ ὕψος τοῦ ἐπιπέδου τῶν Τσέχων». Μὰ προσέθεσε: «Δῶρα, πού προέρχονται ἀπὸ ἕναν ἐξυπνότερο καὶ ἀνώτερο συγγενή, σπάνια ἐκτιμῶνται ὅσο ἀξίζουν». Τὰ δῶρα εἶναι βέβαια ἀναμφισβήτητα. Ἡ Τσεχικὴ ὑπαλληλία ἔδωσε στοὺς Σλοβάκους πολιτικὴ ἐλευθερία, περίφημα σχολεῖα καὶ νοσοκομεῖα, κοινωνικὴ νομοθεσία καὶ ἀγορικὴ μεταρρύθμιση, πού δὲν τὰ εἶχαν οὔτε καν ὀνειρευτῇ στὸν καιρὸ τῆς Οὐγγρικής κυριαρχίας. Κι' ὅμως ἡ συνεργασία τους εἶταν δύσκολη, καὶ ἂν ἡ Τσεχοσλοβακία ἀναδιοργανωθεῖ στὸ μέλλον, αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ σὲ ὁμοσπονδιακὴ καὶ ὄχι ἐνωτικὴ βάση. Τὸ ὁμοσπονδιακὸ αὐτὸ κράτος θὰ μπορούσε, ἂν βρισκόταν σὲ οἰκονομικὴ ἀνάγκη, νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς πού ἔχει, ὑποχρεώνοντας τους νὰ μεταναστεύσουν στὸ Ράιχ. Ἐνὰ τέτοιο κράτος θὰ εἶταν ἴσως περισσότερο μετριοπαθὲς καὶ συνδιαλλακτικότερο πρὸς τοὺς γείτονές του ἀπὸ τὸ δημιούργημα τοῦ Μάξουελ καὶ τοῦ Μπένες. Ἀναμφισβήτητα πάντως τὸ «δημιούργημα» αὐτὸ ἀξίζει τὸ ἐγκώμιο, πού τοῦ ἔπλεξε ὁ κ. Bernard Newmann, πού γνωρίζει τὰ πράγματα ἀπὸ πρῶτο χέρι: «Ἀπ' ὅλα τὰ κράτη, πού δημιουργήθηκαν μὲ τὶς συνθήκες τῆς εἰρήνης τοῦ 1919, κανένα δὲν ἐδικαιολόγησε τόσο ἀπόλυτα τὴν ὑπαρξὴ του ὅσο ἡ Τσεχοσλοβακία. Ἡ χώρα αὐτὴ εἶναι μιὰ ὁαση ἐλευθερίας». Αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀλήθεια, μὰ δὲν ἀναιρεῖ τίς

μεγάλο μέρος από Ρουμάνους, και ενσωματώθηκε στην Ούγγαρία με τη συνθήκη του Κάρλοβιτς το 1699. Για χρόνια διοικήθηκε σαν ξεχωριστό τμήμα από τους Αψβούργους και τελικά ενώθηκε με την Ούγγαρία το 1867. Η Τρανσυλβανία δεν αισθανόταν ικανοποίηση από την επικυριαρχία της Βουδαπέστης. Δεν είναι όμως και μια φυλετικά ομοιογενής χώρα. Από τα 4 294 000 περίπου κατοίκους μόνο 2 300.000 είναι Ρουμάνοι. Οι Μαγυάροι είναι περίπου 1.475.000, ενώ οι ανώτερες τάξεις είναι Γερμανοί στην καταγωγή και στη σκέψη. Το 1919 η Τρανσυλβανία δόθηκε στη Ρουμανία. Αλλά το 1940 ύστερα από συνεχή πίεση της Βουδαπέστης ο Άξονας υποχρέωσε τη Ρουμανία να παραχωρήσει περίπου δύο τρίτα της Τρανσυλβανίας με το μισό περίπου πληθυσμό στην Ούγγαρία. Πρέπει να εξετάσουμε, αν πραγματοποιηθεί ή δημοσπονδία, κατά πόσον αυτή ή λύση μπορεί να γίνει δεκτή ή πια άλλη λύση να δοθεί. Μπορεί η Ούγγρική Τρανσυλβανία να αποτελέσει ιδιαίτερο μέλος της δημοσπονδίας ή ακόμη καλύτερα το σύνολο της Τρανσυλβανίας να αποτελέσει κράτος της δημοσπονδίας. Παρόμοιο και πιο περίπλοκο ακόμη πρόβλημα παρουσιάζεται στο Βανάτο. Πρέπει όμως να δεχτούμε πως η Κροατία, αν και δεν είναι ικανοποιημένη από την ένωσή της με τη Γιουγκοσλαβία, δε θα αποσπαστεί από τη Γιουγκοσλαβία, που επίσης ίσως αποτελέσει δημοσπονδιακό κράτος. Μα αυτό είναι άλλο θέμα.

Τελικά μένει η Αυστρία. Δεν μπορούμε να φαντασθούμε, πως θα επιστρέψει στην αξιοθρήνητη κατάσταση του 1919, όπου κατά την επιτυχή έκφραση του κ. Butler «είταν ένα αποστεωμένο σώμα με τεράστιο κεφάλι χωρίς μέλη». Μα τότε ποιά είναι η λύση; Την προσάρτηση ίσως την ήθελαν οι Αυστριακοί στο 1919, αλλά τώρα είναι μια κακή ανάμνηση, που πρέπει να σβήσει. Πολύ προτιμότερο είναι να αποτελέσει η Αυστρία τον πυρήνα της νέας δημοσπονδίας με την ελπίδα, πως η Βιέννη θα ανακτήσει πάλι τη θέση της και θα ξαναγίνει η πιο γοητευτική πρωτεύουσα της Ευρώπης. Είναι πάντως αλήθεια, πως η Αυστροουγγρική μοναρχία ήταν, όπως είπε κάποιος, σαν ένα «δμορφο παλιό βιζο, που δεν καταλαβαίνεις την αξία του, ώσπου πέφτει και σπάει σε χίλια συντρίμματα». Μα δεν πρέπει να μοιρολογούμε για το σπασμένο βάζο, πρέπει να το αντι-καταστήσουμε. Αν δεχτούμε την δημοσπονδιακή αρχή, πρέπει βέβαια να προσαρμόσουμε σ' αυτήν πολλές λεπτομέρειες. Ανάμεσα στις σημαντικότερες είναι το πρόβλημα, αν θα μπορούσαν όλα τα μέλη της δημοσπονδίας να λειτουργήσουν πάνω στο ίδιο συνταγματικό πρότυπο ή αν θα μπορούσε π. χ. να συνυπάρξει μια δημοκρατική Βοημία δίπλα σε μια μοναρχική Ούγγαρία. Μα οι λεπτομέρειες δεν πρέπει να μās εμποδίζουν. Θα είναι αρκετό, αν μπορούσαμε για την ώρα να λύσουμε το βασικό πρόβλημα που παρουσιάζει η Κεντρική Ευρώπη.

Ο τάφος ενός ναύτη

Του JAMES SORLEY

(Από το Horizon, Λονδίνο)

ΚΑΠΟΙΟ Όκτωβριάτικο πρωί του περασμένου χρόνου ένα άγλημα από τριάντα ναύτες και έναν αξιωματικό αποβιβάστηκε σε ένα νησί του Αιγαίου. Το άγλημα ήταν τμήμα του πληρώματος ενός αντιτορπιλικού από κείνα, που είχαν βομβαρδίσει τα έχθρικά πυροβολεία στο νησί και είχαν υποχρεώσει τη φρουρά να παραδοθεί. Οι ναύτες ήταν από τους συνηθισμένους τύπους των παιδιών με τη γελαστή όψη και την τραχεία κουβέντα, που βρίσκονται στις εργατικές συνοικίες των Αγγλικών πόλεων. Εκείνο το πρωί ήταν ιδιαίτερα χαρούμενοι γιατί θα περνούσαν μερικές μέρες στην ξηρά.

Η προκυμαία ήταν γεμάτη κόσμο όταν γινόταν η αποβίβαση. Την ώρα που οι βάρκες πλησίασαν, μια τιμητική φρουρά ήταν παραταγμένη στο σημείο που έβγαιναν οι Άγγλοι ναύτες. Νησιώτες με Ιταλικά τοιφέκια παρουσίασαν όπλα για να χαιρετίσουν τον νεαρό αξιωματικό. Τα σκαλιά κι' η προκυμαία ήταν σπαρμένα με κλαδιά δάφνης, και οι κάτοικοι πρόσφεραν γλυκά στους Άγγλους και τους έθραναν με ροδόσταμο. Όλοι τους θεωρούσαν επισκέπτες αγαπητούς και αξίους για κάθε τιμή.

Εκείνη τη μέρα δούλευαν για να μεταφέρουν την Ιταλική φρουρά — εξικόσιους άνδρες περίπου — στα πολεμικά, που ήταν άγκυροβολημένα στον κόλπο. Ακόμα ξεφόρτωσαν αρκετούς τόννους άσπρο αλεύρι για να το μοιράσουν στους νησιώτες. Αλλά το απόγεμα, όταν ο ήλιος είχε χαθεί πίσω από τα βουνά, τα Άγγλικά πλοία σήκωσαν τις άγκυρες και σε λίγο χάθηκαν πίσω από το ακρωτήριο. Στο νησί έμεινε το άγλημα και ένας Έλληνας αξιωματικός.

Είταν το πρώτο βράδυ έδω και αιώνας τώρα, που το νησί ήταν ελεύθερο από ξένη κατοχή. Οι κάτοικοι δεν μπορούσαν εύκολα να συλλάβουν τις ανάγκες που παρουσίαζε μια τέτοια κατάσταση, και θεωρούσαν τον Άγγλο και τον Έλληνα αξιωματικό διοικητές του νησιού. Αυτοί οι δυο έπρεπε να κανονίσουν ένα σωρό ζητήματα, βοήθησαν για να σχηματιστεί μια προσωρινή διοικητική επιτροπή. Τους νόμους βέβαια κανείς δεν τους ήξερε με ακρίβεια, ωστόσο στις εξαιρετικές αυτές συνθήκες βασίλευε μια τάξη παραδειγματική.

Το αλεύρι μοιράστηκε όσο ήταν δυνατό πιο δίκαια σ' όλα τα χωριά ανάλογα με τους κατοίκους. Την επομένη της διανομής πα-

ρουσιάστηκε στο κατάλυμα του αγήματος μία αντιπροσωπεία από κάθε χωριό για να προσφέρει ωραιότατα γλυκίσματα που είχαν φτιάξει με το άσπρο αλεύρι. Αυτό είναι τυπικό παράδειγμα της στάσης που κράτησαν οι νησιώτες. Κάθε πράξη τους είχε σκοπό να εκφράσει ευγνωμοσύνη στους απελευθερωτές του νησιού τους. Ήθελαν ακόμα να δείξουν στους Άγγλους ναύτες, πώς μπορούσαν να αισθάνονται σαν στο σπίτι τους όσο καιρό θα έμεναν εκεί.

Το άγγελμα είχε εγκατασταθή σ' ένα μεγάλο κτίριο που ήταν πρώτα έδρα της Ιταλικής φρουράς. Για κάθε ένδεχόμενο υπήρχε στην πόρτα ένας φρουρός όπλισμένος με πιστόλι. Ο κανονισμός όριζε για κάθε άνδρα τέσσερις ώρες βάρδια και όκτώ ώρες ελεύθερες. Μία βδομάδα σχεδόν μετά τον έρχομό των Άγγλων, όταν γινόταν ή αλλαγή της φρουράς τα μεσάνυχτα ή καλύτερα την ώρα που ο ένας σκοπός έδινε το πιστόλι στον επόμενο έγινε ένα θλιβερό έπεισόδιο. Από αδεξιότητα, από αμέλεια, από παιχνίδι ή κι από τα τρία το όπλο εκπυρσοκρότησε. Ο καινούριος σκοπός χτυπήθηκε στην κοιλιά και πέθανε μέσα σε λίγα λεπτά.

Ο νεκρός ήταν σχεδόν παιδί. Λεγόταν James Riddell και υπηρετούσε εδώ και ένα χρόνο στο ναυτικό. Όπως μάθαμε από τα χαρτιά του είχε μία μητέρα μόνο, που κατοικούσε σε μία κομόπολη της Βόρειας Αγγλίας. Η ιστορία αυτή ήταν δραματική. Κανένας δεν έφταιγε, ίσως μόνο εκείνοι που μαθαίνουν τους νεαρούς ναύτες να μεταχειρίζονται όπλα. Ο νεκρός ναύτης μεταφέρθηκε σ' ένα δωμάτιο και τον σκέπασαν με μία κουβέρτα. Ο αξιωματικός δεν κοιμήθηκε όλη τη νύχτα. Είταν λυπημένος και σκεπτόταν πώς θα κανόνιζε την κηδεία.

Την άλλη μέρα το πρωί, όλο το νησί είχε μάθει το νέο. Μία μικρή επιτροπή παρουσιάστηκε στον αξιωματικό, για να εκφράσει τη λύπη όλων, και για να ζητήσει την άδεια να αναλάβουν οι κάτοικοι την κηδεία. Προσφέρθηκαν να ετοιμάσουν το φέρετρο και τον τάφο στο μικρό νεκροταφείο εκεί ψηλά στο ακρωτήριο, πάνω από το λιμάνι. Ακόμα θα σκάλιζαν μία πλάκα για τον τάφο, ο ιερέας θα έλεγε τη νεκρική ακολουθία και ο αρχηγός της επιτροπής θα έλεγε τον επικήδειο. Όπωςδήποτε ήταν αδύνατο να αρνηθεί κανένας μία τόσο γενναίοφρονη προσφορά ακόμα περισσότερη που το ζήτημα της ταφής απασχολούσε πολύ τον νεαρό αξιωματικό.

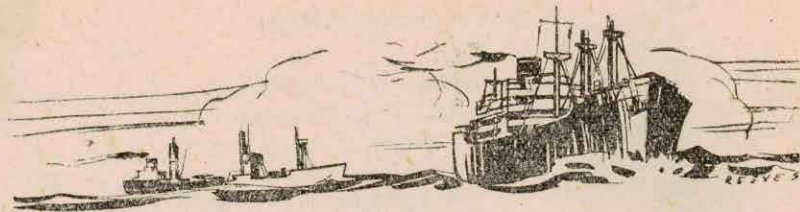
Αποφάσισαν λοιπόν να γίνει ή κηδεία σε δυο μέρες. Οι ναύτες θα έπρεπε να όρισουν εκείνους που θα σήκωναν το φέρετρο και την τιμητική φρουρά.

Το σώμα του Riddell μπήκε σ' ένα όμορφο φέρετρο, που ετοιμάστηκε την άλλη μέρα. Το πρωί της κηδείας τοποθέτησαν το φέρετρο σ' ένα καροτσάκι και το σκέπασαν με τη σημαία του Βρε-

ταννικού Ναυτικού. Όρισμένοι ναύτες τραβούσαν το καροτσάκι και οι άλλοι αποτελούσαν τη φρουρά. Από το κτίριο των Άγγλων το νεκροταφείο δεν φαινόταν. Ο δρόμος διέσχισε την κομόπολη και το λιμάνι και μετά ανηφόριζε αρκετά μέτρα. Όταν περνούσαν από την πόλη, οι ναύτες με έκπληξη τους δεν είδαν κανένα στους δρόμους, ούτε τα παιδιά. Άφησαν πίσω τους τα σπίτια και πήραν το δρόμο του νεκροταφείου. Σε λίγο σταμάτησαν το καροτσάκι και όκτώ ναύτες πήραν στους ώμους τους το φέρετρο. Μόλις προχώρησαν λίγο αντίκρουσαν το νεκροταφείο. Πλήθος κόσμου είχαν μαζεμένο εκεί. Θα είχαν αρκετές εκατοντάδες και όλοι κρατούσαν λουλούδια. Οι ναύτες κοντοστάθηκαν μία στιγμή, γιατί δεν πίστευαν τα μάτια τους. Ήξεραν πώς μία τέτοια συνάντηση σήμαινε ότι οι άνθρωποι είχαν έρθει από κάθε γωνιά του νησιού.

Η τελετή άρχισε και ο ιερέας είπε την ορθόδοξη ακολουθία. Ύστερα ο αξιωματικός του ναυτικού είπε μία σύντομη προσευχή που την είχε συνθέσει για την περίπτωση με όσες φράσεις θυμόταν από την Άγγλική νεκρική ακολουθία. Και έπειτα όλος ο κόσμος εκείνος προχώρησε με αργά βήματα και έβαλε τα λουλούδια στον τάφο του νεαρού Άγγλου. Πριν απ' αυτό όμως πλησίασε ο αρχηγός της χθεσινής επιτροπής κοντά στην επιτάφια πλάκα, όπου είχαν σκαλίσει «James Riddell, γεννήθηκε τον Μάιο του 1925, πέθανε τον Οκτώβριο, του 1944. — Requiescat in pace». Ο επικήδειος ήταν γεμάτος συγκίνηση και αξιοπρέπεια: «Αγαπητό μου παιδί, ήρθες να πεθάνεις τόσο μακριά, την ώρα που ο πόλεμος της πατρίδας σου για την προστασία της ανθρωπότητας φτάνει στο τέλος του. Πέθανες από ένα τραγικό δυστύχημα, μακριά από τους δικούς σου, σ' ένα ξένο τόπο, άγνωστο για σέ. Κι' αν είσαι όμως μακριά από την οικογένειά σου, δεν θα είσαι μόνος. Η οικογένειά σου θα είμαστε εμείς. Σου δώσαμε τάφο και θα τον τιμούμε σαν να ήσουν δικό μας παιδί. Θα σου φέρνουμε λουλούδια και θα θυμόμαστε πάντα τον Άγγλο που πέθανε στο νησί μας, όταν ήρθε να μας ελευθερώσει, όπως τόσοι άλλοι συμπατριώτες του πέθαναν σ' όλο τον κόσμο, για να ζήσει ο κόσμος όλος ελεύθερος».

Όλοι συγκινήθηκαν βαθειά με ταύτα τα λόγια. Πολλοί έκλαιγαν. Ο αξιωματικός του ναυτικού κοίταξε τα γαλανά νερά του όμορφου κόλπου που χάνονταν στον ορίζοντα των Κυκλάδων και σκέφθηκε πώς ή περιγραφή αυτής της σκηνής θα είναι άσφαλως μία παρηγοριά για την κυρία Riddell, στη θλιβερή μοναξιά του σπιτιού της στη Βόρεια Αγγλία.

Το έμπορικό ναυτικό

Του Dr. CLAIR WILCOX, καθηγητού στο Swarthmore College, U.S.A.

(Από το περιοδικό «Fortune»)

ΜΕΤΑ ΤΟΝ πόλεμο ο κόσμος θα αποκτήσει τόσο μεγάλη εμπορική ναυτιλία, όσο δεν έχει ποτέ ξαναπαρουσιαστή. Το 1939 τα πλοία 2000 τόννων και πάνω έφταναν συνολικά τα 72 εκατομμύρια τόννους. Στο διάστημα των επόμενων τριών χρόνων βυθίστηκαν πολλά απ' αυτά τα πλοία, και το 1943 μόνο τα Ένωμένα Έθνη είχαν χάσει περίπου 20 εκατομμύρια τόννους. Από κει και πέρα όμως η κομπύλη άρχισε να ανεβαίνει απότομα. Στο διάστημα των δυο τελευταίων χρόνων οι απώλειες λιγόστεψαν, και η παραγωγή ξαφνικά μεγάλωσε σημαντικά.

Είναι πιθανόν ο εμπορικός στόλος του κόσμου να φτάσει τα 90 εκατομμύρια τόννους το 1945. Και ίσως το 1946 φτάσει τα 100 εκατομμύρια τόννους.

Τα εμπορικά πλοία του κόσμου πέρασαν τώρα σε άλλα χέρια.

Πριν τον πόλεμο η Βρεταννική Αυτοκρατορία είχε 31% του παγκοσμίου τοννάζ. Στη δεύτερη θέση ήταν οι Ένωμένες Πολιτείες που είχαν τα 16%. Η Ιαπωνία είχε την τρίτη θέση, η Νορβηγία την τέταρτη και ύστερα ακολουθούσαν η Γερμανία, η Ιταλία, η Ολλανδία, η Γαλλία και η Ελλάς. Οι εμπορικοί στόλοι της Ρωσίας, της Σουηδίας, της Δανίας, ήταν σχετικά μικροί. Η Λατινική Αμερική δεν είχε παρά τα 3% του παγκοσμίου τοννάζ. Τα μισά απ' αυτά τα πλοία είχαν Παναμαϊκή σημαία, και ήταν κατά το μεγαλύτερο μέρος πετρελαιοφόρα Αμερικανικών εταιρειών.

Στο διάστημα του πολέμου αυτή η κατανομή άλλαξε. Οι απώλειες μοιράστηκαν — άνισα βέβαια — σ' όλα τα κράτη, αλλά η κατασκευή νέων πλοίων περιορίστηκε σ' ένα σχετικά μικρό αριθμό κρατών.

Πολλοί ευρωπαϊκοί εμπορικοί στόλοι έχασαν το μισό προπολεμικό τους τοννάζ ή και περισσότερο. Η Μεγάλη Βρεταννία κατα-

σκέυασε αρκετά πλοία, αλλά έχασε ακόμη περισσότερα. Το ίδιο έγινε για τη Γερμανία, την Ιταλία και την Ιαπωνία. Ενώ αυτοί οι στόλοι μικραίνουν, τα Καναδικά ναυπηγεία κατασκεύασαν 2.500.000 τόννους πλοία. Και το τοννάζ της εμπορικής ναυτιλίας των Ένωμένων Πολιτειών πενταπλασιάστηκε.

Είναι πιθανόν, πώς πριν τελειώσει ο πόλεμος οι Ένωμένες Πολιτείες θα έχουν περίπου τα δύο τρίτα του παγκοσμίου τοννάζ. Είναι πιθανόν, πώς το εμπορικό ναυτικό του Καναδά θα είναι σημαντικότερο από της Νορβηγίας. Είναι πιθανόν, πώς ο εμπορικός στόλος της Βρεταννικής Αυτοκρατορίας δεν θα εκπροσωπεί παρά μόνο 13% αντί για 31% του παγκοσμίου τοννάζ, και το συνολικό τοννάζ των ευρωπαϊκών χωρών θα κατέβει από 41% σε 14%. Η αντίθεση θα είναι ακόμη μεγαλύτερη απ' όση δείχνουν τα ποσοστά αυτά. Ο Αμερικανικός εμπορικός στόλος θα αποτελείται κατά το μεγαλύτερο μέρος του από καινούρια πλοία, ενώ τα ευρωπαϊκά πλοία θα είναι πολύ παλιά και δεν θα μπορούν να συναγωνιστούν τους Άμερικανούς.

Αυτή η νέα κατανομή του τοννάζ των εμπορικών πλοίων, αν και είναι έντυπωσιακή, θα έχει αποτελέσματα πολύ σημαντικότερα απ' αυτά που φανερώνουν οι αριθμοί. Πραγματικά ανάμεσα στα Έθνη, που έχασαν τα περισσότερα πλοία, είναι πολλά, που για να μπορέσουν να ζήσουν εξαρτώνται από την εμπορική ναυτιλία. Στις Ένωμένες Πολιτείες η εμπορική ναυτιλία δεν ήταν προπολεμικά παρά ένας δευτερεύων κλάδος.

Πάρτε για παράδειγμα τη Νορβηγία, που έρχεται πρώτη στον κατάλογο. Είναι μια χώρα όρεινη με απότομα βουνά και στενές κοιλάδες. Ο μισός πληθυσμός είναι συγκεντρωμένος στις άκρες και εξαρτάται έμμεσα ή άμεσα από το εμπορικό ναυτικό για να ζήσει. Ο προπολεμικός εμπορικός της στόλος είχε γρήγορα και γερά πετρελαιοκίνητα, και ήταν ο τέταρτος του κόσμου. Τα πλοία του δεν χρειάζονταν επιχορήγηση του κράτους. Μεγάλο μέρος των κερδών μεταβιβαζόταν στην κυβέρνηση σε μορφή φορολογίας. Τα πλοία έπλεαν κυρίως σε ξένες θάλασσες. Μόνο ένα δέκατο των πλοίων έπλεε για το Νορβηγικό εμπόριο. Τα πλοία μ' άλλα λόγια ήταν το κυριότερο είδος εξαγωγής της Νορβηγίας και αποδίδαν πάνω από το ένα τρίτο του συναλλάγματος για τις αναγκαίες εισαγωγές. Στη Νορβηγία η συμβολή του εισοδήματος της εμπορικής ναυτιλίας στο εθνικό εισόδημα ήταν 125 φορές σημαντικότερη από ό,τι ήταν στις Ένωμένες Πολιτείες. Αν η Νορβηγία δεν μπορέσει να πάρει την προπολεμική της θέση στο εμπορικό ναυτικό, τίποτε δεν θα μπορέσει να αντικαταστήσει την απώλειά της αυτή.

Κοιτάξτε τη Μεγάλη Βρεταννία. Το επίπεδο της ζωής, η αυτο-

κρατορία και η ασφάλειά της εξαρτήθηκαν πάντα ως τώρα από τον έμπορο της στόλου. Γενικά τα πλοία της γυρίζαν τις θάλασσες, χωρίς να χρειάζονται κρατικές επιχορηγήσεις. Πριν τον πόλεμο είχαν στα χέρια τους 40% των θαλασσιών μεταφορών όλου του κόσμου. Τα Αμερικανικά πλοία δεν μεταφέραν παρά μόνο 5%. Η Αγγλία είχε από το έμπορο της ναυτικό ένα εισόδημα δεκαπενταπλάσιο από το αντίστοιχο Αμερικανικό. Με το εισόδημα αυτό πλήρωνε το ένα δέκατο των εισαγωγών της και μ' αυτό κάλυπτε το ένα τέταρτο των έλλειμμάτων του προϋπολογισμού της.

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΤΟΛΩΝ ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΑ

	Ακαθάριστα έσοδα της έμπορικης ναυτιλίας σε αναλογία:		Ποσοστό πληθυσμού που χρησιμοποιείται στην έμπορική ναυτιλία
	με το σύνολο των εξαγωγών	με τα δημόσια έσοδα	
Νορβηγία	36,5 %	11,2 %	3,1 %
Έλλάς	24,1 %	*	0,7
Μεγάλη Βρετανία	13,4	1,3	0,5
Όλλανδία	9,2	2,4	0,6
Δανία	7,1	2,5	0,8
Σουηδία	5,9	1,1	0,7
Ιαπωνία	4,7	0,7	0,2
Γαλλία	4,0	0,5	0,2
Ιταλία	*	*	0,2
Γερμανία	3,7	0,3	0,1
Ηνωμένες Πολιτείες	1,9	0,09	0,06

* Δεν υπάρχουν στοιχεία.

Τα έμπορικά πλοία έχουν ζωτική σημασία για τη Νορβηγία, για τη μεγάλη Βρετανία, μ' το ίδιο και για την Ελλάδα, την Όλλανδία, τη Γαλλία, τη Δανία, τη Σουηδία. Στις περισσότερες από τις χώρες αυτές ο έμπορος στόλος είναι αποδοτικός, γιατί, χωρίς να απαιτεί κρατικές επιχορηγήσεις, δίνει μια σημαντική συμβολή στο έθνικό εισόδημα. Σ' όλες αυτές τις χώρες η αναδιοργάνωση της έμπορικής ναυτιλίας είναι για πολλούς σοβαρούς λόγους από τα κύρια προβλήματα, που αντιμετωπίζονται στα μεταπολεμικά τους σχέδια.

Οι ναυτιλιακές εφημερίδες της Αγγλίας προτείνουν ν' αποδοθεί σε καθέναν από τους Συμμάχους το τοννάρι που είχε προπολεμικά

Το εβδομαδιαίο περιοδικό Economist του Λονδίνου όριζε το τοννάρι που έπρεπε να δοθεί στη Μεγάλη Βρετανία σε 30 εκατομμύρια τόννους. Σε μια Λευκή Βίβλο η Αγγλική κυβέρνηση υπόσχεται να διατηρήσει τον έμπορο της στόλου σε ποσότητα και σε ποιότητα τέτοια, ώστε να μπορεί να συναγωνιστεί όλες τις άλλες χώρες. Οι Έλληνες, οι Νορβηγοί, οι Όλλανδοί δήλωσαν έλπιση την πρόθεσή τους να επανακτήσουν τη θέση τους στις θάλασσες.

Τα κράτη αυτά έχουν σχέδια, αλλά δεν έχουν πλοία. Τα έμπορικά τους σκάφη θα μπορούσαν βέβαια να κατασκευαστούν σε Ευρωπαϊκά ναυπηγεία, μ' αυτό θα απαιτούσε καιρό. Δεν θα υπάρχει στην πραγματικότητα παρά μια μόνη πηγή πλοίων: το τεράστιο περίσσευμα πλοίων των Ηνωμένων Πολιτειών, που φτάνει 40 εκατομμύρια τόννους. Το περίσσευμα αυτό είναι σύγχρονα παρηγορητικό και απειλητικό.

Υπάρχουν δυο επιχειρήματα, που συνηγορούν για τη δημιουργία μιας τόσο μεγάλης Αμερικανικής έμπορικής ναυτιλίας, που να μην την φτάνουν οι σύμμαχοί μας. Τα οικονομικά πλεονεκτήματα και η εθνική ασφάλεια. Το πρώτο επιχείρημα εύκολα πέφτει. Δεν χρειάζεται μεγάλος εθνικός έμπορος στόλος για να προστατεύει τους εξαγωγείς από υπερβολικούς ναύλους και άλλα πιεστικά μέτρα. Το μέγεθος του παγκοσμίου τοννάρι και ένας ελεύθερος συναγωνισμός παρέχουν αρκετή ασφάλεια. Εκείνο που θέλουν οι εξαγωγείς είναι καλή εξυπηρέτηση και λογικοί ναύλοι. Αν οι ξένες γραμμές προσφέρουν καλύτερους όρους, οι Αμερικανοί έμποροι δεν έχουν να ωφεληθούν καθόλου με την επέκταση των Αμερικανικών γραμμών. Αντίθετα, αν αφαιρέσουμε από τα άλλα κράτη τη δυνατότητα να κερδίζουν δολάρια με το έμπορο τους ναυτικό, θα τα δυσκολέψουμε και δε θα μπορούν πια να αγοράζουν Αμερικανικά προϊόντα.

Το επιχείρημα της εθνικής ασφαλείας είναι σοβαρότερο.

Αν αντιμετωπίσει κανείς μια κρίσιμη κατάσταση, θα δει πως οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να είναι έτοιμες να πολεμήσουν σε δυο ωκεανούς και σε όλες τις ηπείρους. Για να το επιτύχουν αυτό χρησιμοποιούν σήμερα 35 εκατομμύρια τόννους έμπορικών πλοίων. Και αυτά ακόμη δεν φτάνουν. Η κατασκευή δε σταμάτησε. Στο τέλος του πολέμου οι Ηνωμένες Πολιτείες θα έχουν περίπου 60 εκατομμύρια τόννους. Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει το πενταπλάσιο ή εξαπλάσιο του τοννάρι, που χρειάζεται κανονικά το εμπόριο σε καιρό ειρήνης.

Φυσικά οι απαιτήσεις της ασφαλείας δεν μπορούν να σχετιστούν με τις ανάγκες του εμπορίου, αλλά υπάρχουν δυο τρόποι για να συμβιβασουμε τα πράγματα. Ο πρώτος είναι να διατηρήσουμε τον απαραίτητο για την ασφάλειά μας στόλο με μεγάλες κρατικές επιχορη-

γήσεις. Ο δεύτερος είναι να συναγωνιστούμε μεταπολεμικά με τους όρους τις άλλες δυνάμεις. Το απαραίτητο τοννάρι για την ασφάλεια θα έπρεπε να μείνει σε εφεδρεία, έτοιμο να χρησιμοποιηθεί σε περίπτωση ανάγκης. Θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε ένα πυρήνα αξιωματικών και ναυτών γυμνασμένων σύμφωνα με ένα όρισμένο πρόγραμμα, ώστε να αναπληρώνεται η πείρα, που θα τους λείπει, εφ' όσον δεν θα είναι σε ενεργό υπηρεσία. Θα διατηρούσαμε σε λειτουργία μόνο τον ελάχιστο απαραίτητο αριθμό ναυπηγείων. Αυτή η λύση είναι λογική. Ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ασφαλείας, χωρίς να ταράζει τις διεθνείς σχέσεις ή να βάζει σε κίνδυνο το διενές εμπόριο.

Για να επιτύχουμε τους όρους συναγωνισμού μετά τον πόλεμο, πρέπει οι Ήνωμένες Πολιτείες με τα άλλα κράτη ή τις ναυτιλιακές εταιρείες να μοιραστούν τα πλοία, που κατασκεύασαν στο διάστημα του πολέμου. Έχουν μια ήθικη υποχρέωση να μεταβιβάσουν όρισμένα πλοία στη Μεγάλη Βρετανία. Οι Βρεταννικές απόλειες και οι Αμερικανικές κατασκευές πρέπει να θεωρηθούν σαν κοινή συμβολή στον αγώνα. Μια παρόμοια επίσημη υποχρέωση έχουμε αναλάβει και απέναντι της Νορβηγίας.

Υπάρχουν τέσσερις τρόποι να μεταβιβάσουμε τα πλοία: είτε να τα δωρήσουμε, είτε να τα εκμισθώσουμε κατά το σύστημα του νόμου εκμισθώσεως και δανεισμού, είτε να τα εκχωρήσουμε, είτε να τα εκναυλώσουμε. Είναι φανερό, πως δεν μπορούμε να τα δωρήσουμε, γιατί η κοινή γνώμη αντιτίθεται σ' αυτό. Σύμφωνα με το νόμο περί εκμισθώσεως και δανεισμού ο Πρόεδρος μπορεί να διατάξει να μεταβιβαστεί ή χρήση ενός πλοίου που κατασκευάστηκε κατά το νόμο περί άμυνας του 1941 σε μια ξένη κυβέρνηση. Αλλά οι όροι των πιστώσεων, που ψηφίστηκαν αργότερα και με τις όποιες κατασκευάστηκαν τα περισσότερα εμπορικά Αμερικανικά σκάφη, δεν επιτρέπουν άλλου είδους διάθεση των πλοίων παρά μόνο την εκμίσθωση.

Μπορούμε να πουλήσουμε τα πλοία; Η μόνη εξουσία που παρέχεται στη Ναυτιλιακή Επιτροπή είναι να πουλήσει στο εξωτερικό ένα πλοίο που «δεν έχει εμπορική ή στρατιωτική αξία, ώστε να επιβάλλεται η διατήρησή του». Για να μπορέσουν λοιπόν οι Ήνωμένες Πολιτείες να πουλήσουν σύγχρονα πλοία πρέπει να ψηφιστεί κανονισμός νόμος.

Αν επιτραπεί η εκποίηση πλοίων, θα χρησιμοποιηθούν πιθανότατα όροι παρόμοιοι με τους όρους του νόμου Bland. Ο νόμος αυτός ορίζει βασική τιμή 100 δολλαρίων κατά τόνο για τα πλοία «Λίμπερτυ». Αν σκεφθούμε όμως, πως η Μεγάλη Βρετανία κατασκεύασε πλοία με 80 δολάρια τον τόνο, και σε καιρό ειρήνης

φθηνότερα ακόμη — θα δούμε, πως δεν έχουμε πολλές πιθανότητες να πουλήσουμε έτσι τα δικά μας πλοία. Όσο για τα άλλα πλοία, ο νόμος Bland απαιτεί να πληρώσει ο ξένος αγοραστής δυο φορές περισσότερα από τον Αμερικανό, που παίρνει και επιχορήγηση για να εργάζεται σε ξένες θάλασσες. Ο νόμος επιτρέπει να πουληθεί το πλοίο με πίστωση στην Αμερική, αλλά απαιτεί μετρητά για να πουληθεί στο εξωτερικό. Οι ξένες κυβερνήσεις θα μπορούσαν να δίνουν σαν αντιστάθμισμα σ' αυτά μια επιχορήγηση σε εταιρείες, που θα αγόραζαν Αμερικανικά πλοία, ή να χρηματοδοτούν τις αγορές αυτές. Αλλά ακόμη και τότε δεν έχουμε πολλές πιθανότητες.

Η επανάσταση στα συστήματα των ναυπηγήσεων θα επιτρέψει άραγε στα Αμερικανικά ναυπηγεία να συναγωνιστούν τα ξένα ναυπηγεία μετά τον πόλεμο; Η απάντηση φαίνεται μάλλον άσχημη. Η εγχώρια Αμερικανική παραγωγή θα μειωθεί κατά 96%. Οι αισιόδοξότεροι προϋπολογισμοί προβλέπουν, ότι η έτήσια ζήτηση θα κατέβει από 19 εκατομμύρια τόννους το 1943 σε 800.000. Άλλωστε οι διαφορές των εμπορευμάτων, των γραμμών, των λιμανιών θα απαιτούν πλοία που κανονικά θα είναι κατασκευασμένα «με το μέτρο» και όχι «έτοιμα». Όταν η κατασκευή θα κανονίζεται από τις επιθυμίες των πελατών, το πλεονέκτημα που έχει η Αμερική με τη μαζική παραγωγή της θα εξαφανιστεί. Επίσης οι τιμές των ξένων ναυπηγείων θα ελαττωθούν. Αν θέλομε να συνεχίσει να εργάζεται η Αμερικανική βιομηχανία για εταιρείες, που δουλεύουν στο εξωτερικό, πρέπει να συνεχίσουμε να την επιχορηγούμε.

Η ανάγκη να συνεχίσουμε τις επιχορηγήσεις για την εκμετάλλευση των γραμμών δεν είναι τόσο φανερή. Είναι αλήθεια, πως οι μισθοί που πληρώναν οι υπερατλαντικές Αμερικανικές εταιρείες ήταν κατά 50% μεγαλύτεροι από των ξένων γραμμών, αλλά τα μισθολόγια δεν αποτελούσαν παρά 10 ή 15% των συνολικών εξόδων.

Το 1942 η καταβολή επιχορηγήσεων για τη ναυτιλία σταμάτησε για το διάστημα των εχθροπραξιών. Πριν απ' αυτό άρχισαν ναυτιλιακές εταιρείες, που δούλευαν στο εξωτερικό, ήταν ανεξάρτητες, και ζούσαν με δικά τους μέσα. Οι επιχορηγούμενες γραμμές είναι υποχρεωμένες από το νόμο να εκτελούν όρισμένα δρομολόγια, και να κάνουν τακτικά ταξίδια. Το μυστικό της επιτυχίας των εταιρειών, που εργάζονται χωρίς επιχορήγηση, κατά ένα μέρος τουλάχιστον οφείλεται στο ότι είναι ελεύθερες να προσαρμόζονται προς τις περιστάσεις.

Οι επιχορηγήσεις, που πλήρωνε το Αμερικανικό δημόσιο το 1938 ως το 1941 δεν ήταν παρά 12 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο. Αν και όρισμένοι ιδιοκτήτες πλοίων ισχυρίζονται, πως αυτό

τὸ ποσὸν θὰ μπορούσε νὰ εἶταν ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ κέρδη καὶ ζημιές, εἶναι πάντως σωστὸ νὰ συμπεράνουμε, πὼς ἡ ναυτιλία μας θὰ μπορούσε νὰ ζήσει καὶ χωρὶς αὐτὴ τὴν ἐπιχορήγηση. Τουλάχιστον αὐτὴ τὴ γνώμη ἔχουν ἀρκετοὶ ἐφοπλιστές.

Ἡ μειονεκτικὴ θέση τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν στὸ πεδίο τοῦ συναγωνισμοῦ μπορεῖ βέβαια νὰ ἀντισταθμιστεῖ μὲ τὶς ἐπιχορηγήσεις. Μπορεῖ ὅμως ἐπίσης νὰ βελτιωθεῖ καὶ μὲ μιὰ διεθνή συμφωνία σχετικὰ μὲ τοὺς ναύλους καὶ τὰ δρομολόγια. Κι' ἀπὸ τὶς δυὸ ἀκτὲς τοῦ Ἀτλαντικοῦ οἱ ἐφοπλιστὲς προτείνουν νὰ ἐπιστρέψουμε

ΚΕΡΔΗ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΣΕ ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΠΛΟΙΑ
ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ *

	Ἐμπορικὸς στόλος στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου	Ἐμπορικὸς στόλος στὸ τέλος τοῦ πολέμου (ὕπολογ.)	Κέρδη καὶ ἀπώλειες (+ ἢ -)
Ἡνωμένες Πολιτεῖες	11.600 000	57.500.000	+ 45 900 000
Καναδὰς	300 000	3.000 000	+ 2 700 000
Λατινικὴ Ἀμερικὴ	2.000 000	2 100 000	+ 100 000
Βρετανικὴ Αὐτοκρατορία (ἐκτὸς τοῦ Καναδά)	21.800 000	12.000 000	- 9 800 000
Ἰαπωνία	6.300 000	1.800 000	- 4 500 000
Νορβηγία	5.900 000	2.900 000	- 3.000 000
Γαλλία, Ὁλλανδία καὶ Ἑλλάς	8.400 000	3 700 000	- 4.700 000
Γερμανία, Ἰταλία	8.100 000	2.400 000	- 5.700 000
Υπόλοιπα Κράτη	7.600 000	4.600 000	- 3 000 000
Σύνολο	72 000 000	90.000.000	

* Πλοῖα ἀνω τῶν 2000 τόνων.

στὶς προπολεμικὲς συνδιασκέψεις τῶν ναυτιλιακῶν ἐταιρειῶν. Ἐτσι, λένε, θὰ μπορούσε νὰ σταθεροποιηθεῖ ἡ ἐργασία τῆς ναυτιλίας σὲ κάθε γραμμὴ μὲ καθορισμὸ τῶν ἐλαχίστων ναύλων, μὲ ἔλεγχο τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ταξιδιῶν, μὲ καθορισμὸ ποσοστῶν γιὰ τὴ μεταφορὰ ἐμπορευμάτων καὶ μὲ τὴν εἰσφορὰ τῶν κερδῶν σ' ἓνα κοινὸ ταμεῖο. Πάντως ὅμως αὐτὲς οἱ ἰδιαίτερες συμφωνίες δὲν εἶναι λύση. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ καθοριστοῦν οἱ ναῦλοι σὲ ψηλὰ ἐπίπεδα ἢ νὰ χειροτερέψει ἡ ἐξυπηρέτηση τοῦ κοινοῦ. Ἄλλωστε δὲν προσφέρουν καμιά λύση στὸ πρόβλημα τοῦ τοννάζ, ποὺ περισσεύει. Οἱ συνδιασκέψεις

αὐτὲς δὲν μποροῦν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν τήρηση τῶν συμφωνιῶν, γιατί δὲν μποροῦν νὰ ἐλέγχουν τοὺς στόλους ὅλων τῶν χωρῶν. Μπορεῖ νὰ προσφέρονται χαμηλότεροι ναῦλοι ἀπὸ πλοῖα, ποὺ δὲν εἶναι στὴ γραμμὴ, ἢ ἀπὸ ἐταιρεῖες, ποὺ δὲν συμμετέχουν στὴ συνδιάσκεψη. Γιὰ νὰ φέρομε ἀποτέλεσμα, πρέπει νὰ λάβουν μέτρα οἱ κυβερνήσεις.

Ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία μπορεῖ νὰ σταθεροποιηθεῖ (τουλάχιστον στὸ χαρτί) μὲ μιὰ διεθνή ὁργάνωση. Θὰ μπορούσαν νὰ διαθέτουν οἱ κυβερνήσεις τὰ πλοῖα ἀπὸ κοινοῦ, νὰ καθορίζουν τὶς γραμμές, νὰ προσδιορίζουν τὰ δρομολόγια, νὰ κατανέμουν τὰ φορτία καὶ νὰ ἐπιβάλλουν ὁρισμένους ναύλους. Θὰ μπορούσε νὰ σχηματίσουν κοινὸ ἐφεδρικό τοννάζ, ὅταν ἡ διεθνὴς ἐμπορικὴ κίνηση λιγοστεύει, καὶ νὰ τὸ διαθέτουν πάλι, ὅταν αὐξάνει. Ὁ πυρήνας μιᾶς τέτοιας ὁργάνωσης ὑπάρχει κιόλας στὴν Ἀμερικανικὴ «Διοίκηση τῆς Ναυτιλίας», στὸ Βρετανικὸ «Ὑπουργεῖο Πολεμικῶν Μεταφορῶν», καὶ στὰ Μικτὰ Συμβούλια Κατανομῆς Μεταφορῶν. Αὐτὰ ὅμως τὰ δημιουργήματα τοῦ πολέμου δὲν θὰ λειτουργήσουν καλὰ στὴν εἰρήνη. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ διαφωνήσουν τὰ κράτη στὴν κατανομή τῶν μεταφορῶν. Τὰ μεγάλα κράτη θὰ ἔπαιρναν μεγαλύτερο ποσοστὸ, τὰ μικρὰ δὲν θὰ μπορούσαν νὰ αὐξήσουν μόνον τοὺς τὸ ποσοστὸ τους. Ὑπάρχει ἐπίσης ὁ κίνδυνος νὰ μὴ συμβιβαστοῦν τὰ κράτη στὸ ζήτημα τῶν ναύλων. Οἱ χῶρες, ποὺ ἔχουν μεγάλες εἰσαγωγές, θὰ τοὺς ἤθελαν χαμηλοῦς. Οἱ χῶρες ποὺ ἔχουν μεγάλους στόλους, θὰ τοὺς ἤθελαν αὐξημένους. Μιὰ τέτοια διεθνὴς ὁργάνωση δὲ θὰ εἶταν ἀρκετὰ εὐκαμπιτὴ. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶταν, πὼς ἡ ἐξυπηρέτηση τοῦ κόσμου θὰ χειροτέρευε.

Ἡ δημιουργία τόσο δημοσίων ὥς καὶ ἰδιωτικῶν καρτελ ἔχει μειονεκτήματα. Ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια, πὼς δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀπαιτήσει ἐλεύθερη οἰκονομία στὴ ναυτιλία. Τὰ κράτη δὲν μποροῦν νὰ ἐπιτρέψουν στὰ ἐμπορικά τους πλοῖα νὰ μένουν ἀνεργα, ἔστω καὶ ἂν τοὺς προσφέρονται πλοῖα ξένων κρατῶν μὲ χαμηλότερους ναύλους. Πρέπει τελικὰ νὰ συνεννοηθοῦν τὰ κράτη μεταξύ τους. Εἶναι προτιμότερο αὐτό, παρὰ νὰ συναγωνίζονται μὲ ἐπιχορηγήσεις. Χρειάζεται ἓνας συμβιβασμός. Ἐνας συμβιβασμός, ποὺ νὰ συνδυάζει τὴν εὐκαμπία τῶν ἰδιωτικῶν συμφωνιῶν μὲ τὴν ἀσφάλεια ἐνὸς διακρατικοῦ κανονισμοῦ.

Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἡ Ἀγγλία, ὁ Καναδὰς, ἡ Νορβηγία, ἡ Ὁλλανδία, τὸ Βέλγιο, ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Πολωνία συμφωνήσαν νὰ συνεργάζονται τὰ πλοῖα τους γιὰ τὴν περίοδο μετὰ τὴν ἡττὰ τῆς Γερμανίας καὶ γιὰ ἓνα ἐξάμηνο μετὰ τὴν ἡττὰ τῆς Ἰαπωνίας. Τὰ ἄλλα σύμμαχα καὶ οὐδέτερα ἔθνη καλοῦνται νὰ συμμετάσχουν σ' αὐτὴ τὴ συμφωνία. Θὰ δημιουργηθεῖ ἓνα Μικτὸ Ναυτιλιακὸ Συμβούλιο γιὰ νὰ ἐπεξεργάζεται τὰ ναυτιλιακὰ προβλή-

ματα. Ένα Μικτό Έκτελεστικό Ναυτιλιακό Συμβούλιο με εκπροσώπους των Ένωμένων Πολιτειών, της Αγγλίας, της Νορβηγίας και της Ολλανδίας θα καθορίζει τη χρησιμοποίηση των πλοίων, και θα καθορίζει τους ναύλους. Τα συμβαλλόμενα μέρη αποφάσισαν να μην επιτρέψουν χρησιμοποίηση πλοίων σε εμπόριο όχι σημαντικό, εφ' όσον δεν υπάρχει αρκετό τοννάζ για να καλυφθούν οι πρωτεύουσες ανάγκες. Η συμφωνία αυτή αποτελεί έτσι την προσπάθεια μιάς κεντρικής οργάνωσης και τη βάση για μια μεταπολεμική συνεργασία. Τα κύρια προβλήματα για τη διεθνή εμπορική ναυτιλία όμως δεν τα έχουν ακόμη θίξει. Πρέπει να γίνουν σχέδια για να αποφασιστεί η χρησιμοποίηση του τεράστιου τοννάζ, που απειλεί τη σταθερότητα της ναυτιλίας. Πρέπει να καθοριστούν πόσα πλοία χρειάζονται στο εμπόριο και να διατεθούν μόλις τελειώσει ο πόλεμος. Πρέπει επίσης να καθοριστεί ο αριθμός των πλοίων, που χρειάζονται για λόγους ασφαλείας. Αν οι ανάγκες της ασφαλείας ξεπερνούν τις ανάγκες του εμπορίου, θα πρέπει να «στειωθεῖ» το τοννάζ που πλεονάζει. Αν το συνολικό τοννάζ ξεπερνά τις ανάγκες της ασφαλείας και του εμπορίου, πρέπει να εξουδετερώσουμε το υπόλοιπο. Είναι πιθανό ότι θα χρειαστεί επίσης μια συμφωνία για τις μελλοντικές ναυπηγήσεις. Όλα αυτά χρειάζονται κοινές αποφάσεις, και θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν, αν συνεργαστούν όλα τα ναυτικά κράτη.

Είναι ακόμη σημαντικότερο να κατανείμουμε το μεταπολεμικό τοννάζ ανάμεσα στα εμπορικά ναυτικά όλου του κόσμου. Και αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί. Τα πλοία του Άξονα, που θα κυριευθούν και θα επισκευαστούν, πρέπει να μοιραστούν. Πρέπει να υπερίκνηθούν τα εμπόδια για τη μεταβίβαση Αμερικανικών πλοίων, ώστε τουλάχιστον να πουληθούν με τις ίδιες τιμές που θα πουλιούνται σε Αμερικανούς. Με ένα τέτοιο μέτρο θα προετοιμάζαμε το δρόμο για μια διεθνή συνεννόηση σχετικά με τις επιχορηγήσεις.

Με λίγα λόγια το πρόγραμμα στη συνδυασμένη της παγκόσμιας μεταπολεμικής ναυτιλίας θα είναι το ακόλουθο:

- 1) Διεθνής συμφωνία σχετικά με τη διάθεση και τον έλεγχο των πλοίων.
- 2) Συμφωνία σχετικά με την πρώτη κατανομή των πλοίων ανάμεσα στις ναυτικές δυνάμεις.
- 3) Ρήτρα σχετική με την κατάργηση ή την ελάττωση των επιχορηγήσεων.
- 4) Καθορισμός κοινών ελαχίστων όρων εργασίας των ναυτεργατών.
- 5) Δημιουργία ενός διεθνούς οργανισμού με αποστολή τον έλεγχο των ιδιωτικών ναυτιλιακών συμφωνιών.

Πρέπει να διαλέξουμε και να προτιμήσουμε είτε μια διεθνή συμφωνία σχετικά με τα πλοία, είτε το διεθνή συναγωνισμό των ναυπηγήσεων. Τα ευρωπαϊκά ναυτικά κράτη είναι αποφασισμένα να αντικαταστήσουν τον εμπορικό τους στόλο. Αν οι Ένωμένες Πολιτείες διατηρήσουν το τοννάζ τους, είναι πιθανόν πώς θα έχουν επιτυχία στα πρώτα δυο μεταπολεμικά χρόνια, μα δεν θα αργήσουν να αντιμετώπισουν συναγωνιστές.

Το ίδιο συμβαίνει με τις επιχορηγήσεις. Οι διευθυντές των Βρετανικών εταιρειών δηλώνουν επίσημα, πώς δεν θέλουν επιχορηγήσεις, μα τονίζουν, πώς, αν οι συναγωνιστές τους συνεχίσουν να επιχορηγούνται, θα πάρουν κι αυτοί επιχορηγήσεις. Αν αρχίσει ο συναγωνισμός των επιχορηγήσεων, οι Ένωμένες Πολιτείες δεν θα μείνουν στη δεύτερη θέση. Ο νόμος περί εμπορικής ναυτιλίας του 1936 προβλέπει αύξηση των επιχορηγήσεων για την αντιμετώπιση ξένου συναγωνισμού. Τελικά ο ανταγωνισμός αυτός θα μπορούσε να καταλήξει σε μια άγνη νίκη. Θα διατηρούσαμε ίσως τον Αμερικανικό στόλο στις θάλασσες, μα θα βαθαίναμε ύπερογκα το δημόσιο, θα δύνάμε την κατάσταση, και θα δυσκολεύαμε τη διεθνή συνεργασία σε άλλα πεδία.

«ΣΤΟΝ Πρόεδρο Ρούζβελτ θαύμαζα τον πολιτικό, τον οικονομολόγο, τον αρχηγό. Είχα απόλυτη εμπιστοσύνη στην εθιμότητα του χαρακτήρα του και στις πλατείες του αντιλήψεις. Αισθανόμουν γι' αυτόν μια εκτίμηση — θα έπρεπε να πω μια στοργή — που δεν μπορούω σήμερα να την εκφράσω. Είναι φανερό πώς αγαπούσε την πατρίδα του, σεβόταν το σύνταγμα του τόπου του, και είχε το χάρισμα να προβλέπει τα ρεύματα και τις κινήσεις μιάς ταλαντευόμενης κοινής γνώμης. Είχε ακόμα μια μεγάλη καρδιά, που ταραζούνταν από μια δίκαιη οργή, όταν έβλεπε τους δυνατούς να καταπιέζουν τους αδύνατους, και ενεργοποιεί με το μένος του δικαίου. Οι παλμοί της καρδιάς του σταμάτησαν. Το έλεος για την ανθρωπότητα μια απώλεια σκληρή, μια απώλεια ανεπανόρθωτη.»

Από το λόγο του κ. Τσάρλσις
στη Βουλή των Κοινοτήτων
της 17 Απριλίου 1944.

Οι φυσικοί έχθροι του αεροπόρου

(Περίληψη από τους Times)

ΚΑΠΟΥ στην Αγγλία μια ομάδα ερευνητών εργάζεται έντατικά από χρόνια τώρα για να κάνει την αεροπλοΐα όσο το δυνατόν περισσότερη ασφαλή, αποδοτική και αναπαικτική. Πολλά από τα αποτελέσματα που έχουν πετύχει δεν μπορούν ακόμη να ανακοινωθούν για λόγους ασφαλείας, μα σε μια τελευταία μου επίσκεψη είδα πολλά πράγματα, που αποδεικνύουν πως οι Βρετανοί επιστήμονες διατηρούν την υπεροχή σ' αυτό το πεδίο και μ' αυτό τον τρόπο όχι μόνο κέρδισαν τη Μάχη της Αγγλίας, αλλά και προετοίμασαν το δρόμο για τα μεγάλα γεγονότα στην τελευταία φάση του πολέμου.

Ένα από τα πρωταρχικά και σημαντικότερα προβλήματα της αεροπλοΐας είναι η μικρή πυκνότητα του αέρα σε μεγάλα ύψη. Αν μείνουμε πάνω από μια ώρα ακόμα και σε ύψος 3000 μέτρων, παρουσιάζονται συμπτώματα πως λείπει το οξυγόνο στον οργανισμό. Η προσοχή χαλαρώνεται, η κριτική ικανότητα ελαττώνεται, και αναπτύσσονται και άλλα συμπτώματα όμοια με τα συμπτώματα της μέθης. Η μελέτη των αποτελεσμάτων της έλλειψης οξυγόνου, ή πειραματική εξέταση της ειδικής ευπάθειας κάθε ατόμου και η εξεύρεση των μέσων για την καταπολέμηση αυτού του σοβαρού κινδύνου βοηθούνται πολύ με τη δημιουργία ενός θαλάμου χαμηλών πιέσεων. Αυτό είναι ένας ειδικά κατασκευασμένος στεγανός θάλαμος, από όπου μπορεί να αφαιρεθεί ο αέρας, ώσπου οι ατμοσφαιρικές συνθήκες εκεί μέσα να γίνουν σαν τις συνθήκες του ύψους που πρόκειται να μελετηθεί. Η ατμόσφαιρα στο θάλαμο μπορεί να μεταβληθεί, ώστε να καθρεφτίζει τα αποτελέσματα που έχει η ανύψωση ή η κατάβαση με ταχύτητα ως 12.000 μέτρα το λεπτό και σε ύψος ως 23.000 μέτρα.

Κινητοί θάλαμοι στέλνονται στα εκπαιδευτικά και στρατιωτικά αεροδρόμια. Είτε στα αεροδρόμια αυτά είτε σε έναν από τους κεντρικούς πειραματικούς σταθμούς οι πιλότοι και τα πληρώματα διδάσκονται τα πρώτα συμπτώματα της έλλειψης οξυγόνου. Ασχολούνται με διάφορα κοινά πράγματα σε κανονική πίεση, π. χ. παίζουν χαρτιά ή σηματοδοτούν κινούμενα φώτα, και βλέπουν πόσο γρήγορα ή ικανότητά τους ελαττώνεται, όσο αυξάνει το ύψος, ώσπου να τους δώσουν να αναπνεύσουν οξυγόνο. Γίνονται ακόμη στο θάλαμο αυτό πειράματα για τυφλή πτήση, και σ' όλο αυτό το διάστημα εξετά-

ζονται και παρακολουθούνται έξω από το θάλαμο ή λειτουργία της καρδιάς, των πνευμόνων και του εγκεφάλου. Ακόμη και ακτινογραφίες από κάθε μέρος του σώματος μπορούν να γίνουν μέσα στο θάλαμο. Μια συσκευή προσαρμοσμένη στο αυτί του πιλότου δείχνει από μακριά το ποσό του οξυγόνου στο αίμα από το χρώμα του λωβού.

Ομάδες από τέσσερα ως είκοσι άτομα διδάσκονται ώστε να ξέρουν, πως πρέπει να χειριστούν το οξυγόνο στα μεγάλα ύψη, γιατί η χρησιμοποίησή του υπόκειται σε αυστηρούς κανονισμούς. Τα πληρώματα βάζουν τις μάσκες τους και συνδέονται με τους αγωγούς οξυγόνου, όταν φτάσουν στο κατάλληλο ύψος. Αλλά αυτό δεν είναι αρκετό. Υπάρχουν μικρές κινητές φιάλες οξυγόνου για τα μέλη του πληρώματος, που πρέπει να κινηθούν μέσα στο αεροπλάνο, και αυτές είναι ίσως σημαντικότερες, γιατί ακόμη και η παραμικρότερη προσπάθεια απαιτεί σε ύψος 5.000 μέτρων μεγάλες ποσότητες οξυγόνου για το σώμα. Υπάρχουν επίσης ειδικές φιάλες οξυγόνου στην συσκευασία των αλεξιπτώτων, ώστε να διατηρείται η κανονική λειτουργία του οργανισμού στα πρώτα λεπτά του πηδήματος με αλεξίπτωτο από μεγάλα ύψη.

Αυτά τα πηδήματα με αλεξίπτωτο απαιτούν πολλή ειδική μελέτη. Μέλη του φυσιολογικού εργαστηρίου της R.A.F. ξάναν μια σειρά από επικίνδυνα πειράματα για να εξασφαλίσουν το βαθμό της ασφάλειας, που είναι απαραίτητος. Κοιμασμένοι από αλεξίπτωτα οι ερευνητές αυτοί μέσα στον ειδικό θάλαμο ξάναν «καταβάσεις» περνώντας δηλαδή την αλλαγή των ατμοσφαιρικών συνθηκών μέσα στο θάλαμο αντίστοιχα με ένα πηδήμα από 13.000 μέτρα. Έτσι μπόρεσαν να μελετήσουν ακριβώς τους κινδύνους και τις δυσκολίες που παρουσιάζονται, και αποτέλεσμα των ερευνών αυτών ήταν η ειδική φιάλη οξυγόνου, που τοποθετήθηκε στην αλεξιπτιωτική εξάρτηση.

Οι στρατοσφαιρικές πτήσεις από 13.000 μέτρα κι' επάνω παρουσιάζουν ένα άλλο πρόβλημα για τους ερευνητές. Η καλύτερη λύση είναι να κατασκευάζονται ειδικοί στεγανοί θάλαμοι στο αεροπλάνο, στους οποίους να μπορεί να ζει και να εργάζεται το πλήρωμα στα μεγάλα εκείνα ύψη. Υγειονομικοί αξιωματικοί αποδείξαν με επικίνδυνα πειράματα, πως ο κίνδυνος να διαρραγεί ο θάλαμος αυτός δεν είναι τόσο υπερβολικός. Αλλά οι στρατοσφαιρικές πτήσεις παρουσίασαν σε δεύτατη μορφή ένα άλλο πρόβλημα αναπνοής σε μεγάλα ύψη, που παρουσιάζεται επίσης και σε μικρότερα ύψη. Κάτω από τη χαμηλή ατμοσφαιρική πίεση που επικρατεί, το αζωτο, ενώ κανονικά διαλύεται στα υγρά του σώματος, τώρα αποχωρίζεται από το αίμα γρηγορότερα απ' ό,τι μπορούν να το εκπνεύσουν οι πνεύ-

μονες. Παρουσιάζονται έτσι φυμαλλίδες αερίου στο αίμα, και μπορούν να προκαλέσουν πολλά σοβαρά αποτελέσματα. Τα άτομα παρουσιάζουν διαφορετική ευπάθεια σ' αυτές τις ανωμαλίες, και με μοιόμορφα πειράματα στον ειδικό θάλαμο ξεχωρίζονται όσοι υποφέρουν περισσότερο, και οι άλλοι διδάσκονται ποιές προφυλάξεις πρέπει να παίρνουν για να αποφύγουν τις δυσάρεστες συνέπειες.

Μια άλλη ομάδα προβλημάτων έρευνας αναφέρεται στα αποτελέσματα της επιτάχυνσης, δηλ. των ξαφνικών μεταβολών στην ταχύτητα. (Σε μικρότερο βαθμό αυτό είναι το συναίσθημα που έχει κανείς συνήθως, όταν ξεκινάει ή σταματάει απότομα το ασανσέρ). Η βαρύτητα, με το γνωστό σημείο g, συνδυασμένη με μεταβολές στην ταχύτητα κάνει το αίμα βαρύνει σά μολύβι, και η καρδιά κουράζεται πολύ να διατηρήσει την κυκλοφορία. Παρουσιάζεται σκοτοδίνη στις σοβαρότερες περιπτώσεις, και προξενεί πολλούς κινδύνους, ιδιαίτερα αν για μια στιγμή ο πιλότος στο διάστημα ενός δύσκολου χειρισμού χάσει τις αισθήσεις του.

Η πρόληψη της σκοτοδίνης έγινε σοβαρότατο πρόβλημα από τον καιρό της Μάχης της Αγγλίας. Οι έρευνες αποδείξαν πως σε μια μάλλον καθιστή θέση οι κίνδυνοι ήταν μικρότεροι. Διάφορα άλλα μέσα, όπως η καλή παροχή οξυγόνου, ήταν επίσης αποτελεσματικά. Ένας υγειονομικός αξιωματικός, που άφησε να τον ρίξουν με καταπέλτη, για να έρευνήσει, πως μπορεί να καταπολεμηθεί η βαρύτητα, βγήκε ύστερα από την πανοπλία του φρέσκος σαν να ξρόταν από ένα περίφημο γεύμα.

Οι πτήσεις και αερομαχίες τη νύχτα έπαιξαν σπουδαίο ρόλο στις επιθετικές και άμυντικές επιχειρήσεις της RAF. Οι φυσιολόγοι και οφθαλμολόγοι βρήκαν πολλά μέσα για να ξεδιαλέγουν το κατάλληλο προσωπικό για τις νυκτερινές επιχειρήσεις. Πολύπλοκα μηχανήματα χρησιμοποιήθηκαν για να εξετάζουν τους αεροπόρους. Και ακόμη χρησιμοποιήθηκαν η εξάσκηση των πληρωμάτων, ώστε να βλέπουν σπουδαιότερα ήταν η εξάσκηση των πληρωμάτων, ώστε να βλέπουν όσο το δυνατόν καλύτερα τη νύχτα. Ειδικός φωτισμός στη καμπίνα των αεροπόρων για τα όργανα, η χρησιμοποίηση οξυγόνου σε πολύ χαμηλότερα ύψη παρά σε καιρό ημέρας, και η χρησιμοποίηση πολλών άλλων μέσων βρήκαν σ' αυτή την εξέλιξη. Ακόμη και ο πιλότος του βομβαρδιστικού, που πετάει μόνο με τα όργανα, πρέπει να βλέπει καλά τη νύχτα κάθε είδους εμπόδιο, και η προσαρμογή του στο σκοτάδι έξω από το αεροπλάνο δεν πρέπει να διαταράσσεται από πολύ φως στο εσωτερικό. Έτσι οι φυσιολόγοι ύστερα από πολλά πειράματα βρήκαν το κατάλληλο χρώμα και τον κατάλληλο τύπο φωτισμού για το εσωτερικό του αεροπλάνου.

Το κρύο είναι επίσης εχθρός του αεροπόρου. Μακρόχρονες έρευνες των γιατρών σε συνδυασμό με άλλους ειδικούς δημιούργησαν

ειδικά ρούχα, που όχι μόνο προστατεύουν από το κρύο, μα είναι σύγχρονα και ελαφρά, και δεν εμποδίζουν τις κινήσεις. Ένας ειδικός θάλαμος, σαν ένα τεράστιο ψυγείο, δημιουργήθηκε για τις έρευνες αυτές, και εκεί γυμνάζονται τα πληρώματα, πως να αποφεύγουν τα κρυοπαγήματα και τί να κάνουν, όταν βρίσκονται σε τέτοιο κίνδυνο. Αδιάβροχα ρούχα, φωτεινά σήματα για την ειδοποίηση πλοίων, και μηχανήματα για να κάνουν πόσιμο το θαλασσινό νερό δημιουργήθηκαν επίσης από τις μελέτες των φυσιολόγων, που επιθυμούν να βοηθήσουν τον πιλότο, που πηδάει από το αεροπλάνο του στη θάλασσα.

W

ΜΙΑ άτλη ψυχτική μέθοδος για να διατηρούνται τα τρόφιμα ανακαλύφθηκε τελευταία, και ίσως βοηθήσει να αποφύγουμε στο μέλλον τις διακυμάνσεις που προκαλούν διωδοχικά ή υπερπαραγωγή και η έλλειψη αγαθών. Με το σύστημα αυτό φρούτα, ψάρια ή κρέας διατηρούν όλη τους τη φρεσκάδα και όλες τους τις θεραπευτικές ιδιότητες επί μήνες και χρόνια ακόμη.

Το σύστημα βασίζεται πάνω στην αρχή της γρήγορης ψύξης. Σχηματίζεται ένα λεπτό στρώμα πάγου γύρω από το κάθε προϊόν, π. χ. ένα κομμάτι κρέας, ένα σολωμό, ένα σπανάκι, μια φρούλα για να πάρουμε μερικά πρόχειρα παραδείγματα. Έτσι τα τρόφιμα που θέλουμε να διατηρηθούν κλείνονται ερμητικά σ' ένα περίβλημα πάγου.

Το σύστημα αυτό αναπτύχθηκε με πειράματα ενός πειραματικού σταθμού στο Aberdeen της Σκωτίας ειδικά για τις ρέγγες. Άλλοτε χιλιάδες οκάδες ρέγγες, που πείσσευαν από το μεγάλο ψάρεμα της περιοχής εκείνης, χαλούσαν και τις πετούσαν στη θάλασσα. Τώρα διατηρούνται μέσα στο περίβλημα αυτό του πάγου. Όταν ύστερα από μήνες έβγαλαν τα ψάρια από τα περιβλήματα τους, διαπίστωσαν πως ήταν τόσο φρέσκα, σαν να τα είχαν βγάλει εκείνη την ώρα από τη θάλασσα.

DAILY MAIL

Ένας Άγγλος Μάεστρος

Ο Sir Thomas Beecham

Του WINTHROP SARGEANT

(Από το περιοδικό «Life» της Νέας Υόρκης)

ΣΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΗ τους ζωή οι περισσότεροι διευθυντές ορχήστρας προσπαθούν — αρκετά άδεξια συνήθως — να δείξουν πώς είναι χαριτωμένοι άνθρωποι, που παίζουν γκόλφ, χτυπούν φιλικά στην πλάτη τους γνωστούς και άστειεύονται σαν όλο τον κόσμο. Άλλα κατά βάθος ξέρουν οι περισσότεροι πώς είναι δύσκολο να ξεφύγουν από όρισμένες σκληρές πραγματικότητες της τέχνης τους. Οι συμφωνικές συναιλίες είναι αναμφισβήτητα το πιο δικτατορικό θέαμα, που παρουσιάζεται σε μια δημοκρατική κοινωνία. Διεξάγονται λίγο πολύ σε μια ατμόσφαιρα κρυφής έχθρας.

Ένας από τους πιο ενδιαφέροντες τρόπους να δοκιμάσεις ένα διευθυντή ορχήστρας είναι να παίξεις φάλτσο και να παρατηρείς πόσην ώρα χρειάζεται ο μάεστρος για να το αντιληφθεί. Όταν τελικά καταλάβει τί τρέχει, κάνεις τον άθωο και ισχυρίζεσαι πώς έχει λάθος ή παρτιτούρα σου. Καμιά φορά ο μάεστρος δεν καταλαβαίνει τίποτα.

Αυτό φτάνει για να εννοήσουμε για ποιό λόγο οι μάεστροι μας είναι τόσο λίγο δημοκρατικοί στο χαρακτήρα. Οι περισσότεροι παρουσιάζονται μπροστά στην ορχήστρα, αφού πάρουν τα μέτρα τους πιστεύοντας a priori πώς η ορχήστρα αποτελείται από πιθανούς εγκληματίες. Όταν ο διευθυντής ορχήστρας κάνει μια πρόβα, πρέπει να κατακτήσει την ορχήστρα του από την αρχή και να διατηρήσει την κυριαρχία αυτή, αλλιώς η έρμηνεία του Μπετόβεν ή του Μότσαρτ που θέλει να δώσει δε θα φτάσει ποτέ στ' αυτιά του κοινού.

Κάθε διευθυντής ορχήστρας έχει το δικό του τρόπο ν' αντιμετώπιζει το πρόβλημα. Οι μουσικοί του Τσκανίνι είναι τόσο απασχολημένοι στο να παίζουν, που δεν έχουν τον καιρό να σκεφτούν άλλο πράγμα. Ο Τσκανίνι άλλωστε έχει μια διαβολική διεισδυτική ικανότητα στο πνεύμα των μουσικών του, και ξέρει ως την τελευταία λεπτομέρεια τί σκέπτεται να κάνει ο καθένας τους. Ανακαλύπτει κάθε πρόθεση «σαμποτάζ», προτού προφτάσει να εκδηλωθεί. Ο Στοκόφσκυ εμπνέει τον τρόπο στην ορχήστρα του με ένα υπερόπτικό, βυρωνικό βλέμμα και ύστερα με ατελείωτες απρόβλεπτες απαιτήσεις την κρατεί διαρκώς σε ένταση. Ο Φρίτς Ράινερ υποβάλλει την ορχήστρα του σε μια αδιάκοπη και άνηλεη κριτική με ψυχρή φωνή. Ο Σέργιος Κουσεβίτσκι παρουσιάζεται στους μουσικούς

O SIR THOMAS BEECHAM

67

του με το μπλαζέ ύφος, που θα είχε ένας μαρκήσιος με δαντελωτά μανικέτια διευθύνοντας ένα χορό στις Βερσαλλίες, και ουρλιάζει από πόνο στην παραμικρή υπόνοια λάθους. Ο Άιταλός Μπερνάρντινο Μολινάρι άνεβαίνει στη σκηνή με μια έκφραση περιφρόνησης, που δεν την κρύβει, και κάθε δυό μέτρα κάνει μια κίνηση υποχώρησης, σαν να βγάζει η ορχήστρα όχι μουσική αλλά μια φρικτή άποφορά.

Άλλα ο πιο εκκεντρικός τρόπος για να κατακτήσει την ορχήστρα είναι αναμφισβήτητα του Sir Thomas Beecham. Αυτός ο άνθρωπος με το μεγαλόπρεπο παράστημα, τη βικτωριανή εμφάνιση, που η αριστοκρατική του στάση θα έδειχνε την προσωπικότητά του σ' οποιοδήποτε πεδίο, κυριαρχεί πάνω στην ορχήστρα του με μόνο το παιχνίδι του ευκίνητου πνεύματός του.

Είναι ίσως ο μόνος ανάμεσα στους μεγάλους σημερινούς μάεστρος, που κατέχει την Άγγλική γλώσσα του 18ου αιώνα για να επιβάλλεται στους μουσικούς του. Το ρεπερτόριο των επιθέτων, που χρησιμοποιούν αρκετοί σημερινοί μάεστροι για να εκφράσουν τη γνώμη τους στους μουσικούς τους, δεν έχει θέση στο προσεκτικό και επιμελημένο λεξιλόγιο του Beecham. Η ασφάλεια που του δίνει η αυθεντία του είναι τέτοια, που μπορεί να πλησιάζει ελεύθερα όλους τους ανθρώπους χωρίς να φοβάται, μήπως χάσει την αξιοπρέπειά του. Μπορεί να άστειεύεται, να γυρίζει γύρω από την ορχήστρα, να ζητάει συμβουλές από τους μουσικούς του, να κάνει τον ανεμόμυλο, να μασσάει τη μπαγκέτα του, να όμολογεί πώς δεν ξέρει καλά την παρτιτούρα, και όμως να μη χάνει την ατμόσφαιρα της αξιοπρέπειας. Λένε πώς ο Μπερνάρντ Σω είπε μια μέρα: «Ο Beecham είναι ο μόνος ενήλικος διευθυντής ορχήστρας που συνάντησα». Έχει τουλάχιστο την ικανότητα να μεταχειρίζεται τους μουσικούς του σαν ενήλικους συναδέλφους. Και αυτό είναι τόσο καινούριο για τις περισσότερες ορχήστρες, που άρκει για να τις δαμάσει.

Το καλύτερο παράδειγμα γι' αυτή την έλλειψη τύπων, που χαρακτηρίζει τον Beecham είναι ίσως το περίεργο ρεπερτόριο χειρονομιών που χρησιμοποιεί για να εκφράσει τις ιδέες του στην ορχήστρα την ώρα που διευθύνει. Πολλοί μουσικοί ισχυρίζονται πώς ούτε καν τη διευθύνει. Οι προσεκτικά μελετημένες χειρονομίες του Κουσεβίτσκι, η λεπτή τεχνική της μπαγκέτας του Τσκανίνι είναι φινέτσες, που δε χροιάζονται στον Beecham. Δεν έχει ουσιαστικά καμιά τεχνική μπαγκέτα. Η προσωπικότητά του ξεχειλίζει και τον κάνει να φαίνεται σαν παίκτης του ίπποδρομίου, που το άλογό του κερδίζει με «διαφορά κεφαλής».

Έκείνο που είναι καταπληκτικό πραγματικά σ' αυτή τη γυμναστική επίδειξη είναι, πώς ο Sir Thomas διευθύνει συμφωνικές εκτελέσεις μοναδικές για την ακρίβεια και την εξαιρετική χρήση

τους. Κανένας μεγάλος διευθυντής ορχήστρας — ούτε ο ίδιος ο Τόσκανι — δεν μπορεί να συγκριθεί σήμερα με τη λεπτή και δυνατή ανδρική ομορφιά που δίνει αυτή η βία μιμική τέχνη του Beecham σε μία συμφωνία του Μότσαρτ ή του Χάυντν. Η αισθητική του κατανόηση φαίνεται να είναι απέραντα πλατιά, είτε πρόκειται για Μπράμς είτε για Ρίχαρντ Στράους είτε για μουσική Ρωσικού μπαλέτου είτε για Γαλλική όπερα.

Ο Beecham θα μπορούσε να στέκεται μπροστά στο ακροατήριο του με κατεβασμένο το κεφάλι ξύνοντας τη μύτη του, χωρίς να πάψει μ' αυτό να φαίνεται σ' όλη την προσωπικότητά του σαν Άγγλος βιρβάνος. Αυτό οφείλεται βέβαια κατά ένα μέρος στο γεγονός, πως είναι ελεύθερος από τις οικονομικές ανάγκες που βαρύνουν στους άλλους θνητούς. Πίσω απ' όλες τις υπερβολές του ο Beecham είναι ένας αληθινός σοφός της μουσικής, με αλάνθαστες γνώσεις και γούστα. Όπως λέει κι' ο ίδιος: «Αν όλοι οι διευθυντές ορχήστρας ξέραν την τέχνη τους τόσο καλά, όσο ο Jascha Heifetz ξέρει όλες τις λεπτομέρειες ενός σόλο στο βιολί του, ή ποιότητα των συμφωνικών εκτελέσεων θα ήταν καλύτερη».

Η τέχνη του Sir Thomas στηρίζεται σε πείρα σχεδόν μισού αιώνα, που στο διάστημά του οργάνωσε, χρηματοδότησε, διηύθυνε και στερέωσε πολλές ορχήστρες, ακόμη περισσότερες όπερες και ακόμη περισσότερους μουσικούς συλλόγους, από όλους τους άλλους ανταγωνιστές τους. Η δυνατότητα να αποκτήσει αυτή την τεράστια πείρα του δόθηκε από το χρήμα, που είχαν αποκτήσει δυο αξιόλογοι άνθρωποι πουλώντας χάπια. Ο πρώτος ήταν ο Thomas, παππούς του μουσικού, φαρμακοποιός και κτηνίατρος, που πουλούσε κάτω από μια ομπρέλλα χάπια δικής του κατασκευής στους δρόμους της μικρής πόλης Wigan στο Lancashire περί το 1840. Ο δεύτερος είναι ο πατέρας του μουσικού, ο Sir Joseph, που με τη μεγαλοφυΐα του οργάνωσε την κατανάλωση των χαπιών Beecham σ' όλο τον κόσμο σ' ένα εκατομμύριο την ημέρα. Ο Sir Joseph έγινε τελικά πάμπλουτος και από τους γνωστότερους Μαικήνες της Αγγλίας για τη μουσική και το θέατρο.

Όταν ο Sir Thomas ήταν ακόμη μικρός, το σπίτι των Beecham κοντά στο Λίβερπουλ ήταν τόπος, όπου συγκεντρώνονταν οι διασημότεροι μουσικοί της Ευρώπης. Μεγάλωσε μέσα σ' ένα περιβάλλον εκλεκτών μουσικών, σπούδασε πιάνο και πήρε μαθήματα στη σύνθεση. Γνώρισε επίσης από πρώτο χέρι και από την κούνια ως ποῦμε, τις παραδόσεις και την ψυχολογία των συναδέλφων του μουσικών. Όταν έγινε 20 χρόνων ο Sir Thomas οργάνωσε την πρώτη του συμφωνική ορχήστρα. Οι συνάδελφοί του χοροϊδευστικά την αποκάλεσαν Φιλαρμονική, πράγμα που δεν αποθάρρυνε τον

Sir Thomas. Λίγο αργότερα παρουσιάστηκε σ' ένα μικρό μελοδραματικό θέατρο, που έκανε τουρνέ στην Αγγλία. Σκόπευε να απομακρυνθεί στην αρχή τους ηθοποιούς. Μία μέρα περίμενε ανόμεσα σε άλλους πολλούς στον προθάλαμο του Ιμπρεσσάριου. Όταν ένας τραγουδιστής ανακάλυψε, πως είχε ξεχάσει την παρτιτούρα του, ο Sir Thomas του πρόσφερε τη δική του. «Μά θα τη χρειαστείτε, του είπε ο Ιμπρεσσάριος, αλλιώς θα πρέπει να συνοδεύσετε απ' έξω». «Το ξέρω», απάντησε ο Sir Thomas. «Οχι μόνο συνοδεύσε τον τραγουδιστή στα τραγούδια του αλλά και άλλους από διάφορες όπερες, πάντα απ' έξω χωρίς λάθη. Δεν είχε προλάβει να τελειώσει, και ο Ιμπρεσσάριος τον είχε προσλάβει για διευθυντή της ορχήστρας του θεάτρου».

Βοηθημένος από τον εύτυχη συνδυασμό της μεγαλοφυΐας και των απεριόριστων σχεδόν οικονομικών πόρων ο Sir Thomas έγινε σύντομα ο Γαργαντούας της μουσικής ζωής του Λονδίνου. Αυτός έπαιξε πρώτος στην Αγγλία τα τόσο σημαντικά σύγχρονα έργα των Ρίχαρντ Στράους, Ντέλιους και Σιμπέλιους. Ο θάνατος του πατέρα του και τεράστιες επιχειρήσεις στα ακίνητα των θεάτρων του Λονδίνου τον έκαναν ιδιοκτήτη του Κόβερντ Γκάρντεν, της περιφέρειας όπερας του Λονδίνου το 1916. Σε μικρό χρονικό διάστημα έχασε μία περιουσία παίζοντας εκεί μερικές όπερες από τις πιο αξιοσημείωντες που έχει ακούσει το Λονδίνο, Η φήμη του ξεπέρασε τα σύνορα. Διηύθυνε ορχήστρες στις όπερες του Βερολίνου, της Βιέννης και στο φέστιβαλ του Σάλτσμπουργκ. Είταν ο μόνος Άγγλος διευθυντής ορχήστρας, που γνώρισε τις υψηλές τιμές στη Γερμανία και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτός οργάνωσε και διηύθυνε την ορχήστρα, που επρόκειτο να γίνει η καλύτερη Αγγλική συμφωνική ορχήστρα: τη Φιλαρμονική Ορχήστρα του Λονδίνου.

Ο Sir Thomas είδε να του απονέμεται ο τίτλος ευγενείας σαν αντομοιβή για τις υπηρεσίες που πρόσφερε στη Βρετανική Αυτοκρατορία σαν «πρεσβευτής του πνεύματος» στην Ιταλία στο διάστημα του πρώτου παγκοσμίου πολέμου. Είναι ένας δυνατός πολιτικός στοχαστής σε οποιαδήποτε φάση της διεθνούς πολιτικής ή στη θεωρία των πολιτευμάτων.

Αν και γενικά αντικρύζει τη ζωή σαν διανοούμενος, που τη βλέπει από μακριά και διασκεδάζει, μπορεί να θυμώσει τρομερά για δυο πράγματα: Για τη μουσική από το ραδιόφωνο και τη μουσική στον κινηματογράφο. Πιστεύει ακλόνητα, πως το «ραδιόφωνο δεν μπορεί να φτάσει ή να αναπαραγάγει την τελειότητα του ήχου, που σου δίνει μία άμεση ακρόαση.. Γιατί προτού φτάσει σε' αυτή σου, ο ήχος περνάει απ' όλα αυτά τα κουμπιά, τα σύρματα, τους διακόπτες και τους συμπυκνωτές, που τα χειρίζονται άνθρωποι περισσότερα εργαζόμενα παρά

καλλιτέχνες.» Όσο για τη μουσική του κινηματογράφου εκεί συγκεντρώνεται όλο του το μίσος. «Στην όπερα δεν ρίχνουμε κανόνια», φώναξε μια μέρα σε μια συνέντευξή του στην 'Αμερική. «Γιατί λοιπόν να παίζουμε μουσική στον κινηματογράφο; Δεν βλέπω την ανάγκη».

Ο Sir Thomas είναι αναμφισβήτητα ο μόνος μουσικός της ιστορίας, που έπαιξε στη ζωή του σύγχρονα τρεις ρόλους, του Μαικήνα, του Ιμπρεσάριου και του καλλιτέχνη. Η πλατιά και ποικιλόμορφη πείρα του του δίνει μια αρκετά μετριοφρόνα αντίληψη για το μεγάλο του ταλέντο να διευθύνει ορχήστρα. «Η διεύθυνση μιας ορχήστρας, μάς βεβαιώνει με τις έντονες κινήσεις του, δεν παρουσιάζει κανένα πρόβλημα. Θα επιβάλεις στους μουσικούς τον τρόπο σου να βλέπουν τα πράγματα, άλλοιως θα αποτύχεις. Ως τώρα δεν συνάντησα ποτέ ορχήστρα, που να μη ύποταχτεί στις απόψεις μου.» Ο Beecham πετυχαίνει το αποτέλεσμα που θέλει, γιατί παρουσιάζεται μπροστά στην ορχήστρα όχι σαν ειδικός τεχνικός αλλά σαν καλλιτεχνική προσωπικότητα. Την τεχνική την αφήνει στην ορχήστρα. Έκείνο που ζητάει είναι το αποτέλεσμα. Είναι ένας από τους σπάνιους μαέστρους, που φαίνονται να καταλαβαίνουν, πώς παίζει ή ορχήστρα και όχι ο μαέστρος.

Σταματώντας στη μέση τη δοκιμή μιας σύνθεσης για να διορθώσει ένα αμφίβολο σημείο ο Sir Thomas τινάζει τη στάχτη του πούρου του, και αρχίζει να παρατηρεί την παρτιτούρα με απλοϊκή περιέργεια. «Κανείς δεν το παίζει, όπως το έννοώ,» παραπονιέται σηκώνοντας τα φρύδια του. «Νομίζω πως έδω πρέπει να έχει φά για το δεύτερο όμιλος, και το σόλ των κόρνων (και ρίχνει μια ματιά στο μουσικό) είναι πολύ δυνατό, αν και δεν φταίτε σεις». Καλεί την ορχήστρα να προσέξει χτυπώντας τη μπαγκέτα του, και ξαναρχίζει το κομμάτι χαμογελώντας, όταν βλέπει πως καλυτέρευσε. Θυμώνει πολύ σπάνια, και όταν συμβεί αυτό αρχίζει να κάνει βόλτες, βυθίζει το μουσάκι του — της μόδας του 1900 — στο στήθος του, και μουγκρίζει σα λιοντάρι. Συνήθως όμως ο θυμός του είναι πιο ψυχρός, πράγμα που είναι περισσότερο ενοχλητικό. Απευθύνεται στο μουσικό που φταίξε: «Δεν έχουμε βέβαια την απαίτηση να μάς παρακολουθείτε πάντα,» του λέει με ψυχρή ευγένεια. «Αλλά αν είχατε την καλωσύνη να παίζετε τότε-τότε μαζί μας...» Και άμέσως μ' ένα άγερωχο κτύπημα της μπαγκέτας ο Sir Thomas συνεχίζει την πρόβα.

Οί διακυμάνσεις της Γαλλικής κοινής γνώμης

Του JEAN STOELTZEL

(Από το περιοδικό La France Libre)

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ Ίνστιτούτο Κοινής Γνώμης έκανε το Μάρτιο το ακόλουθο έρώτημα στο κοινό: Ποιό είναι σήμερα κατά τη γνώμη σας το σπουδαιότερο έσωτερικό πρόβλημα; Οί απαντήσεις που έστειλαν οί διάφοροι μ' αυτή την ευκαιρία ρίχνουν ένα ζωηρό φως στη σημασία που έχουν οί σχετικές προετοιμασίες της Γαλλίας για τον έπομενο χειμώνα.

	Στο Παρίσι	Στις επαρχίες
Επισιτισμός και συγκοινωνίες	38 %	35 %
Εκλογές, ένωση των κομμάτων κλπ.	14 %	13 %
Απονομή δικαιοσύνης, δοσίλογοι, μαυραγορίτες κλπ.	10 %	11 %
Εθνικοποίηση, μισθοί κλπ.	8 %	10 %
Κοινωνικά προβλήματα, συντάξεις, συμμετοχή εργατών στα κέρδη κλπ.	6 %	5 %
Οικονομικά προβλήματα	4 %	6 %
Άνοικοδόμηση	2 %	4 %
Διάφορα	10 %	8 %

Θα μπορούσαμε να ασχοληθούμε με μικροδιαφορές — αρκετά σημαντικές όμως — που δείχνουν τη διαφορά των αντιλήψεων των Παρισινών από τους επαρχιώτες. Το Παρίσι φαίνεται να ασχολείται περισσότερο με τα προβλήματα του επισιτισμού και όχι τόσο με την άνοικοδόμηση και τους οικονομικούς κινδύνους. Μά δεν μπορούμε να χασομερήσουμε με την εξέταση τέτοιων μικρολεπτομερειών. Άδιαφιλονίκητο παρουσιάζεται μπροστά μας ένα γεγονός: πως ο Γαλλικός λαός αγωνιά για το επισιτιστικό πρόβλημα.

Πιθανότατα βέβαια οί προβλέψεις για το τέλος του πολέμου, που φαινόταν άλλοτε πολύ κοντά, συντέλεσαν στο να παρουσιάσουν πιο μαύρη την εικόνα στις αρχές του 1945. Δύο φορές στο διάστημα ενός μηνός μετά την απελευθέρωση του Παρισιού, η παρισινή κοινή γνώμη απάντησε στις ερωτές μας με την πεποίθηση, πως στις 15 Νοεμβρίου 1944 θα τελείωνε ο πόλεμος με τη Γερμανία. Μά τον Οκτώβριο κιόλας του 1944 είχαν μεταθέσει το όριο αυτό στις 15 Μαρτίου 1945. Το Δεκέμβριο 1944 όλη σχεδόν η Γαλλική κοινή γνώμη δεν περίμενε να τελειώσει ο πόλεμος πριν τις 15 Αυγούστου

1945. Καί τὸν Ἰανουάριον 1945 μετὰθρεσε αὐτὴ τὴν ἡμερομηνία κατὰ ἓνα ἀκόμη μῆνα ἀργότερα. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ πολλοὶ πίστευιν, πὼς ἡ ἀντεπίθεσις τοῦ Ροὺντσετ στὶς 16 Δεκεμβρίου 1944 θὰ εἶχε γιὰ ἀποτέλεσμα τὴ μεγαλύτερη διάρκεια τοῦ πολέμου — ὅπως ἄλλωστε ἔγινε καὶ στὴν Ἀγγλία κατὰ τὶς ἐρευνες τοῦ Βρετανικοῦ Ἰνστιτούτου Κοινῆς Γνώμης. Στὸ τέλος τοῦ περασμένου χρόνου ἀναμφισβήτητα ὁ Γαλλικὸς λαὸς ἔβλεπε νὰ διαψεύδονται οἱ ἐλπίδες του.

Ὅμως, ὅσο ἀναμφισβήτητη καὶ ἂν εἶταν ἡ ψυχολογικὴ ἐπίδρασις τῆς στρατιωτικῆς κατάστασης πάνω στὴ Γαλλικὴ κοινὴ γνώμη, τὰ ὕλικά προβλήματα βεβαίως ἐπηρέασαν ἀκόμη περισσότερο τοὺς Γάλλους. Δὲν μπόρεῖ κανεὶς νὰ περιγράψῃ, πόσο ἐλλεινὴ εἶταν ἡ κατάσταση τὸ χειμῶνα 1944-1945. Συγκοινωνίες, κάρβουνο, ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, φῶς, ὅλα ἔλλεψαν σὲ σημαντικὸ βαθμὸ καὶ κατὰ τρόπο σχεδὸν ἀπότομο. Ὁ κόσμος εἶχε τὴν ἐντύπωσιν, πὼς ἡ κατάσταση εἶχε χειροτερέψῃ ὄχι μόνον συγκριτικὰ μὲ τὸ φθινόπωρον 1944 ἀλλὰ ἀκόμη καὶ συγκριτικὰ μὲ τὴν ἀντίστοιχὴ ἐποχὴ τοῦ περασμένου χρόνου. Τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1945 7% μόνον εὗρισκαν, πὼς ἡ ἐπισιτιστικὴ κατάσταση εἶχε καλυτερέψῃ συγκριτικὰ μὲ τὸν Ὀκτώβριον 1944. Περίπου 16% τὴν εὗρισκαν ἀμετάβλητη καὶ 75% τὴν εὗρισκαν χειρότερη. Καὶ συγκριτικὰ μὲ τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1944 οἱ γνῶμες γιὰ τὴν ἐπισιτιστικὴν καταστάσιν τοῦ 1945 μοιρᾶζονταν κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπο:

- 13% τὴν εὗρισκαν καλύτερη
- 22% τὴν εὗρισκαν ἀμετάβλητη
- 59% τὴν εὗρισκαν χειρότερη

ἀπὸ τὸ Φεβρουάριον 1944.

Οἱ ἐργάται, καὶ ἀκόμη περισσότερο οἱ ὑπάλληλοι, εἶναι φυσικὰ ἐκείνοι, πού στὴ γενικὴ δυσανεξία εἶταν οἱ πιὸ δυσανεκτοί. Ἀνάμεσα στοὺς τελευταίους 64% εἶχαν κρίνει πὼς ἡ κατάσταση εἶχε χειροτερέψῃ ἀπὸ τὸ 1944. Μὰ ἀκόμη καὶ ἂν λάβωμε ὑπ' ὄψιν τὸ χαμηλότερον ποσοστὸ δυσανεκτομένων ἀνάμεσα στοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς παραγωγούς, καὶ τὸ ἀκόμη χαμηλότερον (47%) ἀνάμεσα στοὺς ἐλεύθερους ἐπαγγελματίες, πρέπει πάντως νὰ δεχτοῦμε, πὼς ἡ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ δὲν πιστεύει, πὼς ἡ ἐπισιτιστικὴ κατάσταση διορθώθηκε ἔδῳ καὶ ἓνα χρόνο.

Μεγάλον μέρος τῆς εὐθύνης ρίχνουν στὴν κυβέρνησιν. 77% τοῦ κοινοῦ ἔχουν τὴ γνώμην, πὼς ἡ κυβέρνησις δὲν κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὸν ἐπισιτισμό. Μόνον 13% ἔχουν ἀντίθετη γνώμην. Μποροῦμε ἐπίσης νὰ ποῦμε, πὼς ἓνα ἀνάλογον ποσοστὸ (75%) νομίζει, πὼς ἡ Κιβέρνησις δὲν ἔκανε ὅ,τι ἔπρεπε γιὰ νὰ δημεύσῃ σύμφωνα μὲ τὶς ὑποσχέσεις τῆς τῆς περιουσίας πού ἀποκτήθηκαν παρὰ νομῶ. Οἱ ἐπικρίσεις, πού ἐκφράζονται ἔτσι ἐναντία στὶς κυβερνητικὰς

ὑπηρεσίες, εἶναι ἀναμφισβήτητα συνδυασμένες μὲ τὶς σχετικὰς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἐπισιτιστικὴν κατάστασιν. Παρατηρεῖ κανεὶς π.χ. ὅτι ἡ ἀναλογία ἐκείνων, πού βρίσκουν ἀνεπαρκὴ τὴν κυβέρνησιν γιὰ τὰ ἐπισιτιστικὰ προβλήματα, εἶναι μεγαλύτερη ἀνάμεσα σ' ἐκείνους, πού βρίσκουν τὴν ἐπισιτιστικὴν κατάστασιν χειρότερη ἀπὸ τὸ Φεβρουάριον 1944. Ἡ ἀναλογία ἐκείνων, πού ἐπικρίνουν τὴν κυβέρνησιν γιὰ τὰ ἐπισιτιστικὰ μέτρα εἶναι:

69% ἀνάμεσα σ' ἐκείνους, πού βρίσκουν τὴν ἐπισιτιστικὴν κατάσταση καλύτερη.

73% ἀνάμεσα σ' ἐκείνους, πού βρίσκουν τὴν ἐπισιτιστικὴν κατάσταση ἀμετάβλητη.

81% ἀνάμεσα σ' ἐκείνους, πού βρίσκουν τὴν ἐπισιτιστικὴν κατάσταση χειρότερη.

Ἐπίσης ἡ ἀναλογία ἐκείνων, πού βρίσκουν ἀνεπαρκὴ τὰ κυβερνητικὰ μέτρα γιὰ τὴν δήμευσιν τῶν παραγόμενων κερδῶν κλπ. εἶναι:

72% ἀνάμεσα σ' ἐκείνους, πού βρίσκουν τὴν ἐπισιτιστικὴν κατάσταση καλύτερη ἢ ἀμετάβλητη.

78% ἀνάμεσα σ' ἐκείνους, πού βρίσκουν τὴν ἐπισιτιστικὴν κατάσταση χειρότερη.

Πρέπει νὰ φοβόμαστε, πὼς οἱ δυσχέρειες καὶ οἱ στερήσεις τοῦ κόσμου στὸ διάστημα τοῦ χειμῶνα προκαλέσαν κάποια ὑποτίμησιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ δυσανεξία τῆς κοινῆς γνώμης ἐναντίον τους.

Δὲν πρέπει πάντως νὰ νομίσωμε, πὼς ἡ Γαλλικὴ κοινὴ γνώμη εἶναι ἀνίκαιη νὰ ἀσχοληθῇ μὲ ἄλλα προβλήματα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπισιτιστικά. Ὅσο καὶ ἂν ἔρχεται σὲ δευτέρη μοῖρα, τὸ πρόβλημα τῆς ἐκκαθάρισης παραμένει σημαντικώτατον ἐσωτερικόν πρόβλημα. Ἀλλωστε οἱ διάφορες δίκαιες προσώπων, πού κατὰ διαφόρους τρόπους συνεργάστηκαν μὲ τὸν ἐχθρό, ἔρχονται τακτικὰ νὰ ὑπενθυμίσουν τὴν ἐπικαιρότητα τῆς ἐκκαθάρισης καὶ ἔτσι τὸ πρόβλημα αὐτὸ δὲν ἐξχνιέται. Στὶς 18 Δεκεμβρίου 1944 ὁ Paul Chack, ἄλλοτε ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, συγγραφέας, πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀντιπολεμικῆς Δράσης καὶ τοῦ Κυκλῶν τῶν Ἀρσένων, καταδικάστηκε σὲ θάνατον ἀπὸ τὸ δικαστήριον στὸ Παρίσι. Στὶς 29 Δεκεμβρίου ὁ Henri Béraud, πολιτικὸς συντάκτης τῆς ἐφημερίδας «Gringoire» καταδικάστηκε στὴν ἴδια ποινή. Ὁ Béraud πῆρε χάσιν στὶς 12 Ἰανουαρίου, καὶ ἡ ποινὴ του μεταβλήθηκε σὲ ἰσοβία. Τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ ὁ Albertini, ἄλλοτε διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ Déat, καταδικάστηκε σὲ εἰρκτὴ πέντε χρόνων. Τέλος ὁ Robert Brassillach, ἄλλοτε ἀρχισυντάκτης τοῦ περιοδικοῦ «Je suis partout» καταδικάστηκε σὲ θάνατον στὶς 19 Ἰανουαρίου 1945 στὸ Παρίσι.

Ἀναμφισβήτητα αὐτὰς οἱ περιπτώσεις διαφέρουν πολὺ ἢ μὴ

από την άλλη, τόσο στην ουσία τους όσο και στην έντυπωση που προξενούν στην κοινή γνώμη. Διαφέρουν επίσης πολύ από τις δίκες, που έγιναν στο πρώτο τρίμηνο μετά την απελευθέρωση. Δεν πρέπει τελικά να ξεχάσουμε, πώς το κοινό αισθάνεται κάποιο σεβασμό προς το τετελεσμένο γεγονός. «Μετά την καταδίκη του Béraud 49% εγκρίναν την ποινή αυτή, αλλά, αφού του δόθηκε χάρη, μόνο 42% αποδοκίμαζαν το μέτρο αυτό. Η θέση λοιπόν του Doriot ή του Bichelonne ή ακόμη περισσότερο του Πεταίν δεν πρέπει να ξεετάζεται παρά με μεγάλη επιφυλακτικότητα και διαφορετικά από τη θέση προσώπων που δικάστηκαν και καταδικάστηκαν. Φαίνεται, πώς μόνο μια σύγκριση του συνόλου των προβλημάτων αυτών πριν και μετά το Δεκέμβριο μπορεί να μας οδηγήσει σε μερικά γενικά συμπεράσματα σχετικά με τις διακυμάνσεις της κοινής γνώμης στο διάστημα του χειμώνα.

Το ατλούστερο είναι φυσικά να θυμηθούμε τα γεγονότα στη χρονολογική τους σειρά. Το Σεπτέμβριο 42% εγκρίνανε την καταδίκη του Pucheu σε θάνατο. 32% ήταν της γνώμης να τιμωρηθεί ο στρατόχης Πεταίν, απ' αυτούς 3% προτείνουν καταδίκη σε θάνατο. Τον Οκτώβριο 65% ζητούσαν καταδίκη σε θάνατο του Λοβάλ, 75% του Doriot, 44% του Bichelonne. Το Νοέμβριο σε νέα έρωτηση για τον Pucheu 59% απάντησαν εγκρίνοντας την καταδίκη του, 65% εγκρίναν την καταδίκη του Georges Suarez σε θάνατο, 40% εύρισκαν την κατοδίκη του Stephane Lauzanne σε είκοσι έτών πρόσκαιρα δεσμά πολύ επιεική. Αυτά είναι περίληπτικά τα στοιχεία για την πρώτη περίοδο. Το Δεκέμβριο 65% εύρισκαν ανεπαρκή την εκκαθάριση των δημοσίων υπηρεσιών. Στις αρχές Ιανουαρίου το ποσοστό εκείνων, που ζητούσαν καταδίκη του Πεταίν ανέβηκε σε 53%, από αυτούς 18% ζητούσαν καταδίκη σε θάνατο. Λίγο αργότερα στο διάστημα του Ιανουαρίου ή καταδίκη του Paul Chack σε θάνατο εγκρίθηκε με 55%, του Béraud με 49%. Η καταδίκη του Albertini σε πέντε χρόνων είρκτη κρίθηκε από 56% πολύ επιεικής. Τελικά το Φεβρουάριο 42% αποδοκίμασαν τη χάρη που δόθηκε στον Béraud, ενώ 52% εγκρίναν την καταδίκη του Brasillach σε θάνατο.

Αν ξεετάσει κανείς αυτά τα διάφορα δεδομένα, θα κάνει δυό αναμφισβήτητες διαπιστώσεις: Η πρώτη είναι πώς στο διάστημα της δεύτερης περιόδου δεν βρίσκομε πια τις μεγάλες εκείνες πλειοψηφίες, που παρουσιάζονταν άμέσως μετά την απελευθέρωση. Θα σκεφθεί κανείς φυσικά, πώς υπάρχουν διαβαθμίσεις ανάμεσα στους προδότες, και οι δοσίλογοι του χειμώνα δεν παρουσιάζουν τόσο σοβαρές περιπτώσεις όπως π.χ. ή περίπτωση του Doriot. Μένει πάντως αναμφισβήτητο, πώς ή υπόθεση του Suarez είναι πολύ άνα-

λογη με την υπόθεση του Chack, του Béraud ή του Brasillach. Πάντως οι μεγάλες διαφορές γνώμων έχουν εκλείψει. Επίσης φαίνεται πώς ελαττώθηκε ο αριθμός των οπαδών της επιβολής μεγάλων ποινών. Αυτή είναι ή πρώτη διαπίστωση. Μα από την άλλη πλευρά είναι επίσης αξιοσημείωτο, πώς οι αναλογίες δεν κατεβαίνουν σε τόσο χαμηλά επίπεδα όσο στους τρεις πρώτους μήνες μετά την απελευθέρωση. Το πλάτος των διακυμάνσεων της κοινής γνώμης έχει με άλλα λόγια ελαττωθεί. Οι γνώμες έχουν σταθεροποιηθί. Ίσως θα έπρεπε να ορίσουμε σε 50-60% τη μέση αναλογία των προσώπων, που ζητούν την επιβολή κυρώσεων. Αναμφισβήτητο στο φώς της τελευταίας αυτής διαπίστωσης πρέπει να ερμηνεύσουμε την αύξηση των προσώπων, που ζητούν να τιμωρηθεί ο Πεταίν. Όστε μπορούμε να πούμε, πώς οι γνώμες έχουν σταθεροποιηθί και μια πλειοψηφία όχι μεγάλη αλλά ασφαλής και σταθερή υποστηρίζει τα μέτρα της εκκαθάρισης.

Είναι δυσκολότερο να ξεχωρίσει κανείς τις μεγάλες κατευθύνσεις της κοινής γνώμης στο πεδίο των πολιτικών και κοινωνικών προβλημάτων. Αναμφισβήτητο δεν λείπουν αρκετά ασφαλείς ενδείξεις, πώς υπάρχει ένα δυνατό ρεύμα προς την αριστερά. Άλλα όμως στοιχεία μάς πείθουν, πώς μια πρόωση γενίκευση στις κρίσεις μας θα μάς έκανε αναπόφευκτα να παραβλέψουμε ορισμένα γεγονότα.

Ένα περιστατικό που μάς δίνει την ευκαιρία να χαρακτηρίσουμε αυτή τη γενική κατεύθυνση της κοινής γνώμης στην πολιτική, είναι ή συζήτηση που έγινε στον τύπο για τη μεταφορά της στάχτης του Romain Rolland στο Πάνθεο. Η Εθνική Επιτροπή Συγγραφέων είχε αναλάβει αυτή την πρωτοβουλία και αργότερα με την υποστήριξη της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργασίας οι αδελφοί Tharaud ζήτησαν στο Figaro να τιμηθεί πρώτα ο Charles Régny. Η πλειοψηφία του κοινού κρούστηκε υπέρ του Romain Rolland. Βέβαια 37% δεν απάντησαν. Άλλα 60% απάντησαν ευνοϊκά. Λίγο πρωτίτερα 47% είχαν εγκρίνει την ιδέα μιας σύνοργασίας ανάμεσα στους κομμουνιστές και τους σοσιαλιστές στις επόμενες εκλογές, και 27% είχαν αντίθετη γνώμη.

Γι' αυτό δεν πρέπει να μάς εκπλήττει, όταν 65% των Παρισινών απάντησαν, πώς εγκρίνουν τη συμμετοχή των εργατών στη διοίκηση των επιχειρήσεων (Οκτώβριος), 60% πώς εγκρίνουν την εθνικοποίηση των ορυχείων (Νοέμβριος) και 68% πώς εγκρίνουν την εθνικοποίηση της Εταιρείας Φωταερίου στο Παρίσι (Δεκέμβριος). Άλλα εδώ αρχίζουν τα σκοτεινά σημεία. Τον ίδιο μήνα, το Δεκέμβριο, εκδηλώθηκαν 41% για μια φιλελεύθερη οικονομία και 39% για διευθυνόμενη οικονομία. Το μήνα Μάρτιο τέθηκαν τρία ερωτήματα σχετικά με τις μικτές επιτροπές των επιχειρήσεων. Τα

ακόλουθα στοιχεία παρουσιάζουν τις απαντήσεις: 60% άκουσαν μόνο να μιλούν γι' αυτές, 40% εγκρίνουν το σχηματισμό τους, 11% τόν αποδοκιμάζουν, 49% δεν ξέρουν τί να πουν, 23% νομίζουν πως οι επιτροπές δεν έχουν αρκετές εξουσίες, 19% νομίζουν πως έχουν αρκετές εξουσίες, 5% πως έχουν πολύ εκτεταμένες εξουσίες και οι άλλοι δεν απαντούν. Σ' όλες αυτές τις απαντήσεις φαίνεται καλά, πως το κοινό είναι έντελώς άκατατόπιστο σχετικά.

Στις 2 Μαρτίου ο στρατηγός ντε Γκώλ έκανε στη Συμβουλευτική Συνέλευση ένα μεγάλο λόγο περιγράφοντας την πολεμική προσπάθεια της Γαλλίας και υπενθυμίζοντας το ρόλο του κράτους. Είπε, πως όλες οι πηγές ενέργειας πρέπει να αξιοποιηθούν. Χρειάζεται ή συμβολή όλων. Χρειάζονται 1.200.000 παιδιά κάθε χρόνο. Το πνεύμα της αντίστασης πρέπει να κυριαρχεί σ' όλη τη χώρα. Έφ' όσον πρόκειται για τη Γαλλία, πρέπει όλοι να έχουν πλατιά σχέδια και υψηλές βλέψεις. Αυτός ο λόγος μεταδόθηκε από το ραδιόφωνο και δημοσιεύτηκε στις εφημερίδες την επομένη. 82% των Γάλλων τόν άκουσαν ή τόν διάβασαν. Μόνον 8% τόν αποδοκίμασαν. Όσο μεγάλες και αν ήταν οι δοκιμασίες του χειμώνα, όσες και αν ήταν οι κατηγορίες ενάντια στην κυβέρνηση, πάντως πάνω απ' όλες τις δυσκολίες και τα προβλήματα που θα αντιμετώπισει η Γαλλία, το γόητρο του στρατηγού ντε Γκώλ μένει ισχυρότατο στην Γαλλική κοινή γνώμη.

ΤΟ ΧΟΛΛΥΓΟΥΝΤ με έκπληξη πληροφορήθηκε το γάμο του κωμικού Victor Moore σε ηλικία 67 χρόνων, με μια νέα 22 χρόνων. «Δεν έχει σημασία», τούς δικαιολόγησε ο Buddy de Sylva. «Όταν εκείνη θα είναι 100 χρόνων, εκείνος θα είναι μόλις 145...»

BENNETT CERF

(από «Have you heard this one?») N

Οί 'Αγγλίδες δουλεύουν στους άγρους

Της V. SACKVILLE-WEST

(Από το βιβλίο της «Γυναικεία Άγροτική Ύπηρεσία» [The Women's Land Army], δημοσιευμένο με την έγκριση του Βρετανικού Υπουργείου Γεωργίας).

ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ πυρήνας της Γυναικείας Άγροτικής Ύπηρεσίας είναι το ίδιο το κορίτσι που δουλεύει εκεί. Είναι το ζωτικό σημείο σ' όλη την οργάνωση. Η ιστορία του δεν είναι καθόλου εντυπωσιακή, έκτός από τις σπάνιες, ευτυχώς, περιπτώσεις που μπορεί να συναντήσει τόν κίνδυνο και την ανάγκη. Είναι τιμή για κείνη που διάλεξε αυτή τη ζωή γεμάτη μόχθο και άντοχη και όχι ήρωϊσμούς. Σ' αυτό το πολύπλευρο δράμα του πολέμου με την άπέραντη σκηνή, ή νεαρή Άγγλίδα της Άγροτικής Ύπηρεσίας σπάνια έχει την ευκαιρία να δουλέψει μπροστά σε θεατές. Μερικές φορές ήρθε σε επαφή με το κοινό σε συγκεντρώσεις και γιορτές μα στην καθημερινή της ζωή κανένας προβολέας δεν την φωτίζει. Έμεινε πάντα στα παρασκήνια. Ω πόσο όταν ανέλαβε ύπηρεσία ήξερε καλά τί θα συναντούσε, ήξερε πως θα δούλευε σκληρά στην άφάνεια.

Ίσως πάντα να μην ήξερε πόσο σκληρή θα ήταν ή ζωή. Ίσως να φανταζόταν τόν εαυτό της σε βουκολικές σκηνές να δείχνει στα μικρά μοσχάρια πως να πίνουν το γάλα τους. Τις πιο πολλές φορές το κορίτσι αυτό ήρθε από ένα διαφορετικό περιβάλλον. Δεν ήξερε να διακρίνει ούτε τη μία αγελάδα από την άλλη. Η δουλειά ήταν εύκολη για τα κορίτσια που είχαν γεννηθί σε χωριό, έστω κι' αν ζούσαν στην πόλη. Ήξεραν τη δουλειά που τους περίμενε, γιατί στις παύσεις, όταν έχονταν στο χωριό, δούλευαν στο κτήμα. Πολλές ήταν υπάλληλοι σε γραφεία, μα όταν γύριαν στο χωριό δεν βοήκαν κάτι δόλοτελα ξένο. Τα χέρια τους βέβαια ήταν μαλακά, ή σωματική τους δύναμη μικρή και είχαν συνειδηθεί στην άνεση. Ήξεραν όμως τί θα κάνουν. Το κορίτσι της πόλης δεν ήξερε σχεδόν τίποτα. Η γνώση της για το χωριό περιοριζόταν σε αναμνήσεις έκδρομών το καλοκαίρι. Τότε μάτευε στα χωράφια λουλούδια που ούτε το όνομά τους ήξερε ή χαλωνόταν στην άσρογιαλιά για να χαρεί τόν ήλιο. Η μυρωδιά του θυμαριού την αναζωογονούσε

καὶ εὗρισκε ξεκουραστικὴ τὴ γαλήνη τῆς ἐξοχῆς. Ὅλα αὐτά, συλλογιζόταν, εἶναι καλὰ γιὰ μιὰ βδομάδα, ὅχι ὅμως γιὰ πῶς πολύ. Πῶς μπορούσαν μερικοὶ ἄνθρωποι νὰ τὰ υποφέρουν γιὰ πάντα; Εὐτυχῶς ποὺ εἶταν κι' αὐτοί, γιατί ἄλλοιῶς ἡ ἐξοχὴ θὰ ἔμενε ἀκατοίκητη.

Ὅταν ἡ νεαρὴ Ἀγγλίδα ἔβλεπε τὰ ἀγριοπολύουδα καὶ τὸ θυμάρη καὶ τὰ πουλιά, τὴν ὁμορφιά, τὴ γαλήνη, τὴν ἡσυχία τῆς ἐξοχῆς καὶ τὸ ἔβρισκε ὅλα τόσο εὐχάριστα γιὰ μιὰ ἀλλαγὴ, ἀντίκρουσε μιὰ μόνο πλευρὰ τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς. Μπορεῖ νὰ θαύμαζε ἕνα χωράφι μὲ χρυσὰ στάχυα ὅμως ποτὲ δὲν σκέφτηκε — γιὰ ποῖο λόγο ἄλλωστε νὰ τὸ κάνει; — τὴν ἐπίπονη καὶ πολυσύνθετη δουλειὰ ποὺ ἔγινε γιὰ νὰ μεγαλώσει ὁ σπόρος, οὔτε πόση δουλειὰ ἀκόμα θὰ χρειαζόταν πρὶν νὰ ἐτοιμαστῇ τὸ ὀρεκτικὸ ψωμὶ ποὺ τρώει στὸ πρωινὸ τῆς. Κι' ἀκόμα λιγότερο συλλογιζόταν τότε πῶς μιὰ μέρα θὰ βρισκόταν κι' αὐτὴ ἀνακατωμένη σ' αὐτὰ τὰ κουραστικὰ μυστήρια.

Κι' ὅμως τώρα δουλεύει στοὺς ἀγρούς. Κάθεται στὸ τρακτιέρη καὶ κοιτάζει πίσω τῆς προσεκτικὰ γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ πῶς τὸ αὐλάκι χαράζεται ἴσια. Κραῖνει καὶ ἡ βροχὴ τῆς χτυπάει τὸ πρόσωπο, γιατί δὲν μπορεῖ κανένας νὰ προφυλαχτεῖ ἀπὸ τὸν καιρὸ πάνω στὸ τρακτιέρη. Σὲ λίγους μῆνες θὰ τὴ βροῦμε νὰ θερίζει. Ζεσταίνεται τρομερὰ, τόσο πολὺ ποὺ ἀναρωτιέται πόση ὥρα ἀκόμα θὰ βαστάξει ἔτσι. Εἶναι κατακαλόκαιρο καὶ στὰ χωράφια δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνας σκιᾶς. Σωριάζει τὰ δεμάτια στὸ κάρρο καὶ τραβᾷ γιὰ τὸ ἀλώνι. Ἐκεῖ δουλεύει ἡ ἄλωνιστικὴ μηχανή. Τὸ κορίτσι ἔχει δεμένο ἕνα μαντήλι στὸ κεφάλι του καὶ ἕνα γείσο ἀπὸ σελοφάν πάνω ἀπὸ τὰ μάτια. Τὰ ἄχυρα καὶ χίλια δυὸ ἄλλα σκουπιδιάκια ἀνεμίζουν τριγύρω τῆς, μπαίνουν στὴ μύτη, στὸ λαιμὸ τῆς. Εἶναι βρώμικη σὰν οκοῦπα καὶ ὁ ὀδηγὸς τῆς μηχανῆς τῆς μιλάει ἀπότομα. Θὰ τὴ βροῦμε καὶ στὸ χιονισμένο δάσος. Τὰ δάχτυλά τῆς ξυλιάσανε τόσο ὥρα νὰ παιδεύεται μὲ τὰ γλυστερὰ παγωμένα ξύλα. Ἄλλη φορὰ θὰ σταθεῖ μέσ στα νερὰ γιὰ νὰ ἀνοίξει αὐλάκια. Κανένας δὲ τὴ βλέπει ἔκτος ἀπὸ τοὺς χωριάτες, ποὺ σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ ἔκαναν αὐτὴ τὴ δουλειὰ καὶ ποὺ ἔχουν τὰ μάτια τους τέσσαρα γιὰ νὰ τῆς δείχνουν τὰ λάθη τῆς.

Εἶναι λοιπὸν μελαγχολικὴ ἡ εἰκόνα τοῦ κοριτσιοῦ ποὺ δουλεύει τόσο σκληρὰ; Μπορεῖ νὰ φαίνεται ἔτσι, ὡστόσο ἐκεῖνο ποὺ χαρακτηρίζει κάθε κορίτσι τῆς Ἀγροτικῆς Ὑπηρεσίας δὲν εἶναι ἡ μελαγχολία. Ἀντίθετα ὁποῖος περάσει λίγη ὥρα μαζί του ἔξω ἀπὸ τὴ δουλειὰ, ὁμολογεῖ πῶς τὴ βρίσκει ἐκπληκτικὰ εὐθυμη. Πάντα εἶναι δυνατό νὰ ζωγραφίσει κανεὶς μιὰ σχετικὴ εἰκόνα μὲ σκοτεινὰ χρώματα, μὰ τότε θὰ πρέπει νὰ ἔχει ἀφήσει ἔξω τὸ σπουδαιότερο. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ φῶς ποὺ δίνει τὸ πνεῦμα σὲ κάθε δουλειὰ ποὺ κάνει τὸ σῶμα. Ἡ ὄψη τῆς ζωῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πῶς θὰ τὴ δεῖ κανένας. Ὅλα σχεδὸν τὰ κορίτσια τῆς Ἀγροτικῆς Ὑπηρεσίας μὲ τὰ

νειᾶτα, τὸ σφρίγος καὶ τὴν ὑγεία τους ἀντικρύζουν τὴ ζωὴ μὲ ὅση περισσότερη εὐθυμία μποροῦν. Καὶ μόνο νὰ τὰ δεῖ κανένας τὸ καταλαβίνει. Ὅπως καὶ ἂν εἶναι ἡ κατάσταση, ὀδόντα χιλιάδες Ἀγγλίδες δὲν μποροῦν νὰ προσποιοῦνται χαρούμενη διάθεση χωρὶς νὰ τὴν αἰσθάνονται στὸ βάθος.

Πολλοὶ κατηγόρησαν τὴ νεαρὴ Ἀγγλίδα τῆς Ἀγροτικῆς Ὑπηρεσίας καὶ τὴν εἶπαν ματαιόδοξη. Καὶ τοῦτο γιατί προσπαθεῖ νὰ δώσει μιὰ νότα κομψότητος στὴ σκέτη φόρμα τῆς. Εἶναι ἀλήθεια πῶς συχνὰ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἐκανοποιεῖ, γιατί μιὰ πολύχρωμη μπλούζα ἢ ἕνα κομπὸ πουλόβερ δὲν ταιριάζουν πάντα μὲ τὴν αὐστηρὴ γραμμὴ τῆς φόρμας. Αὐτὰ ὅμως εἶναι ἀσήμαντα πράγματα. Ἄλλωστε τὸ κορίτσι ποὺ δουλεῖει στὰ χωράφια εἶχε καὶ μιὰ πολὺ καλὴ ιδέα. Ἀντὶ νὰ φοράει τὸ ἀπλό πρακτικὸ καπέλλο τῆς στολῆς, δένει τὰ μαλιά τῆς μ' ἕνα χρωματιστὸ μαντήλι. Εἶναι κι' αὐτὸ πρακτικὸ μὰ καὶ χαρούμενο στὴν ὄψη.

Πάνω ἀπὸ ὅλα ὅμως πρέπει νὰ θυμόμαστε πῶς κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς κοπέλλες αὐτὲς ἔδειξε ἀντοχὴ μεγάλη. Εὐτυχῶς, γιατί ἔχει πολλὰ νὰ υποφέρει. Καθένας ποὺ ἔχει μιὰ πείρα ἀπὸ τὶς δουλειὲς αὐτὲς τὸ ἀναγνωρίζει, ἀκόμα καὶ κείνος ποὺ ζεῖ στὸ χωριὸ καὶ εἶναι συνηθισμένος στὶς καλὲς καὶ τὶς κακὲς μέρες.

Ἀντὶ νὰ κάνουμε κριτικὴ γιὰ μικροπράματα ὡς ἀναλογιστοῦμε τὸ ἔργο τοῦ κοριτσιοῦ αὐτοῦ. Ἀς θυμηθοῦμε πῶς τὶς περισσότερες φορὲς ἔρχεται ἀπὸ τὴν πόλη, πῶς εἶναι χαϊδεμένη καὶ καλομαθημένη. Μόνο ὅταν σκεφθοῦμε τὴν πολυμορφία τῆς δουλειᾶς τῆς, μποροῦμε νὰ τὴν ἐκτιμήσουμε.

Δουλεύει στὸ γαλακτοκομεῖο, καὶ κάνει ὅλες τὶς δουλειὲς στὰ κτήματα, δηλαδὴ ὀργώνει, σπέρνει, σκαλίζει τὴ γῆ, ἀνοίγει αὐλάκια, ξεραίνει τὸ χόρτο, θερίζει, ἀλωνίζει. Ἀκόμα κλαδεύει καὶ καλλιεργεῖ τὰ δέντρα, μαζεύει καὶ συσκευάζει τὰ φρούτα, πλέκει ψάθες, φροντίζει γιὰ τὶς βοσκὲς, χτυπᾷ τὸ λινάρι, καταστρέφει τὰ ποντίκια, λιπαίνει τὸ χῶμα, δουλεύει στοὺς λοχανόκηπους, στὰ δάση, κόβει ξύλα, φυτεύει δέντρα.

Ἀρκετὰ ἐντυπωσιακὸς κατάλογος, δὲν εἶναι ἔτσι; Καθένας θὰ παραδεχτεῖ πῶς οἱ νεαρὲς Ἀγγλίδες ἔδειξαν μεγάλη ἐκπαιδευτικὴ προσαρμογὴ σὲ μιὰ τόσο πολὺμορφη δουλειὰ.

Ο τέλειος ιστορικός

Του Τ. Β. MACAULAY

Απόσπασμα από το «On History» (The Times Broadsheet)

Ο περίφημος αυτός Άγγλος ιστορικός στα 1827 υποστήριξε μια πλαιύτωση αντίληψη της ιστορίας. Σύμφωνα με τις αρχές αυτές έγραψε ο ίδιος και ύστερα πολλοί σύγχρονοι ιστορικοί.

Η ΜΕΛΕΤΗ της ιστορίας έχει σε πολλά σημεία το ίδιο αποτέλεσμα. με κείνο που φέρνουν τα ταξίδια σε ξένες χώρες. Ο φοιτητής, όπως και ο περιηγητής μεταφέρεται σε ένα καινούριο τύπο κοινωνίας. Βλέπει καινούρια έθιμα, μαθαίνει καινούριους εκφραστικούς τρόπους, το μυαλό του πλαταίνει γνωρίζοντας τις ατέλειωτες ποικιλίες στους νόμους, τα ήθη και τον τρόπο της ζωής. Όσο πιο υπάρχουν άνθρωποι που μπορεί να ταξιδέψουν μακρινά και να γυρίσουν με τον ίδιο περιορισμένο όριζοντα, σαν να μην είχαν ποτέ απομακρυνθῇ από την πλατεία του χωριού τους.

Το ίδιο και στην ιστορία. Πολλοί άνθρωποι μπορεί να ξέρουν τις ήμερομηνίες των μαχών και τις γενεαλογίες των βασιλικών οίκων και όμως να μην έχουν κερδίσει τίποτα ουσιαστικό. Οι περισσότεροι γνωρίζουν το παρελθόν όπως οι περίγρητες γνωρίζουν τις ξένες χώρες. Πολλοί επίσης ξένοι έφθασαν στον τόπο μας ανάμεσα στις ζητωκραυγές του πλήθους. Δείπνησαν με τον βασιλέα, πήγαν κυνήγι με τους λόρδους, είδαν την αλλαγή της φρουράς και την παρασημοφορία κάποιου ιππότη, επισκέφθηκαν τον Άγιο Παύλο, σημείωσαν τις διαστάσεις του, πήγαν Ιππασία στο Regent Street και έφυγαν νομιζοντας πως γνώρισαν την Αγγλία. Στην πραγματικότητα είδαν μερικά δημόσια κτίρια, επίσημα πρόσωπα και έλισημες τελετές. Μα τίποτα δε γνώρισαν από το πλατύ και πολύπλοκο κοινωνικό σύστημα, από τα γνωρίσματα του εθνικού μας χαρακτήρα, από την πρακτική εφαρμογή του κυβερνητικού συστήματος και των νόμων. Όποιος θέλει να γνωρίσει μια χώρα σωστά δεν πρέπει να περιορίσει τις απαιτήσεις του στα παλάτια και τις επίσημες μέρες. Πρέπει να δει κοινούς ανθρώπους όπως είναι στις συνειθισμένες δουλειές και τις συνειθισμένες διασκέδασεις τους. Πρέπει να ανακατωθεῖ στο πλήθος του χρηματιστηρίου και των καφενείων. Πρέπει να διασκεδάσει μαζί τους και να κάτσει κοντά στο τζάκι του σπιτιού. Πρέπει να μάθει τις χυδαίες εκφράσεις. Πρέπει να γνωρίσει και τη φτώχεια τους ακόμη. Όποιος θέλει να καταλάβει τις συν-

θήκες της ζωής της ανθρωπότητας στα περασμένα χρόνια πρέπει να ξεκινήσει από τις ίδιες προϋποθέσεις. Αν περιοριστεί στα επίσημα έγγραφα, τους πολέμους, τις συνδιασκέψεις, και τις αποφάσεις τους, οι σπουδές του θα είναι το ίδιο άκαρπες όπως και τα ταξίδια που κάνουν οι ξένες υψηλότητες διαμορφώνοντας τη γνώμη τους για το νησί μας, αφού ίδουν το κράτος σε μερικές μόνο μορφές του και αφού μιλήσουν με λίγους ανώτερους υπαλλήλους του.

Τέλειος ιστορικός είναι όποιος στη δουλειά του φαίνεται σε μικρογραφία ο χαρακτήρας και το πνεύμα μιας εποχής. Δεν διηγείται κανένα γεγονός, δεν αποδίδει καμιά έκφραση στα πρόσωπά του, χωρίς να έχει γι' αυτό αυθεντική και ικανοποιητική μαρτυρία. Ωστόσο, με μια προσεκτική επιλογή, με απορρήψεις και διευθετήσεις, μπορεί να δώσει στην αλήθεια το θέλητρο που θα είχε η φαντασία. Στη διήγησή του κρατά την υπόταξη που ταιριάζει. Όρισμένα γεγονότα κυριαρχούν, άλλα είναι δευτερεύοντα. Αλλά τα παρουσιάζει σε κλίμακα που μεγαλώνει και μικραίνει όχι ανάλογα με τη σπουδαιότητα των προσώπων που παρουσιάζονται. Η σημασία τους κρίνεται από τη φαισμένη τους επίδραση την κοινωνία και τη φύση του ανθρώπου. Μας δείχνει την αύλη, το στρατόπεδο και τη γερυσία, μα και το έθνος ολόκληρο. Κανένα ανέκδοτο, κανέναν παράξενο τρόπο, καμιά κοινή κουβέντα δεν είναι γι' αυτόν κάτι άσημαντο για να μην το σημειώσει. Σκέπτεται πως ίσως έτσι θα μπορεί να φωτίσει τη λειτουργία των νόμων, της θρησκείας, της παιδείας και να τονίσει την πρόοδο της ανθρωπότητας. Έτσι δεν έχουμε μόνο μια περιγραφή των ανθρώπων, μα τους γνωρίζουμε βαθύτερα. Οι αλλαγές στους τρόπους και στη ζωή φαίνονται όχι μόνο σε μερικές γενικές εκφράσεις και αποσπάσματα από στατιστικά έγγραφα αλλά σε ταιριαστές εικόνες που βρίσκονται σε κάθε γραμμή.

Αν ένας τέλειος ιστορικός γράφει την ιστορία της Αγγλίας, δε θα παραλείψει βέβαια τις μάχες, τις πολιορκίες, τις διαπραγματεύσεις, τις επαναστάσεις, τις κυβερνητικές μεταβολές. Ανάμεσα σ' αυτά όμως θα σκορπίσει τις λεπτομέρειες που είναι θέλητρο της ιστορικής διήγησης. Στον καθεδρικό ναό του Λίνκολν υπάρχει ένα ωραίοτατο χρωματιστό παράθυρο. Το έκανε ένας μαθητευόμενος με τα γυάλινα κομμάτια που περίσσεψαν από τη δουλειά του αρχιτεχνίτη. Είναι τόσο πολύ πιο ωραίο από όλα τα άλλα στην εκκλησία ώστε, όπως λέει η παράδοση, ο νικημένος καλλιτέχνης αυτοκτόνησε από την ταπείνωση. Και ο Σερ Ουώλτερ Σκωτ μεταχειρίστηκε με ζηλευτή επιτυχία τα κομμάτια της ιστορικής αλήθειας που οι ιστορικοί τα περιφρόνησαν. Με τη σταχυολόγηση αυτή έγραψε ιστορικές διηγσεις που δεν είναι καθόλου κατώτερες από τα έργα των ιστορικών. Ένας αληθινά καλός ιστορικός θα διεκδικούσε αυτός το δικό που

χρησιμοποίησε ο συγγραφέας. 'Η ιστορία του κράτους και η ιστορία του λαού θα έπρεπε να παρουσιάζεται σε μια μόνη μορφή, σε μια αδιάκοπη σύνδεση και ανάμιξη.

'Η μόρφωση που θα δίνει η ιστορία γραμμένη έτσι θα έχει ζωντανό και πρακτικό χαρακτήρα. Θα τη δέχεται το ίδιο καλά η φαντασία όσο και το λογικό. 'Οχι μόνο θα χαράζεται στο μυαλό μα θα αφήνει για πάντα για πάντα εκεί τη σφραγίδα της. 'Ετσι καθένας θα μαθαίνει πολλές χρήσιμες αλήθειες. 'Η ιστορία των κρατών, όπως γράφεται συνήθως, δείχνει πως οι μεγαλύτερες και σπουδαιότερες επαναστάσεις φθάνουν σαν υπερφυσικά γεγονότα χωρίς αιτία ή προειδοποίηση. 'Ωστόσο η αλήθεια είναι πως τέτοιες επαναστάσεις έρχονται πάντα σαν αποτέλεσμα ήθικων μεταβολών που έγιναν βαθμιαία στην κοινωνία και που το έργο τους γίνεται πολύ πριν σημειωθεί η έλευσή τους από καμμία επίσημη πηγή. 'Η βαθειά γνώση της εσωτερικής ιστορίας των εθνών είναι λοιπόν απόλυτα αναγκαία για την πρόγνωση πολιτικών γεγονότων.

Μια ιστορία ελαττωματική από τούτη την άποψη είναι το ίδιο άχρηστη όσο μια ιατρική θεραπεία, που παραμελεί όλα τα αρχικά συμπτώματα μιας αρρώστιας και τα προσέχει μόνο όταν δεν υπάρχει πια ελπίδα για τον άρρωστο.

ΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ

ΣΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ επιδεικνύεται το πρώτο μοντέλλο ενός μεταπολεμικού 'Αγγλικού αυτοκινήτου. Είναι ένα Triumph, 15 ίππων, έξη θέσεων, με ταχύτητα 85 μιλίων την ώρα. 'Η εταιρεία Standard, που αγόρασε τα εργοστάσια Triumph, θα παράγει πέντε μήνες μετά το τέλος του 'Ευρωπαϊκού πολέμου 5000 αυτοκίνητα το μήνα. Θα παράγει 100.000 το δεύτερο χρόνο της ειρήνης, 150.000 τον τρίτο.

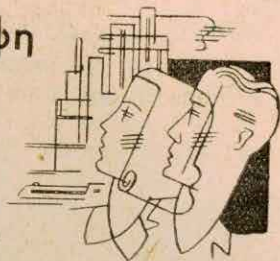
Το νέο αυτοκίνητο έχει μια ιδιόρρυθμη διάταξη του βολάν, ώστε να χωρούν τρία άτομα άνετα στο μπροστινό καθίσμα. Είναι κατασκευασμένο από ελαφρά μέταλλα και έχει ελάχιστο βάρος σχετικά με τη δύναμη της μηχανής του. Είναι οικονομικότερο στην κατανάλωση βενζίνης, παίρνει εύκολα τον άνεφορο και έχει μεγαλύτερη επιτάχυνση.

'Υπάρχουν ελπίδες, πως η μεταπολεμική παραγωγή αυτοκινήτων θα είναι διπλάσια από την προπολεμική. 'Η εταιρεία Morris έλαβε την άδεια να κατασκευάσει πέντε τύπους λαϊκών αυτοκινήτων για την εσωτερική κατανάλωση.

UNION JACK

'Η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη της Νεολαίας

('Από το Youth News Letter, 29 Μαΐου 1945)

ΚΑΤΑ το τέλος Αυγούστου θα συνέλθει στο Λονδίνο μια παγκόσμια συνδιάσκεψη τη νεολαίας. Το θέμα της συνδιάσκεψης εκφράζεται στο σύνθημά της: «'Εμπρός για το μέλλον μας!» Σκοπός της είναι «να συζητήσει τα προβλήματα και τις επιδιώξεις των δημοκρατικών νεολαίων όλου του κόσμου, και τις ευθύνες που θα φέρουν για την εξασφάλιση της ειρήνης και τη δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου... 'Ελπίζουμε πως θα αυξήσει την αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία των νέων όλων των χωρών, και θα βοηθήσει τη νέα γενεά να εκπληρώσει το καθήκον της απέναντι στην ολόκληρη».

Οι συζητήσεις στη συνδιάσκεψη θα αποτελούνται από τέσσερα τμήματα. Στο πρώτο θα συζητηθεί ο αγώνας των νέων για την ελευθερία και οι απόψεις τους για τη μελλοντική εξέλιξη των 'Ενωμένων 'Εθνών. Θα εξετάσουν τα προβλήματα που διαταράζουν ακόμη τη διεθνή και την κοινωνική γαλήνη, όπως π.χ. τις κοινωνικές προκαταλήψεις, τη ναζιστική μίανση της Γερμανικής νεολαίας και την δίωξη της ελεύθερης εκδήλωσης της θρησκείας και της σκέψης.

Το δεύτερο τμήμα θα συζητήσει εκθέσεις των όσων πέθαναν οι νέοι στο διάστημα της 'Εχθρικής κατοχής, και θα εξετάσει τους τρόπους, με τους οποίους η νεολαία άλλων χωρών μπορεί σήμερα να βοηθήσει.

Το τρίτο τμήμα — «Δημιουργοί και Πολίτες του Μελλοντικού Κόσμου» — θα είναι αφιερωμένο στις ανάγκες της νεολαίας, ιδιαίτερα στην ανάγκη παραγωγικής εργασίας, οικογενειακής ζωής, φιλελεύθερης εκπαίδευσης, υγειονομικής περίθαλψης, άσκησης και συμμετοχής στη δημόσια ζωή, γνωριμίας με τις ξένες χώρες κλπ.

Οι τελευταίες συνεδριάσεις θα εξετάσουν την παγκόσμια συνεργασία των νέων και την εξέλιξη του Παγκοσμίου Συμβουλίου Νεολαίας, που οργάνωσε και τη συνδιάσκεψη. Τα κύρια θέματα θα αποτελέσουν τα σχέδια για ταξίδια, για εκπαιδευτική ανταλλαγή σπουδαστών ανάμεσα στις διάφορες χώρες, για διεθνή αλληλογραφία, κατασκηνώσεις, συνδιασκέψεις κλπ. Θα εξεταστεί επίσης το ζήτημα της δημιουργίας ιδιαίτερων επιτροπών από εκπροσώπους των διαφόρων κρατών για όρισμένα ειδικά προβλήματα.

Οι εκπρόσωποι θα είναι κυρίως νέοι σε ηλικία από 20-30 χρόνων, αν και σε μερικές περιπτώσεις όρισμένοι αντιπρόσωποι δε θα έχουν ακόμη φτάσει τα είκοσι. Οι εκπρόσωποι αυτοί χρειάζεται να αντιπροσωπεύουν κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη νεολαία της χώρας τους, και οι οργανώσεις τις οποίες θα εκπροσωπούν, θα πρέπει να πιστεύουν στη δημοκρατία.

Για έξη περίπου χρόνια — και ίσως και περισσότερο — οι νέοι στις διάφορες χώρες δεν είχαν καμιά επικοινωνία ανάμεταξύ τους. Αυτή η έλλειψη επαφής και κάθε πνευματικής σχέσης αποτελεί σοβαρό εμπόδιο για τις νεολαίες της απελευθερωμένης Ευρώπης. Η συνδιάσκεψη θα είναι η πρώτη ευκαιρία να αποκατασταθεί μια ζωντανή επαφή, φιλία και διεθνής επικοινωνία. Στα τέλη 'Απριλίου οι νέοι στις ακόλουθες χώρες είχαν αρχίσει να συζητούν τα θέματα της συνδιάσκεψης, και σε όρισμένες περιπτώσεις να προετοιμάζουν τις αντιπροσωπευτικές τους: στη Γιουγκοσλαβία, 'Αλβανία, Αυστραλία, Βέλγιο, Κανονα, Κίνα, Τσεχοσλοβακία, Γαλλία, Μεξικό και άλλες χώρες της Λατινικής 'Αμερικής, Νέα Ζηλανδία, Παλαιστίνη, 'Ελβετία, 'Ηνωμένες Πολιτείες και Σοβιετική Ρωσία.

Είκοσιπέντε εκπρόσωποι των νέων της 'Αγγλίας θα παραστούν στη συνδιάσκεψη.

Η ΑΝΑΜΝΗΣΗ της πρώτης μου προεκλογικής εκστρατείας με κάνει και σήμερα ακόμα να γελάω. Ο άνδρας μου εργαστηκε για την εκλογή μου και στεκόταν την ημέρα των εκλογών έξω από ένα εκλογικό τμήμα μοιράζοντας δελτία με την φωτογραφία μου. Ένας όπαδός του αντιπάλου μου, πλησίασε τον άνδρα μου και, αφού κοίταξε τη φωτογραφία μου, του είπε: «Κακομοιρη μου, αν ήξερες αυτή τη γυναίκα όσο την ξέρω εγώ, δεν θα στεκοσουν εδώ να μοιράζεις αυτά!»

Ka Jean Mann

Οι διεθνείς γλώσσες στη θεωρία και στην πράξη

Του Y. M. Clark, ύφηγητή στο Παν/μιο της Γλασκώβης

(Απόσπασμα από το βιβλίο του «Our Language», έκδ. Craig - Wilson, Glasgow)

Η ΑΝΑΓΚΗ για μια διεθνή γλώσσα υποστηρίχθηκε πολύ στον αιώνα μας. Οι θιασώτες αυτών των σχεδίων ελπίζουν πως έτσι θα βοηθήσουν μια διεθνή γλωσσική συνεννόηση. Και μās παρουσιάζεται το ερώτημα: πρέπει να προσέξουμε περισσότερο τη γλώσσα των γειτόνων μας ή έχουμε το δικαίωμα να περιμένουμε από κείνους να μελετήσουν πιο πολύ τη δικιά μας; 'Ωστόσο ο ανταγωνισμός και η αντίζηλία ανάμεσα στα έθνη μπορεί να εμποδίσει την υιοθέτηση μιας ζωντανής σημερινής γλώσσας για ένα τέτοιο σκοπό. Μήπως είναι δυνατό να εφευρεθεί μια ουδέτερη γλώσσα; Το πρόβλημα αυτό παρουσιάζεται με οξύτητα στην εποχή μας, αλλά συζητήθηκε σε όλους τους αιώνες και έγιναν πολλές προτάσεις για να λυθεί.

Στα Ρωμαϊκά χρόνια το πρόβλημα τούτο δεν ύπηρχε. 'Επίσημη γλώσσα του Κράτους ήταν τα Λατινικά και στο Μεσαίωνα εξακολούθησαν να χρησιμοποιούνται για συνεννόηση σε όλες τις χώρες. Στο 17^ο αιώνα τα Γαλλικά υπερίσχυαν στη διπλωματία, και τούτο συνεχίστηκε ως σήμερα, αν και τώρα την τιμή αυτή συμμερίζονται και τα 'Αγγλικά. Στο Μωαμεθανικό κόσμο κλασσική γλώσσα είναι τα 'Αραβικά. Τα 'Ιταλικά αναγνωρίζονται σε γλώσσα της μουσικής και τα Λατινικά σε μέσο για την ονοματολογία στην ανατομία, βοτανική και ζωολογία. Μια παρεφθαρμένη μορφή 'Ιταλικών που τη λένε Lingua Franca είναι, ή μάλλον ήταν, κοινή γλώσσα στη Μεσόγειο, κυρίως στην ανατολική. Και τελικά στην 'Απω 'Ανατολή μεταχειρίζονται στο εμπόριο σε μεγάλη έκταση ένα τύπο 'Αγγλικών επηρεασμένο πολύ από τα Κινέζικα και γνωστό με το όνομα Pidgin - English. Αυτά όλα είναι παραδείγματα διεθνών γλωσσών, μα καθεμιά χρησιμοποιείται σε περιορισμένη έκταση.

Το όνειρο για μια γλώσσα κοινή σε όλους τους ανθρώπους απασχόλησε επίμονα φιλοσόφους και επιστήμονες. Ποιά μέθοδο μπορούμε να μεταχειριστούμε για να ενώσουμε τις φυλές των ανθρώπων σε μια γλωσσική ομογένεια; 'Η πρέπει να δημιουργήσουμε μια ολόκληρη καινούρια γλώσσα ή να μεταχειριστούμε μια γλώσσα που υπάρχει, αφού την προσαρμόσουμε στους νέους σκοπούς που

θὰ ἔξυπηρετεῖ. Οἱ τεχνητὲς γλῶσσες εἶναι δύο εἰδῶν. Πρῶτα ἐκείνες ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τοῖς ἐπιστήμονες καὶ βασίζονται σὲ καινούργιες ρίζες, χωρὶς καμιά σχέση με ἄλλη σημερινή μορφή λόγου. Δεύτερον εἶναι οἱ γλῶσσες ποὺ στηρίζονται σὲ ρίζες παρμένες ἀπὸ ζωντανὲς γλῶσσες καὶ με γραμματικὸ σύστημα καταλήξεων, πτώσεων, χρόνων κλπ. Ἡ πρώτη ομάδα στάθηκε ἔργο τῶν σοφῶν τῶν Αἰῶνα τῆς Διοφάντης. Ὡστόσο αὐτὲς οἱ γλῶσσες μαθαίνονται δύσκολα, γιατί δὲ βρίσκουν καμμιὰ σχετικὴ ἔννοια στὸ μυαλὸ τοῦ μαθητῆ καὶ μοιάζουν με τὶς ἀφηρημένες ἔννοιες στὰ ἀνώτερα μαθηματικά. Τῇ δευτέρῃ ομάδᾳ δημιούργησαν οἱ πιὸ πρακτικοὶ ἄνθρωποι καὶ προοριζόταν κυρίως γιὰ τὸ ἐμπόριο καὶ τὶς κοινὲς διεθνεῖς σχέσεις, ὅχι τόσο γιὰ τὴν ἐπιστήμη. Στὴν πρώτη βλέπουμε καὶ στὴν ἄλλη τὰ ἀποτιλέπιστικῶν ἰδεωδῶν τῆς Ἀναγέννησης καὶ τῆς ἐλεύθερης σκέψης. Πολλὰ βιβλία ἔχουν γραφῇ σχετικὰ με τὶς τεχνητὲς γλῶσσες τῆς πρώτης ομάδας. Ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Λάιμπνιτς ἤξερε καὶ ἐπιδιοκίμαζε αὐτὴ τὴν ἐργασία, καὶ εἶχε καταστρώσει κ' ὁ ἴδιος ἓνα παρόμοιο γλωσσικὸ σύστημα, ἀλλὰ ὁ θάνατος τὸν ἐμπόδισε νὰ τὸ πραγματοποιήσει. Ἀνάμεσα στοὺς κυριώτερους ἀντιπροσώπων τῆς δευτέρας ομάδας τεχνητῶν γλωσσῶν ἀναφέρουμε τὶς Volapük, Anglik, Pasilingua, Esperanto καὶ Ido. Περίπου τὸ ἓνα τρίτο ἀπὸ τὸ λεξιλόγιό τοῦ Volapük προέρχεται ἀπὸ τὰ Ἀγγλικά καὶ τὸ ἓνα τέταρτο περίπου ἀπὸ τὰ Λατινικά καὶ τὶς Ρωμανικὲς γλῶσσες. Ὁ Schleier ἔγραψε καμμιὰ εἰκοσαριά γραμματικὲς γιὰ τὸ Volapük σὲ διαφορετικὲς γλῶσσες. Ἐμφανίστηκαν ἀκόμα καὶ πολλὰ λεξικά. Τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ σύστημα χρησίμευε σὰν ἓνα μέσο ἐμπορικῆς ἀλληλογραφίας ἀνάμεσα στὰ Ἑθνη. Τὸ Ἑσπεράντο εἶναι ἡ δημιουργία ἐνὸς Πολωνοῦ γλωσσολόγου, τοῦ Zamenhof. Ἡ ἀξία τοῦ στηρίζεται στὴ διαύγεια καὶ τὴν ἀλότητά του. Εἶναι πολὺ ἀνώτερο ἀπὸ τὸ Volapük καὶ εἶχε μεγαλύτερη ἐπιτυχία ἀπὸ ὅλες τὶς τεχνητὲς γλῶσσες. Πολλοὶ μεγάλοι ἐπιστήμονες τὸ υποστήριξαν, μὰ εἶναι ἀμφίβολο, ἂν θὰ ἐπιζήσει μετὰ ἀπὸ τὸ σημερινὸ πόλεμο.

Ὅπως βλέπουμε ὑπάρχει λεγεῶνα ὁλόκληρη ἀπὸ διεθνεῖς γλῶσσες καὶ γιὰ ἀκρίβεια, εἶναι παραπάνω ἀπὸ διακόσιες. Ἡ μιὰ ἤρθε ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅλες ἔζησαν λίγο καὶ εἶχαν μόνο μερικὲς χιλιάδες ὁπαδοὺς. Πολλὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐφημέρες δημιουργίες εἴτανε προὐδὸν ἔξυπνης δουλειᾶς ἀλλὰ καὶ σπαταλημένης ἐνέργειας. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ τὰ γλωσσικὰ συστήματα, με τὴν πιθανὴ ἴσως ἐξαίρεση τοῦ Ἑσπεράντο, εἶχαν τέτοια ἀποτυχία; Ἡ πλειοψηφία τῶν υποστηρικτῶν τοὺς ἔδειξαν δραστηριότητα καὶ ἐνθουσιασμό. Ὡστόσο σὲ μιὰ τεχνητὴ γλῶσσα λείπει κατὰ ζωτικόν. Ἡ ζωντανὴ γλῶσσα ἔχει ὀργανικὴ αὐξηση, εἶναι δεμένη με τὴ γῆ. Γενεὲς ὁλόκληρες δούλε-

ψαν γιὰ νὰ τῆς δώσουν μορφή. Ἐχει τὴ σφραγίδα μιᾶς περιοχῆς, μιᾶς ὁρισμένης περιόδου. Ἡ τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι ἀκαμπτη καὶ πολὺ συμμετρικὴ. Δὲν ἔχει παράδοση οὔτε ποίηση. Εἶναι ἓνα μέσο γιὰ νὰ μεταδίδει ἰδέες καὶ ὄχι νὰ ἐκφράζει αἰσθήματα. Οἱ λέξεις τῆς εἶναι ἄχρωμες, στερεότυπες, χωρὶς φαντασία καὶ δύναμη ὑποβολῆς. Εἶναι φανερό πὼς μιὰ συστηματικὴ τεχνητὴ γλῶσσα δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἰδιωματικὲς ἐκφράσεις, ἀφοῦ οἱ ἰδιωματισμοὶ τοῦ Γάλλου εἶναι ἀκατανόητοι γιὰ τὸ Ρῶσο. Οἱ ἐκφράσεις αὐτὲς ποὺ δὲν ἔχουν τὴν ἔννοια τῶν λέξεων ἀλλὰ μιὰ ἄλλη, μεταφορικὴ σημασία, γεννήθηκαν ἀπὸ αἰτίες ἢ σχέσεις ποὺ μπορεῖ νὰ χαθοῦν καὶ νὰ ξεχαστοῦν. Ὡστόσο τὸ νόημα ἐπιζεῖ. Μιὰ γλῶσσα ποὺ περιορίζεται στὴν κατὰ γράμμα ἔννοια πρέπει νὰ θυσιάσει τὴ μεταφορὰ καὶ τὶς εἰκόνες. Γίνεται μέσο ἐκφράσεως ψυχρῶν ἐννοιῶν καὶ πρέπει νὰ ἀπορνηθεῖ κάθε χάρη καὶ ὁμορφιά. Δὲ θὰ ἔχει λεπτὲς ἀποχρώσεις στὴν ἐκφράση, οὔτε θέση γιὰ προσωπικὸ γούστο, δουλεμένο ὕφος ἢ δύναμη φαντασίας.

Σὲ μιὰ πόλιν τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ἔγινε κάποτε ἓνα διεθνὲς συνέδριο Ἑσπεράντο. Τὶς πρώτες δύο μέρες ὅλα πῆγαν καλὰ. Οἱ εἰδικοὶ μιλοῦσαν μεταξύ τους στὴν καινούρια γλῶσσα. Ὑστερα ὅμως ἀνακάλυψαν πὼς καθέννας τοὺς μιλοῦσε καὶ ἓνα-δύο ἀπὸ τὶς πιὸ γνωστὲς Εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες, Ἀγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά. Ἀρχισαν τότε νὰ συζητοῦν σ' αὐτὲς τὶς γλῶσσες καὶ τὸ βρῆκαν πολὺ πιὸ εὐκόλο. Στὸ τέλος τῆς βδομάδας κανένας πιά δὲ μιλοῦσε Ἑσπεράντο.

Ἀνάμεσα στὰ θέματα ποὺ παρουσιάστηκαν στὶς ἀνεπίσημες συζητήσεις στὴ Γενεὴ στὶς καλὲς μέρες τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν τὸ ζήτημα μιᾶς διεθνοῦς γλώσσας φησικὰ πῆρε σημαντικὴ θέση. Ἡ βασικὴ ἀντίρρηση γιὰ μιὰ τεχνητὴ γλῶσσα εἶναι πὼς οἱ ἔννοιες τῶν λέξεων τῆς μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν μόνον σὲ μιὰ ζωντανὴ γλῶσσα, ποὺ θὰ ἔχει νὰ δείξει καὶ μεγάλη φιλολογικὴ ἀνάπτυξη στὸ παρελθόν. Οἱ ζωντανὲς μορφὲς τοῦ λόγου ἔχουν ὁρισμένη ἔννοια ποὺ εὐκόλα ἐξακριβώνεται, καὶ μποροῦν νὰ ἐκφράζονται τὰ λεπτότερα νοήματα. Κανένας λοιπὸν δὲ θὰ μπορούσε νὰ καταλάβει καὶ νὰ μεταχειριστεῖ σωστὰ μιὰ καινούρια γλωσσικὴ μορφή, χωρὶς νὰ ἔξει ἥδη τέλεια τὶς πηγὲς ποὺ μεταχειρίστηκε ἀπὸ μιὰ τουλάχιστο ζωντανὴ γλῶσσα. Ὅσοι θὰ ἔξοσαν τὴν καινούρια γλῶσσα θὰ ἔξοσαν ἀναγκαστικά Ἀγγλικά ἢ Γαλλικά ἢ Γερμανικά ἢ Ἰσπανικά. Δὲ θὰ εἶταν λοιπὸν πολὺ πιὸ ἀπλὸ νὰ υἱοθετήσουμε μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς γλῶσσες παρὰ νὰ ἐφεύρουμε μιὰ καινούρια γιὰ διεθνή συνεννόηση στὴ διπλωματία καὶ τὸ ἐμπόριο;

Σὰν Βρεταννὸς ποὺ εἶμαι θὰ ἔξετάσω, ἂν τὰ Ἀγγλικά θὰ εἶταν κατάλληλα γιὰ μιὰ τέτοια χρῆση. Δὲν πρέπει νὰ ἀντικρούσουμε αὐτὸ

τὸ ζήτημα ἀπὸ μιᾶ στενῆ, ἐθνικιστικῆ σκοπιά. Πρέπει πρῶτα νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ κάθε προκατάληψη καὶ μονομέρεια. Δὲ χωράει καμιὰ προσπάθεια ἢ ἐπιθυμία γιὰ νὰ παραγκωνίσουμε ὅποιαδήποτε γλῶσσα, διάλεκτο ἢ μορφὴ λόγου. Στὴν Εὐρώπῃ ὑπάρχει θέση γιὰ ὅλες τὶς παλιές γλώσσες ποὺ μιλοῦνται τώρα καὶ γιὰ ὅλες τὶς νέες ποὺ ἴσως τώρα σχηματίζονται. Κάθε γλῶσσα ἔχει τὴ δικιά της ἰδιαίτερη δύναμη, τὴν ἀξία καὶ τὴν ὁμορφιά. Ὅπως ὁ Χάρτης της Ἰδιαίτερη δύναμη, τὴν ἀξία καὶ τὴν ὁμορφιά. Ὅπως ὁ Χάρτης τοῦ Ἀτλαντικοῦ κατοχύρωσε τὰ δικαιώματα ὅλων τῶν ἐθνῶν, μεγάλων καὶ μικρῶν, γὰρ μιὰ εἰρηνικὴ ζωὴ καὶ μιὰ βασικὴ οικονομικὴ δικαιοσύνη, ἔτσι ἕνας γλωσσικὸς χάρτης δικαιωμάτων θὰ παραδεχόταν τὸ δικαίωμα κάθε λαοῦ νὰ μεταχειρίζεται ὅποια γλῶσσα τοῦ ὑπαγόρευαν τὰ ἔθιμα καὶ οἱ προτιμήσεις του. κάθε χώρα συμβάλλει γιὰ τὸ κολὸ ὅλων καὶ κάθε γλῶσσα μπορεῖ νὰ ζήσει σὰν ἐκφραστικὸ μέσο. Δὲν πρόκειται νὰ ὑποτιμήσουμε ἢ νὰ ταπεινώσουμε καμιὰ μορφὴ λόγου. Ὡστόσο δείχνοντας κατανόηση γιὰ ὅλους δὲν πρέπει νὰ σφάλλουμε κρατώντας κρυμμένο τὸ δικό μας τὸ φῶς. Εἶναι φυσικὸ νὰ περηφανευόμαστε γιὰ τὴ γλωσσικὴ κληρονομιά μας καὶ νὰ τὴν ἐγκαταλείψουμε ἐπιτόλαια τὰ δικά της. Ἡ οικονομικὴ μας ἐξάπλωση, ἡ πολιτικὴ μας δύναμη μπορεῖ νὰ προκαλέσουν ἀντιζηλίους, δυσπιστίαν, ἀντίδραση. Στὸ διανοητικὸ ὅμως πεδίο δὲν θὰ φτωχαίνουμε. ἂν δώσουμε καὶ στοὺς ἄλλους αὐτὸ ποὺ ἔχουμε.

Εἶναι φυσικὸ νὰ ἀναρωτηθοῦμε ἂν τὰ Ἀγγλικά θὰ εἶταν δυνατὸ νὰ χρησιμεύσουν σὰν διεθνὴς γλῶσσα. Θὰ μπορούσαν τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ νικήσουν τὸ ἐθνικὸ τους αἷσθημα τόσο, ὥστε νὰ δεχτοῦν αὐτὴ τὴ γλῶσσα καὶ ὄχι τὴ δικιά τους; Αὐτὸ ἔγινε στὴν περίπτωσι τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γκρήνουϊτς, ποὺ εἶναι τώρα παραδεκτὸς σ' ὅλο τὸν κόσμο γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους καὶ τῆς ὥρας. Ἡ Γαλλία ἔκανε τὴ θυσία μὰ ἡ χειρονομία αὐτὴ στάθηκε εὐκολότερη, ἀφοῦ ἡ ὥρα στὸ Παρίσι εἶχε λίγα μόνο λεπτὰ διαφορά ἀπὸ τὴν ὥρα τοῦ Γκρήνουϊτς. Εἶναι πραγματικὰ κατάλληλα τὰ Ἀγγλικά γιὰ μιὰ διεθνὴ χρήση; Ἄν ὄχι, μποροῦν νὰ διορθωθοῦν τὰ ἐλαττώματά τους ἢ εἶναι ριζωμένα στὴν ἴδια τους τὴ φρίση;

Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ νὰ δεχτοῦν τὰ ἄλλα ἔθνη τὰ Ἀγγλικά σὰν μιὰ διεθνὴ γλῶσσα εἶναι πῶς πρέπει νὰ τὸ ἀποφασίσουν ἐλεύθερα χωρὶς ὑποβολὴ ἢ βία. Σὲ μιὰ δημοκρατικὴ χώρα αὐτὸ εἶναι αὐτονόητο. Τὰ δικαιώματα ποὺ ἀπαιτοῦμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας δὲν μποροῦμε νὰ τὰ ἀρνηθοῦμε σὲ ἄλλους. Ὡστόσο ἂν μὲ τὸν καιρὸ μιὰ γλῶσσα ἀποκτήσει διεθ. κίρος αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ βαθμιαία, ὀργανικά. Ὅχι σὰν ἀποτέλεσμα προπαγάνδας ἢ διοργανωμένης προσπάθειας. Δὲν μπορεῖ νὰ σχεδιαστῇ, μὰ πρέπει νὰ γίνῃ αὐθόρμητα. Ἄς εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ καλωσορίσουμε ἕνα τέτοιο γεγονός μὰ νὰ μὴν τὸ βιάσουμε. Γιὰ τὴν ὥρα μποροῦμε μόνο νὰ ἐξετάσο-

με τὴν καταλληλότητα τῶν Ἀγγλικῶν καὶ τὴν πιθανότητα νὰ προσαρμοστοῦν γιὰ μιὰ τέτοια χρῆση.

Ἡ ἐξάπλωση τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσας σ' ὅλο τὸν κόσμον ὅμως δὲ θὰ γίνῃ ἀζημιώτα. Ἐκατομμύρια ἄνθρωποι θὰ τὴ μιλήσουν. Κάθε ἄλλο παρὰ τέλεια θὰ ἀλλάξει, μὲ τὴν ἐπίδραση τῶν ἄλλων γλωσσῶν, στὸ λεξιλόγιο, στὴν προφορὰ, στὶς ἐννοιες, στοὺς ἰδιωματισμούς. Θὰ παραμορφωθεῖ, δὲ θὰ εἶναι κὰν πιά Ἀγγλικά. Ἡ καινούρια μικτὴ γλῶσσα θὰ ἔχει Ἀγγλικὴ μάσκα, μὰ θὰ ἐνοχλεῖ καὶ θὰ προσβάλλει ὅσους ξέρουν καὶ ἀγαποῦν τὴ γλωσσικὴ μας κληρονομιά. Ἄραγε θέλουμε νὰ γίνῃ αὐτό; Εἶναι συζητήσιμο ἂν οἱ συνθετικὲς καὶ ἐνωτικὲς δυνάμεις τοῦ τύπου, τοῦ ραδιοφώνου κλπ. θὰ σταθοῦν ἱκανὲς νὰ ἀντισταθμίσουν τὴν κεντρόφυγο τάση, ποὺ θὰ χωρίσει τὴ γλῶσσα μας σὲ ἐτερογενῆ τμήματα.

Ὡστόσο ὑπάρχει καὶ μιὰ εὐνοϊκὴ ἀποψη. Ἡ διττὴ καταγωγή τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσας βοηθεῖ πολὺ τὴν ἐκμάθησίν της ἀπὸ τοὺς μισοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Οἱ Σκανδιναβικὲς χώρες, οἱ Ὀλλανδοί, Γερμανοὶ καὶ Αὐστριακοὶ βρίσκουν στὸ Γερμανικὸ μέρος τοῦ λεξιλογίου μας λέξεις συγγενικὲς μὲ τὸ δικό τους. Οἱ Λατινικὲς πάλι χώρες βρίσκουν στὰ Ἀγγλικά πολλὰ στοιχεῖα κοινὰ καὶ σ' αὐτές. Καὶ ἕνας Ἕλληνας εὐχαριστεῖται νὰ βροῖκει τόσες ρίζες καὶ λέξεις ἀπὸ τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά στὴ γλῶσσα μας.

Ἐκεῖνοι ποὺ ὑποστηρίζουν πῶς τὰ Ἀγγλικά στὴ σημερινή τους μορφὴ θὰ εἶναι δυνατό νὰ γίνουν μιὰ παγκόσμια γλῶσσα, προβάλλουν γιὰ ἐπιχείρημα τὴ γεωγραφικὴ ἔκταση τῆς γλώσσας, τὴν ἀπλότητα τῆς γραμματικῆς, τὴ συντομία τῶν ἐκφράσεων. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ μιλοῦν Ἀγγλικά ὑπολογίστηκαν τελευταῖα σὲ 200 ἑκατομμύρια περίπου. Ρωσικὰ μιλοῦν 115 ἑκατ., Γερμανικὰ 90 ἑκατ., Ἰσπανικὰ 65 ἑκατ., καὶ Γαλλικὰ 45 ἑκατ. Ὀνομαστικὰ περίπου 300 ἑκατ. μιλοῦν Κινέζικα, μὰ σ' αὐτὰ μέσα εἶναι ἕνα σωρὸ ἄλλες συγγενικὲς γλώσσες καὶ διάλεκτοι. Πρέπει ἀκόμα νὰ σημειώσουμε πῶς, ἐνῶ στὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἡ ἐκπαίδευση εἶναι ἐνιαία καὶ ὑποχρεωτικὴ, στὴ Κίνα μόνο 10% τοῦ πληθυσμοῦ ξέρουν γράμματα. Ἔτσι γιὰ κάθε Κινέζο ποὺ ξέρεῖ νὰ διαβάσει ἀντιστοιχοῦν δέκα Ἀγγλοὶ ἐκτός ἀπὸ τὰ ἑκατομμύρια ποὺ ξέρουν τόσα Ἀγγλικά, ὥστε νὰ συνεννοοῦνται ἀρκετὰ καλά. Σημαντικὸ εἶναι πῶς τὰ Ἀγγλικά εἶναι ἡ ἐπίσημη καὶ κυρίαρχη γλῶσσα στὰ Βρεταννικὰ Νησιά, τὶς Κτήσεις, τὶς Ἀποικίες καὶ τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες (τὰ Γαλλικὰ ἔχουν προνομιακὴ θέση σὰν δευτέρη ἐθνικὴ γλῶσσα στὸν Καναδὰ ὅπως καὶ τὰ Ἀφρικὰν στὴ Ν. Ἀφρικῇ).

Οἱ κριτικοὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ προβάλλουν τὶς ἐπόμενες ἀντιρρήσεις. Πρῶτα λένε πῶς ἡ Ἀγγλικὴ ὀρθογραφία εἶναι πολὺ ἀνώμαλη καὶ δύσκολη νὰ μαθευτεῖ. Ὑστερα πῶς ἡ προφορὰ εἶναι

πολύ δύσκολη. 'Ακόμα πώς τὰ 'Αγγλικά ἔχουν μεγάλη ποικιλία καὶ ἐλαστικότητα καὶ δὲν ἔχουν ἐνιαῖο τύπο ὀρθότητος καὶ προφορᾶς. Λένε πὼς οἱ διαφορὲς μεγαλώνουν μὲ τὸν καιρὸ. Στὴν 'Αμερικὴ τὰ 'Αγγλικά χαράζουν δικό τους δρόμο καὶ στὶς Κτήσεις σχηματίζονται τοπικὲς γλωσσικὲς μορφές. Καὶ τελικὰ οἱ ἀντιρροήσεις καταλήγουν στὴ δυσκολία τῶν ἰδιωματισμῶν μας γιὰ τοὺς ξένους.

Αὕτῃ λοιπὸν εἶναι γενικὰ ἡ θέση τῶν διεθνῶν γλωσσῶν καὶ ἡ σχέση τῶν 'Αγγλικῶν μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα.

ME 40 ΛΙΡΕΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

Ἡ ΣΚΩΤΙΚΗ 'Αεροπορικὴ 'Εταιρεία ἀνεκοίνωσε τὰ μεταπολεμικὰ της δρομολόγια, πού θὰ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ Πρέστονγχιλ τῆς Σκωτίας. Θὰ ὑπάρχει τακτικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἀνάμεσα στὸ Πρέστονγχιλ καὶ τὴ Βόρειο 'Αμερικὴ. Πολλὰ δρομολόγια τὴν ἡμέρα θὰ γίνονται ἀπὸ τὸ 'Εδιμβούργο μὲσω Λονδίνου, στὸ Παρίσι καθὼς καὶ γιὰ τίς ἄλλες μεγάλες 'Αγγλικὲς πόλεις. 'Αρκετὲς φορὲς τὴν ἐβδομάδα θὰ φεύγει ἀεροπλάνο γιὰ τὴν Κεντρικὴ καὶ 'Ανατολικὴ Εὐρώπη, τὴ Μέση 'Ανατολή, τὴ Ρωσία, τίς 'Ινδίες καὶ τὴν 'Απω 'Ανατολή.

Τὰ ναῦλα θὰ εἶναι περίπου δύομισι πέννες τὸ μίλλι. Γιὰ τὸ Λονδίνο τὸ ἀεροπορικὸ ταξίδι ἀπὸ τὸ Πρέστονγχιλ θὰ στοιχίζει 8 λίρες, 9 σελλίνια καὶ 6 πέννες. Γιὰ τὴ Νέα 'Υόρκη θὰ στοιχίζει 40 λίρες. Γιὰ τίς 'Ινδίες θὰ στοιχίζει 45 λίρες.

Τὸ ἀεροπλάνο φεύγοντας ἀπὸ τὸ Πρέστονγχιλ στὶς 8.30' θὰ φτάνει στὴ Νέα 'Υόρκη στὶς 2 τῆς ἐπομένης, δηλ. στὶς 9 τὸ πρωῒ, ὡρα Νέας 'Υόρκης.

Στὰ ναῦλα συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ ἀσφάλιστρα τοῦ ἐπιβάτου καὶ τῶν ἀποσκευῶν του.

WOKSHIRE POST

Ἡ Κριτικὴ τῶν Βιβλίων

(Ἐκδόσεις πού ἔγιναν στὴν 'Αγγλία στὰ 1944 καὶ 1945)

ΕἶΛΑ ΕΝΑ ΕΡΓΟ ΔΙΑΚΟΣΙΕΣ ΠΕΝΗΝΤΑ ΦΟΡΕΣ

Τοῦ Κ. Ο. Newman

(ἔκδ. Pelagos Press, 'Οκτώβριος 1944)

ΕἶΝΑΙ ἓνα ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον βιβλίο, καὶ δὲ μοῦ φαίνεται παράξενο πὺν κατάπληξε τὸν κ. Μπέρναντ Σῶ. Τὸ γράμμα του πρὸς τὸ συγγραφέα δημοσιεύεται σὲ φωτοτυπία στὴν πρώτη σελίδα. Ὁ κ. Νιούμαν διηγείται τὴ μοναδικὴ περιπέτεια νὰ ἔχει παρακολουθήσει 250 φορὲς κατὰ σειρὰ τὸ ἴδιον ἔργο. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ χρειαζόταν ν' ἀφίνει τὴ γωνιακὴ του θέση γιὰ ν' ἀναπνεύσει λίγον καθαρὸν ἀέρα, μὰ φρόντιζε πάντα νὰ κάνει γρήγορα τὴν ἐπιστροφὴ του γιὰ νὰ ἀνησυχήσει ὅσο τὸ δυνατό λιγότερο τοὺς ἡθοποιούς καὶ τὸ κοινό. Κι' ὅμως, μᾶς λέει, εἶναι ἀδύνατο νὰ εὐχαριστήσεις κανένα στὸ περιβάλλον τοῦ θεάτρου ὅτιδὴποτε κι' ἂν κάνεις καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀξία ἀπορίας ἡ διαπίστωσή του πὼς «οἱ ἡθοποιοί, πὺν τοὺς ἐνεχλοῦσε ἡ διαρκὴς παρουσία μου — ὅπως ἔμαθα — διαμαρτύρονταν ἀκόμα πὺν πολλὸ ὅταν ἔλειπα». Ὁ συγγραφέας κι' ὁ σκηνοθέτης εἶταν καὶ οἱ δυὸ φίλοι του, κι' ἔτσι δὲ μᾶς λέει τί ἐντύπωση ἔκανε σ' αὐτοὺς τὸ πείραμα. Ὁ κ. Σῶ πάντως ὁμολογεῖ πὼς στὴ θέση του θὰ παραφρονοῦσε καὶ πὼς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι βέβαιος «πὼς ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου πέρασε ἀπ' τὴ δοκιμασία χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐγκεφαλικὴ διατάραξη».

Δὲ χωρεῖ πάντως ἀμφιβολία πὼς ὁ κ. Νιούμαν θὰ εἶναι σχετικὰ νέος. Κανένας ὥριμος ἄνδρας δὲ θὰ εἶχε τὸ ἀπαιτούμενο νεῦρο καὶ τὴ φυσικὴ ἀντοχή, ἐκτὸς ἂν κοιμόταν τὴν ὥρα τῆς παράστασης ἢ συγκέντρωνε τὴν προσοχή του κάπου ἄλλου. Ὅμως ὁ κ. Νιούμαν παρακολούθησε, μὲ τὴ διπλὴ σημασία τῆς λέξης, καθε ἀπογευματινὴ καὶ βραδυνὴ παράσταση γιὰ πέντε δλόκληρους μῆνες. Αὐτὸ εἶναι πὺν κάνει τὸ πείραμα ἐνδιαφέρον καὶ δίνει ἀξία στὸ βιβλίο του. Ἀλλὰ ὄχι μονάχα αὐτό, γιατί ὅποιοσδήποτε ἄλλος νέος ἢ γέρος θὰ μπορούσαν νὰ φτάσουν τὴν ἴδια ἐπίδοση, χωρὶς νὰ τῆς δώσουν καμιά ἀξία. Ὁ κ. Νιούμαν συμβαίνει νὰ εἶναι προικισμένος μὲ ἀσυνήθιστα δυνατὴ παρατηρητικότητά καὶ πολὺ ἀναπτυγμένο κριτικὸ αἰσθητήριον, ὅπως μᾶς δείχνει καὶ τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα:

«Ὑστερα ἀπὸ ἓνα σχετικὰ σύντομο διάστημα, ἄρχισα νὰ ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς ἔβλεπα ὅλα πὺν συνέβαιναν στὴ σκηνὴ μέσα

ἀπὸ ἑνα φακό. Ὅλα ἔπαιρναν μιὰν ἀδικαιολόγητη σπουδαιότητα. Ἀνεπαίσθητες κινήσεις τῶν ἡθοποιῶν καὶ ἀλλαγές στὴ θέση τῶν ἐπίπλων καὶ τῶν ἀξεσουδῶ εἶταν ἀδύνατο νὰ περάσουν ἀπαρατήρητες. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἀνοίγε ἡ αὐλαία, ἡ ποιότητα καὶ ἡ διάθεση τοῦ κοινοῦ καθὼς καὶ ἡ ἀντίδραση τῶν ἡθοποιῶν ἐντυπώνονταν σὰ μέσα ἀπὸ ἕνα μικρόφωνο. Καμιά φορά ἡ διάθεση τοῦ κοινοῦ καὶ ἡ ἀντίδραση τῶν ἡθοποιῶν ἐνίσχυαν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, ἄλλοτε πάλι ἔρχονταν φανερά σὲ ἀντίθεση. Συχνὰ μάλιστα ἀρχίζε μιὰ κανονικὴ μάχη. Παράσταση δίχως κανένα ἀπολύτως ἐπεισόδιο δὲ θυμᾶμαι καμιά.»

Ἄλλη παρατήρηση εἶταν πὼς τὸ ἔργο χωρίζεται σὲ τρεῖς ἐνό- τητες: συγγραφέα, ἡθοποιούς καὶ κοινό. Ὁ κ. Νιούμαν ἀσχολεῖται μὲ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ στοιχεῖα χωριστὰ κι' ἔχει νὰ πεῖ κάμποσα σημαντικὰ πράγματα. Ἡ πείρα του δείχνει, καθὼς τὸ λέει ὁ ἴδιος, πὼς «μόνο οἱ μεγάλοι δραματοῦργοι — κι' αὐτοὶ ὄχι πάντα σ' ὁλόκληρο τὸ ἔργο τους — μποροῦν νὰ ἐπιζήσουν ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐπίμονη παρακολούθηση». Ὅλα τὰ συστατικά τοῦ ἔργου ἀρ- χίζουν νὰ ἀπομονώνονται, γρήγορα ἀναγνωρίζεις τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ ψεύτικο καὶ τὰ βλέπεις νὰ χωρίζονται «ὅπως ἡ κρέμα ἀπὸ τὸ γάλα σὲ μιὰ γαλακτοκομικὴ μηχανή». Ἐδῶ σημειῶνω πὼς αὐτὸ συμβαί- νει πάντα μέσα στὴ σκέψη τοῦ κάθε θεατῆ, πού ἔχει πείρα καὶ ἀκο- νισμένη ἀντίληψη, ὅπως λόγου χάρι ἕνας κριτικός. Νά γιατί ἡ κρίση ἑνὸς τέτοιου ἔργου συχνὰ κάνει τοὺς ἀφελεῖς κι' ἐνθουσιώδεις νέους νὰ ἀγανακτοῦν. Ἀς ἐπιχειρήσουν ὅμως κι' αὐτοὶ τὸ πείραμα τοῦ κ. Νιούμαν καὶ ὁ πρῶτος τους ἐνθουσιασμός τις περισσότερες φορές γρήγορα θὰ ἐξατμισθεῖ. Εἶναι ἕνα πρωτότυπο καὶ πολὺ διαφωτι- στικὸ βιβλίον, πού θὰ ἔπρεπε ὅλοι οἱ ἡθοποιοί, συγγραφεῖς καὶ θεα- τρόφιλοι νὰ διαβάσουν. Θὰ εἶχαν νὰ μάθουν ἀρκετά.

JAMES REDFERN (*The Spectator*)

ΜΙΑ ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΟΥΟΡΝΤΣΓΟΥΟΡΘ

Τοῦ J. C. Smith

(ἐκδ. Oliver and Boyd, Ὀκτώβριος 1944)

Μέσα στοὺς Βρεταννοὺς ποιητὲς κανένας δὲν εἶναι τόσο δύσκολο νὰ ἐκτιμηθεῖ ὅσο αὐτός, πού κυρίως ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀπλότητα, ὁ Γουόρντσγουορθ. Κι' ὅταν στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ἀπο- δοκίμαζε τὰ ὅσα εἶχε γράψει ἡ περισπούδαστη κριτικὴ γιὰ τὰ ποιή- ματά του, διατύπωνε μιὰν ἐπιθυμία — ἐπιθυμία νὰ λείψει ἡ κριτικὴ ἀπὸ τὸ ἔργο του — πού εἶναι ἀνθρώπινα ἀδύνατο νὰ ἐκπληρωθεῖ.

Πάντα θὰ μᾶς μένει ἡ περιέργεια νὰ ἐννοήσουμε πὼς ἡ ποίησή του ἔφτανε σὲ τέτοια ὕψη τὴ μιὰ μέρα καὶ σερνόταν σὲ τέτοια ἀσήμαντα παιχνίδια τὴν ἄλλη. Δύσκολα μποροῦμε νὰ ξεκαθαρίσουμε, ἂν οἱ στιγ- μές πού συλλαμβάνει τὰ μεγάλα εἶναι πιδ γοητευτικὲς ἀπ' αὐτὲς πού ἀφιερώνει στὰ μέτρια, μήτε καὶ γιὰ ποῖο λόγο ἡ λάμψη τῆς δόξας ἔσβυσε ἔτσι ὀλαῖαφνα ἀπὸ τίς σελίδες του. Εἶταν μιὰ προσωπικό- τητα τὸ ἴδιο περιπλοκὴ ὅσο καὶ ἱκανή, κι' ἂν δὲν εἶχε γίνε ποιητής, πάντα θὰ συγκαταλέγονταν ἀνάμεσα στοὺς δάσκαλους τοῦ καιροῦ του σ' ὅποιαδήποτε ἄλλη μορφή ἀνθρώπινης ἐνέργειας.

Ὁ κ. Σμιθ, πού εἶναι φανερά κατάλληλος γιὰ νὰ ἔχει γνώμη πάνω στὰ ζητήματα πού ἀφοροῦν τὸν Γουόρντσγουορθ, δὲν ἐρεθίζει τὴ σκιά τοῦ ποιητῆ μὲ «περισπούδαστες κριτικές», ἀλλὰ μᾶλλον ὑπο- γραμμίζει μὲ ἀναρίθμητα τεκμήρια τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἀνθρώ- που. Γράφει γιὰ τὴν «ὀργανικὴ εὐαισθησία» τοῦ ποιητῆ, λόγου χάρι, καὶ μολονότι παραδέχεται πὼς ὁ Γουόρντσγουορθ εἶταν ἀνεπαρκὴς σὲ μερικὲς αἰσθήσεις, παρατηρεῖ πὼς εἶχε γιὰ ἀντιστάθμισμα τὴν «αἰσθησιμότητα τοῦ ὑψηλοῦ» καθὼς καὶ μιὰν «ἄξιοσημείωτη αἰσθησιμότητα τοῦ χώρου». Ὁ τίτλος ἄλλου κεφαλαίου «ὄνειρο, παραίσηση, ὄνει- ροπόλημα καὶ ὄραμα» παρουσιάζει μιὰν ἐξέλιξη τῆς μελέτης πάνω στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο τοῦ Γουόρντσγουορθ. Οἱ κριτικὲς παρατηρή- σεις τοῦ κ. Σμιθ εἶναι διαυγέστατες, καὶ κάθε τόσο ἐμφανίζεται κι' ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς σὰν πρόμαχος τοῦ ἔργου του — ὅπως ὅταν γέρος πιὰ προσπαθεῖ νὰ καταπορεύει τὸν εὐσεβὴ ἀγαγνώστη δηλώνοντας πὼς ἡ Ὁδὴ στὴν Ἀθανασία δὲν εἶταν παρὰ μόνο μιὰ ποιητικὴ ἐπί- δεξι. Καὶ τὸ βιβλίον τελειώνει μὲ μιὰ λαφροῖα παραλλαγή ἑνὸς μέ- ρους ἀπὸ τὴν Ἐκδρομή, πού διάλεξε μὲ βαθεῖα ἀντίληψη ὁ κ. Σμιθ σὰν ἀλληγορικὸ τῆς ὅλης ἱστορίας τοῦ μακροῦ προσκυνήματος τοῦ Γουόρντσγουορθ, πού τὸ χαρακτηρίζουν ὁ μυστικισμός, ἡ πίστη καὶ ἡ ὀρθοδοξία.

EDMUND BLUNDEN (*Britain To-day*)

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΑΙΞΠΗΡ

Τοῦ E. M. W. Tillyard

(ἐκδ. Chatto and Windus, Ἰούλιος 1945)

Τὸ καταπληκτικὸ πού συμβαίνει μὲ τὴ Σαίξπηρικὴ κριτικὴ εἶναι ὅχι πὼς χιλιάδες τόμοι στὰ Ἀγγλικά μονάχα, ἔχουνε κιόλας γραφτῇ, μὰ πὼς τεράστια δουλειὰ μένει ἀκόμα νὰ γίνε — ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνάγκη πού αἰσθάνεται ἡ κάθε γενεὰ νὰ προσθέτει καὶ τίς δι- κές της ἐρμηνευτικὲς ἐξερευνήσεις μέσα στοὺς κόσμους τοῦ Σαίξπηρ. Ἡ ποικιλία δὲν ἔλειψε φυσικὰ οὔτε στὶς διαφορὲς γνώμες οὔτε στοὺς

τρόπους της προσέγγισης. Για τους συγχρόνους του, «ο γλυκός Μάστερ Σαίξπηρ» ήταν μεγάλος ποιητής, μέτριος ήθοποιός, κοσμοαγαπημένος δραματογράφος και θαλερός θεατρώνης. Για αρκετό διάστημα του 17ου αιώνα η φήμη του μετριάστηκε και κακόπαθε, όπως συμβαίνει συχνά στους μεγάλους άνδρες. Ο 18ος αιώνας ξανάφερε την ειδωλολατρεία του Σαίξπηρ και συνάμα άρχισε την κριτική των κειμένων του (μολονότι συχνά με εικασίες) και μακριές αναλυτικές σπουδές των χαρακτήρων του, μα τον κατηγόρησε και για όχι λίγους βαρβαρισμούς. Οι «ρομαντικοί», στην Αγγλία όπως και στις άλλες χώρες, τον ύμνησαν υπερβολικά σα δημιουργική μεγαλοφυΐα και σαν υπερφυσικό φιλόσοφο, στην κίνηση ενάντια στον Καρτεσιανό μηχανισμό. Οι Βικτωριανοί προεκτείνουν τη φιλοσοφική μελέτη των έργων του και αισθηματολόγησαν άτελείωτα πάνω στους γυναικείους του χαρακτήρες και πάνω στην ίδια του τη συναισθηματική εξέλιξη, ενώ παράλληλα έκαναν και δουλειά θετική σχετικά με τα κείμενα, τις πηγές, την προσωδία και το λεξιλόγιο.

Η καθεμιά περίοδος απ' αυτές πρόσφερε κριτικές και στοιχειώδη μόνιμη αξία. Εάν όμως έργο του 20ου αιώνα να ανακαλύψει τον Έλισαβετιανό Σαίξπηρ — έξω από το Βικτωριανό, το «ρομαντικό» και τον Σαίξπηρ του 18ου αιώνα. Στήριξε την κριτική των κειμένων πάνω σε βάση επιστημονική, με τη βοήθεια της βιβλιογραφικής και της παλαιογραφικής μεθόδου, και — το σπουδαιότερο ίσως — αντιμετώπισε τα έργα έχοντας υπ' όψη για τί είδους θέατρα και θιάσους γραφήκαν. Άρκετη λεπτομερειακή έρευνα μένει ακόμα να γίνει σχετικά με την τοποθέτηση του Σαίξπηρ μέσα στα Έλισαβετιανά του πλαίσια.

Το βιβλίο του Τίλλυαρντ αποτελεί μια σημαντική, μολονότι κάπως απαγορευτική, συμβολή σ' αυτή τη ρεαλιστική αξιοποίηση. Είναι απαγορευτική σα σύνθεση, γιατί λίγο ενδιαφέρεται για τη δημιουργική λειτουργία — είναι σημαντική, γιατί περιέχει πυκνό επιχειρηματολόγιο, πλατιά γνώση κι άρκετο νέο υλικό. Δεν πρέπει να άγνοηθεί από κανένα σοβαρό μελετητή των ιστορικών έργων του Σαίξπηρ ή του Άγγλικού ιστορικού δράματος γενικά.

Ο κ. Τίλλυαρντ αφιερώνει τις πρώτες 128 από τις 336 σελίδες του στην εξέταση του πλαισίου, ακολουθώντας τη μέθοδο που μεταχειρίστηκε σ' ένα άλλο του μικρότερο βιβλίο, *Εικόνα του Έλισαβετιανού Κόσμου*, και εξετάζει τις κοσμικές, ιστορικές, λογοτεχνικές και δραματικές ιδέες που επιδράσαν πάνω στα ιστορικά έργα του Σαίξπηρ. Κατόπι έρχεται ανάλυση των έργων καθώς προβάλλονται πάνω σ' αυτά τα φόντα. Η «πρώτη τετραλογία», *Ερικός ΣΤ'* και *Ριχάρδος Γ'*, — ο *Βασιλέας Ιωάννης* — ή «δεύτερη τετραλογία» *Ριχάρδος Β'*, *Ερικός Ε'* — και τέλος ο *Μάκβεθ*. Ο Τίλλυαρντ αφήνει

έξω τον *Ερικό Η'*, «επειδή δεν πιστεύει πως γράφηκε όλο από τον Σαίξπηρ», και κλείνει με τον *Μάκβεθ* σαν επίλογο. γιατί βλέπει στο Μάκβεθ «το κορύφωμα». για τον Σαίξπηρικό «πολιτικά τέλειο άνδρα» και στο έργο αυτό «την τελειωτική προσαρμογή της πολιτικής στη ζωή».

Σ τουδαιότερο είναι πως όχι μόνο υποστηρίζει τη Σαίξπηρική γνησιότητα του *Ερικού ΣΤ'* στα δύο πρώτα μέρη του έργου (άκολουθώντας τον J. S. Smart, τον καθηγητή P. Alexander και την M. Doran), αλλά φέρνει επιχειρήματα και για το Πρώτο Μέρος, διακρίνοντας σ' αυτό πολύ επιδέξια οικονομία, ανώτερη από κάθε άλλου σύγχρονου δραματογράφου, και μια «σταθερή πολιτική ελιγκρύνεια» σαν πρόσθετη απόδειξη. Τοποθετεί χρονολογικά το Πρώτο Μέρος πριν από τ' άλλα δύο. Παραδέχεται ακόμα και έγκρίνει τον *Τίτο Ανδρόνικο* και την *Κωμωδία των άλλ' άντ' άλλων*, έτσι που η εικόνα που μας δίνει από τον άρχικό Σαίξπηρ να διαφέρει ουσιαστικά από κείνη, που είχαν ως τώρα γενικά παραδεχτή.

Ο Τίλλυαρντ υποστηρίζει πως ο Σαίξπηρ δημιούργησε από το Ιστορικό Δράμα μια ολόκληρη ανεξάρτητη και αυθεντική δραματική μορφή, επειδή νοιώθοντας ποιές δυνατότητες παρουσίαζε το είδος του παλιού Ήθικου Έργου (Morality), ταύτισε τον ιστορικό του ήρωα με την ιδέα του Δημοκρατικού Κράτους δηλαδή της Αγγλίας. Είναι όλοι οι ήρωές του ποτισμένοι με τη μεσαιωνική αντίληψη της κοινωνικής κλιμάκωσης, που συνοψίζεται στον περίφημο λόγο του Όδυσσέα για τους «βαθμούς» στον *Τρωίλο και Χρονήδα*, και εκφράζουν μια φιλοσοφική ιστορική άποψη, μια αίσθηση ήθικου και δραματικού τύπου στα γεγονότα, που συνειδητά ο Σαίξπηρ την υιοθέτησε από τον Sir Thomas More κι' άλλους συγγραφείς, ιδιαίτερα από το χρονογράφο Edward Hall.

Για τα κύρια όμως «πιστεύα» του Τίλλυαρντ δεν μπορεί να γίνει εδώ ανασκόπηση αλλά μονάχα μια νύξη. Οι αναγνώστες του πιθανό να μη συμφωνήσουν όλοι με την προσπάθειά του «να ενισχύσει την ιδέα για ένα μορφωμένο Σαίξπηρ και για έναν ποιητή ισάξιο με το Δάντη και το Μίλτον σε όγκο διάνοιας και σε δύναμη στοχασμού». Μα η αξία του βιβλίου του βασίζεται το ίδιο στις λεπτομέρειες όσο και στα κύρια επιχειρήματα, και μας φέρνει κοντύτερα στην τόσο απαραίτητη αυτή νέα μελέτη, που θα δώσει μια απ' την άρχη έρμηνεία σ' ολόκληρο το Σαίξπηρικό έργο.

JOHN HAMPDEN (*Britain To-day*)

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΤΙΣ ΠΡΟΘΗΚΕΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

- Τί σημαίνει Κλασικός; τοῦ T. S. ELIOT (ἔκδ. *Faber*).
 Αἰσθητικὴ περιπέτεια (σὲ τέλος τοῦ αἰῶνα) τοῦ WILLIAM GAUNT (ἔκδοσις *Cape*).
 Κόκκινο προοίμιο (βιογραφία τοῦ Ζελιαμπόβ) τοῦ DAVID FOOTMAN (ἔκδ. *Cresset Press*).
 Τὸ ἐλεύθερο κράτος, τοῦ D. W. BROGAN (ἔκδ. *Hamilton*).
 Ἑγκληματίες πολέμου καὶ ἡ τιμωρία τους, τοῦ GEORGE CREHL (ἔκδοσις *Hutchinson*).
 Ὁ ἀφοπλισμὸς τῆς Γερμανίας, τοῦ Συνταγματάρχου T. H. MINSHALL (ἔκδ. *Hutchinson*).
 Πῶς θὰ ξαναχτιστοῦν οἱ ἐλευθερωμένες περιοχὲς τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, τοῦ καθηγητῆ N. VORONIN (ἔκδ. *Hutchinson*).
 Ἡ Ρωσία καὶ τὰ Βαλκάνια, τοῦ R. H. SUMMER (ἔκδ. *Oxford University Press*).
 Ἕνα σπιτικό στὴν Ἀθήνα (τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς), τοῦ GLENWAY WESCOTT (ἔκδ. *Hamilton*).
 Ἑλλάδα, τῆς KATHLEEN GIBBERT (ἔκδ. *Cambridge University Press*).
 Πολίτες στὸν πόλεμο καὶ μετὰ, τοῦ STEPHEN SPENDER (ἔκδ. *Harrap*).
 Ἀγγλικά δικαστήρια ἀνηλίκων, τοῦ W. A. ELKIN (ἔκδ. *Kegan Paul*).
 Ὁ Μάχ' Ἀρθουρ καὶ ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Ἰαπωνίας, τοῦ FRAZIER HUNT (ἔκδ. *Scribners*).
 Πέρα ἀπ' τὸ δρόμο τῆς Βερμανίας τοῦ ALAN HOUGHTON BRODRICK (ἔκδ. *Hutchinson*).
 Ὁ ἥρωας στὴν ἱστορία, τοῦ SIDNEY HOOK (ἔκδ. *Secker & Warburg*).
 Ἡ ὑπόσχεση (μυθιστόρημα), τῆς PEARL S. BUCK (ἔκδ. *Methuen*).
 Ἑκλαϊκευτικὴ ἱστορία τῆς Ἀγγλικῆς Ποίησης, τοῦ T. EARLE WELBY (ἔκδ. *Methuen*).
 Νέοι σύγχρονοι ποιητὲς — ἀνθολογία (ἔκδ. *Resurgan Books*).
 Ράντγιαρντ Κίπλινγκ, τοῦ HILTON BROWN (ἔκδ. *Hamilton*).
 Συλλογὴ ποιημάτων, τοῦ RICHARD SPENDER (ἔκδ. *Sidgwick & Jackson*).
 Ἡ γυάλινη σφαῖρα (ποιήματα), τοῦ JOHN LEHMANN (ἔκδ. *Hogarth*).

Διαβάσετε τὴν

ΑΓΓΛΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΕΧΝΗ • ΕΠΙΣΤΗΜΗ • ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ ΑΠΟ ΤΗΣ

A.G.I.S.

ΤΙΜΗ: 30 ΔΡΧ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ
ΑΓΓΛΟ - ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ